

ПОЛИТИКИН

Немачка 5.80 DEM, Швајцарска 5.00 CHF, Аустрија
40.00 ATS, Шведска 28.00 SEK, Македонија 65.00 ДЕН,
Словенија 250 SIT, Русија 3.50 USD, Хрватска 12.00
HRK, БиХ 2.00 KM, Грчка 750 GRD, 2.00 ЦГ DEM

ISSN 0032-339-x

9 770032 339010

ЗАБАВНИК

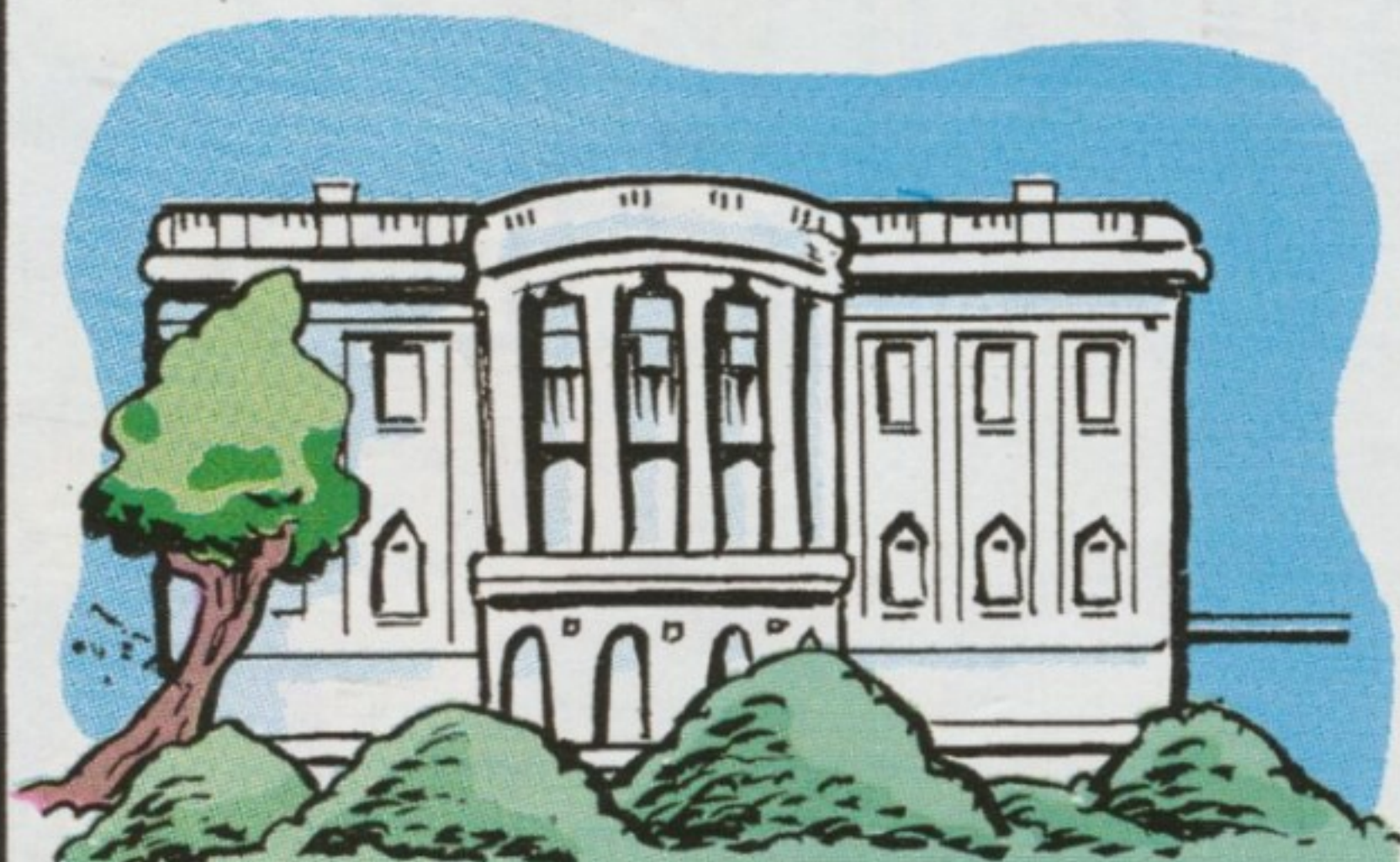

7. 12. 2001. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXIII • ЦЕНА 40 ДИНАРА • БРОЈ

2600

За све од 7 до 107

9 ТОНА ПРОКУЛА У ВАШИНГТОН

ДОНЕЛИ СУ У МАРТУ 1930. ГОДИНЕ УЗГАЈИВАЧИ ИЗ КАЛИФОРНИЈЕ ПОШТО ЈЕ ПРЕДСЕДНИК ЏОРџ БУШ ЗАБРАНИО ОВО ПОВРЉЕ У БЕЛОЈ КУЋИ.

330 МЕТАРА ДУБОКУ РУПУ ИСПОД ДНЕВНЕ СОБЕ ОТКРИО ЈЕ ЕД СТАЈНЕР ИЗ БЛЕДОНА У ЕНГЛЕСКОЈ КАДА ЈЕ 1971. ГОДИНЕ ИЗВУКАО ДЈСКУ ИЗ ПОДА.

6 ПАСА КОРИСТИ ПИСАЋУ МАШИНУ И НА КЛАВИРУ СВИРА БЕТОВЕНОВУ „ОДУ РАДОСТИ“

А ТОМЕ ИХ ЈЕ НАУЧИЛА ЊИХОВА ГАЗДАРИЦА ЕЛИЗАБЕТ МАН БОРГЕЗЕ, ПИСАЦ ИЗ САМБРО ХЕДА У КАНАДИ.

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

••• ово је 2600. број „Политикиног Забавника“

••• један седамдесетпетогодишњак у спавању је, у просеку, провео двадесет три године ■

••• почетком 20. века америчке поште донеле су необичан закон којим се забрањује слање деце у пакетима ■

••• после немилог догађаја када је Мајк Тајсон 1997. године током меча одгризао парче уха противнику Евандеру Холифилду, управа Музеја воштаних фигура у Холивуду фигуру боксера насилника пренела је у собу ужаса и сместила поред Ханибала Лектора, главног лика филма „Кад јагањци утихну“ ■

••• пошто лопта која се користи у америчком фудбалу обликом подсећа на маслинку, Кинези овај спорт називају и „игра с маслинкама“ ■

••• учите их од малих ногу да је смех лек: особе које се често смеју ређе пате од високог притиска, срчаних тегоба и психички су стабилније ■

••• сер Томас Керју, који је био члан Доњег дома британског Парламента у 17. веку, своје кћери назвао је Тишина, Стрпљење, Умереност и Увиђајност ■

••• у првој деценији 20. века џемпери с такозваним „ве изрезом“ проглашени су за одећу која угрожава јавни морал и због непрактичног изреза лоше утиче на здравље ■

••• у америчкој држави Илиноис и даље је на снази закон по коме је берберима забрањено да пасту за бријање руком наносе на лице муштерија ■

••• у току живота крава у просеку да 200.000 шоља млека ■

••• када се од срца смејемо, користимо седамнаест мишића ■

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

2600

ПОДНИК
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

О васиони, дијети и досадној деци

ШТА СВЕ ЗАНИМА УЧЕНИЦУ ПЕТОГ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ: ДА ЛИ ОСИМ НАС ИМА НЕКОГА У СВЕМИРУ, ШТА СЕ ДЕШАВА ПОСЛЕ СМРТИ, ДА ЛИ ЈЕ МОГУЋЕ ГОВОРИТИ САМО ИСТИНУ ИЛИ БАР ОСЛАБИТИ БЕЗ МУКЕ...

У колико о некоме може нешто да се сазна на основу писама која пише, онда би Катарина Гвоздић, ученица V/7 одељења Огледне основне школе „Владислав Рибникар“, могла да буде веома необична и врло радознала девојчица. Неко би можда рекао да су сва деца тог узраста радознала, међутим, писмо које је Катарина упутила нашој редакцији (с малим изузетком) збир је суштинских филозофско-научних питања на која наша цивилизација покушава да нађе одговор још од самог почетка... Стога и наши одговори могу бити крајње скромни, тек нека врста препоруке за даље учење и истраживање. А будућност девојчице коју у десетој или једанаестој години занима све што се збива у васиони и на Земљи може да буде везана искључиво за читање и проучавање.

Катаринино писмо:

Драги „Забавнике“, обожавам ваш лист!

Да ли има живота у космосу? За коју се планету претпоставља да на њој има живота? Шта је то црна рупа и што је човек не испита боље? Шта су људи називали вештицама, а шта чаробњацима? Како најлакше ослабити без претераног мучења? Да ли постоји нешто да попијеш и онда говориш само истину? Како се најлакше отарасити мале и досадне деце? Да ли стварно по-

стоји други, трећи и четврти живот? Да ли постоји дух?

Поздравља вас Катарина Гвоздић из Београда

Наука и магија

Васиона крије многе тајне и одувек је од античких времена до данашњих дана била привлачна за оне чији поглед на свет није задовољавало само оно приземно. Тако је настала астрономија, наука о небеским телима којом се баве астрономи. Они проучавају васиону. Ту је и космологија, наука о законима који владају у свемиру.

Претпоставља се да неког облика живота у космосу – има. Иако човек проучава космос и звезде одавно, тек 1969. године је ступио на

Месец тако да праве одговоре тек очекујемо. Упоредо с научним истраживањима, приче о васиони постоје још у једном „паралелном свету“: научно-фантастичној књижевности која је космос одавно прогласила насељеном облашћу.

Црне рупе су крајње необична небеска тела за која се све донедавно само претпостављало да постоје. Њихова необичност састоји се у томе што им је гравитационо поље толико јако да могу све „усисати“ у себе (без обзира на то да ли

је реч о другим небеским телима или таласима зрачења). Почевши од 1994. године, астрономи су, користећи Хаблов свемирски телескоп, покушали

2600

ПОДПИСАНИ

ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

да нађу чврсте доказе да црне рупе заиста постоје и убрзо је закључено да у средишту сваке галаксије постоји једна црна рупа. Истраживања се и на

овом пољу наравно настављају.

Жада је реч о губитку килограма, посебно ако је у питању особа која није равнодушна према храни, нема слабљења без муке. Јер, свако одсуство оних дивних кулинарских специјалитета својеврсна је мука. Ко каже супротно, само се прави важан. Па, ипак, понекад се и најокорелији сладокусци одричу својих страсти због здравља или лепоте. Можда је најделотворније избацити слаткише, газирани сокове, бели хлеб и пржена јела, а усредсредити се на барено

бите у дебелуцу, па почнете да заједно уживате у клопи!)

Стара латинска изрека каже: „In vino veritas!“. То значи да човек, када се напије, говори истину. Понекад се то заиста и догоди, мада смо се сви уверили да су мисли (па тако и речи) пијаних људи крајње збркане и углавном чине збир неповезаних глупости, често и увредљиве садржине. Вероватно да већ постоји неко омамљујуће средство које ослобађа све кочнице и човек тада говори све што мисли. Али, да ли је то права истина? И шта је то искреност? Нова питања за нова размишљања...

Веровање у могућност да човек помоћу неких тајанствених сила постиже нешто што надмашује природне људске моћи постоји од памтивека. Када је одгонетнуто клинасто писмо, нађено је опширно дело о – чаробњаштву. Чаробњаци су поштовани и уливали су страх, а вештице су сматране опаснијим од најокорелијих злочинаца. Вештице су биле женског рода, а током ранијих векова прогонили су их и црква и држава, те су често завршавале на ломачи. А данас? Хари Потер, популарни јунак романа Џоане Роулинг, безбедно похађа „Хогворт“, школу за чаробњаке. И самозване вештице нико више не спаљује...

Велики писац Оскар Вајлд тврдио је да се сви људи деле у само две групе: шармантне и досадне. Та подела могла би се применити и на деци. Онда се намеће питање: да ли постоје деца само из те друге групе, групе досадњаковића? И баш ниједно шармантно? Није могуће.

Одраслој деци мала деца досађују питањима будући да су радознала. Али, радозналост није грех. Напротив! Радозналост је врлина. Много је симпатичније када је неко радознало дете него одрасла свезналица.

Многе религије не признају смрт. Хришћанство такође. Христово ускрснуће

говори управо о томе да праве смрти нема. Дух, дакле, наставља да живи. Будизам, вера коју је у Индији основао Буда (560–480. године пре н. е.) проповеда реинкарнацију, враћање душе у неко друго тело, стално обнављање живота. Међутим, шта је живот? „Живот је само претпоставка“, написао је славни аргентински писац Хорхе Луис Борхес (1899–1986). Нешто слично је, у својој чувеној драми „Живот је сан“ из 1635. године, писао и шпански књижевник Педро Калдерон де ла Барка (1600–1681): „... у том свету чудне ђуди/ где живљење сан је худи/ те ме знање учи моје/ човек сања оно што је/ сања док се не пробуди. (...). О, мален је дар нама дан/ јер сав живот то је сан/ а сан су и сами снови...“

Човек је на извештан начин тело, али јасно је да то није све. Шведски филозоф, хемичар, физичар, математичар, биолог Емануел Сведенборг (1688–1772), човек несумњиво велике умне снаге, годинама је проучавао везе између материје и духа, посебно у свом делу „О рају, о паклу и њиховим чудима“. Он се припремао да посети рај и пакао, да разговара са анђелима и Христом како би тако боље могао да упутити и друге људе. То се није догодило, па је кроз своје дело проучио да се човеков спас крије у мисаоности, врлини и правди ■

М.

Илустровао
Добросав
Боб
Живковић

поврће, воће, рибу и спорт. У ствари, треба наћи неки јак мотив који превазилази љубав према храни. Заљубљивање би могло бити згодан подстицај. (Уколико се не заљу-

Керамички голуб који је послужо као узор за споменик

ГОЛУБ

Голубове у хитним случајевима употребљавају и за гласнике, као на пример официр Децимус Брутус у Мутини 43. године. Када су Римљани били опкољени, он је голубу за ногу везао поруку и послао је у табор конзула тражећи хитну помоћ...“, писао је такође Плиније Старији.

Поруке се данас шаљу на другачији – и бржи и безбеднији – начин, али је бављење голубовима писмоношама и љубав према њима готово иста као и пре двадесет векова. Не чуди стога што је, још 1977. године, у дворишту Спортског клуба одгајивача голубова писмоноша „Шољом“ (мађарски – соко) у Сенти постављен споменик

голубу писмоноши, једини у овом делу Европе. Ово је кратка повест о њему, али и о голубарима са севера Бачке, односно њиховој љубави и посвећености голубовима.

У Сенти, угнежденој на обали готово уснуле Тисе, голубарство има завидну традицију. Овде су се упоредо и с много љубави узгајали високолетачи, украсни голубови и – писмоноше. Уосталом, као и другде у Војводини. Међутим, Сенћани су међу првима почели да гаје и припремају писмоноше за такмичења.

Клуб је основан још 1952. године, понајвише захваљујући Тибору Јухасу, Јену Хорошу, Тот Бојник Имру, Нандору Берчеку... Они су своје голубове носили бициклима

МУВА У ЈАЈЕТУ

Кад дођош крене по Сенти да се распитује о голубарима који се, једноставно, не смеју заобићи, тешко да може да пречује име Иштвана Шихелника, тапетара и голубара, мада може и обрнутим редом. С голубовима је од педесет и неке, одгајивач и такмичар. Не чуди, зато, што у осмехнутим плавим очима врца безброј прича везаних за свакојаке догодовштине. Овде помињемо само једну од мноштва, а њу је, како каже, чуо на једном од честих дружења голубара.

Наиме, да би се писмоноша што пре вратио кући, у гнездо, и постигао што бољи резултат, такмичари су као и сви спортисти, уосталом – склони малим триковима. Господин Шихелник је чуо један од њих. Зна се, пак, да је у припреми такмичара, посебно кад су женке у питању, и те како важан матерински нагон. Ако је птић-голубић пред изласком из јајета, па мајку одвојите, она ће потећи да се потомку што пре нађе на услузи. Е, дешава се да до његовог изласка има још о-хо-хо времена, а такмичење је, рецимо, сутра. Онда голубар вештом операцијом у друго јаје убади муву и то јаје, крадомице, подметне голубици. Мува зуји, узнемири несуђену мајку и онда она, такмичар а пре свега мати, жури најкраћим и најбржим путем натраг. И ето могућег шампиона... ■

Иштван Шихелник с делом свог више него успешног одгоја

НА БРОНЗАНОЈ СТРАЖИ

„Има много њих који само из љубави према голубовима, као да нису нормални, зидају торњеве за голубове на крововима, за сваког голуба имају доказе одакле потичу и каквог су племенитог порекла...“, запис је из књиге „Природна историја“ римског писца Плинија Старијег (23–79. година)

Јединствен споменик смештен је у дворишту Спортског клуба одгајивача голубова писмоноша „Шољом“ у Сенти

ОД ПЕХАРА ДО АУТОМОБИЛА

До краја Другог светског рата употреба голубова писмоноша била је цивилима најстроже забрањена. Голубови су тада служили искључиво војсци. Тек негде од 1946. особама без униформе дозвољено је да одгајају писмоноше. Тако бар говоре искуства с овдашњих простора. Код кога би случајно, мада углавном намерно, нашли непријављеног голуба писмоношу сматрали су га за шпијуна и тако му судили.

А пернати ратник већ је поодавно био спортиста у кога су се кладили. Зна се да су пре скоро два века у белгијском граду Вевијеру докони трговци – чији је голуб писмоноша био најпоузданији и најбржи гласник, ако га у неком непотребно високом лету не шчепа соко или јастреб – хвалећи своје пернате доушнике, приредили прво такмичење, и то не за мале паре. Тако је и данас, бар кад је реч о светским надметањима писмоноша.

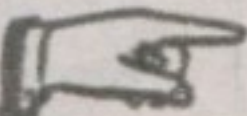
Док код нас победници углавном добијају пригодне пехаре и цена доброг летача не прелети, кад се купац и продавац заинате, 1000 DEM, у свету је то другачије. Рецимо, победник трке између Барселоне и Сан Себастијана – која се одржава сваке године на раздаљини од око 900 километара – на поклон добија аутомобил. А олимпијски победници на такмичењима која се сваке друге године одржавају у другим земљама, могу на лицитацији да достигну и износ од 60.000 DEM.

Писмоноше се иначе, као сви прави атлетичари, такмиче на три стазе: кратка (100–120 километара), средња (200–600) и дуга (више од 600 километара). Американци и Кинези највише захваљујући пространству своје територије, често приређују трке и до 2000 километара. Али, још се нису досетили да јунаку својих плаветнила подигну споменик, макар у природној величини. Без обзира што имају убедљиво најуредније ажуриране родовнике својих пернатих такмичара ■

следећег тренутка, мртав, пао му право у руке.

Кад било кога од неколико стотина голубара у Сенти приупитате било шта што је везано за писмоноше голубијег срца, мало ко ће заборавити да помене Тибора Јухаса, однедавно почившег. Не само што је био зачетник организованог гајења и такмичења писмоноша којима је, безмало, био сав посвећен и пред смрт – користећи своје огромно искуство – објавио и књигу „Голуб писмоноша, одгој и спорт“ у сопственом издању, него је управо он дошао на замисао и све учинио да се подигне први споменик голубу код нас.

Његова жена Пирошка, која га је на такмичењима пратила у шеснаест држава, каже данас да је њен Тибор дуго био обузет мишљу о таквом споменику у Сенти. И збило се то 1977. године, на двадесетпетоогодишњицу оснивања клуба. Одмах ту, иза зида њихове куће, где су и просторије „Шољома“. Идеја је потекла кад је годину дана раније од свог чешког колеге, такође заљубљеника и писмоноше, добио једну лепу керамичку фигуру голуба. Месно машин-

2600

ПОДАЦИ
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

седам

Тибор Јухас, први голубар Сенте, поред споменика писмоноши

РОТШИЛД И ОБИЛИЋ

Ко зна да ли би породица Ротшилд и данас била то што јесте да још 1815. године није искористила писмоношу да намакне новац. Наиме, они су 18. јуна, одмах по окончању битке код Ватерлоа, обавештени о поразу Наполеона и сјајно организованом голубијом поштом успели да на тадашњој париској берзи направе ршум и зараде паре. Имали су вест пре свих, довољну за праве трансакције.

Писмоноше су од памтивека играле важну улогу у ратовима. Рецимо, француски голуб – који је заслужио и лично име Појло – спасао је „галске петлове“ код Вердена од Немаца. Генерал Фош је одликовао голуба прстеном „Croix de Guerre“ (Орден хероја) и он је – изгубивши ногу у том историјском прелету – доцније препариран и смештен у париски војни музеј. А у Бриселу, главном граду Белгије, земље која је и данас без премца у одгајању писмоноша, подигнут је и Споменик несталим голубовима у Првом светском рату.

Било је то време кад су голубови били међу најпоузданијим обавештајцима, а Немачка бројала милион својих летећих шпијуна.

И код нас је један голуб, у име свих из бројне Голубије чете, за подвиге у време пробијања Солунског фронта, заслужио највише одликовање. Добио је златну Обилића медаљу и још се, препариран, чува у Војном музеју на Калемегдану у Београду.

О њему је „Забавник“ опширно писао у броју 2115, године 1992 ■

ско-ремонтно предузеће ТАМП излило је фигуру у бронзи, тешку 17,5 килограма, и чланови клуба – првенствено Имре Тот Бојник, голубар и зидар – успомениченог писмоношу поставили су на постамент од камена висок 1,70 метара. Данас га је бреза посађена одмах по постављању овог у нас јединственог споменика добрано наткрилила, а непоткресан жбун ружа као да му надомештава ловорове гране.

Њима је, данас, окићен Славко Шашин с оближњег салаша чији су голубови, у трци дугој око 700 километара, од Бугарске до Сенте, међу 1500 такмичара, освојили прва три места. Можда ће, сутра, његовим трагом поћи и дванаестогодишњи Раша Рамадански који већ, с озбиљношћу искусног голубара и дечјим срцем голубијег дамара, брине о свом првом пару писмоноша ■

Петар Милатовић
Снимио Љубомир Патрновић

Генијалне идеје, на основу којих ће настати исто таква дела, супротно свим осталим, појављују се изгледа изненада. Архимед је ушао у своју каду, Њутна је ударила јабука по глави, Ајнштајн је узјахао светлосни талас... „Генијални потез“ као да је последица дошаптавања неке дарежљиве музе.

Наравно, у музе одавно више нико не верује, па се генијалност не тумачи природним појавама. Разумљивије је схватање да је генијалност последица умног рада или посебних органских чинилаца у грађи мождане масе. Зато су научници желели да сазнају како ради мозак двадесетдеветогодишњег Немца Ридигера Гама, јер овај човек рачуна као компјутер. Он је, на пример, у стању да за мање од две секунде напамет израчуна 53° (53 на девети степен) или да подели 31 са 61 и резултат саопшти са шездесет првих децимала!

Данашњим научницима на располагању су нарочите, позитронске камере, које омогућавају да се сниме рад мозга. Помоћу њих сниман је не само рад његовог мозга, него још шесторо људи, док заједно напамет рачунају исте задатке. Када

су пажљиво упоређени снимци, уочене су разлике. Неке делове мозга користило је свих седморо, али неке само Ридигер Гам! Ради се о пет додатних области које су неки научници назвали „лонг терм“ меморија, а неки други – „привлачећим базенима“. Баш у њих је Ридигер смештао бројеве са којима рачуна. Док је шесторо других људи користило уобичајене области мозга и у најбољем случају могло да истовремено рачуна са десетак података, Гам је, захваљујући додатним областима, могао истовремено да рачуна са знатно већим бројем података. Зато су неки истраживачи упоредили ове мождане масе са хард диском рачунара.

Скривене могућности људског мозга

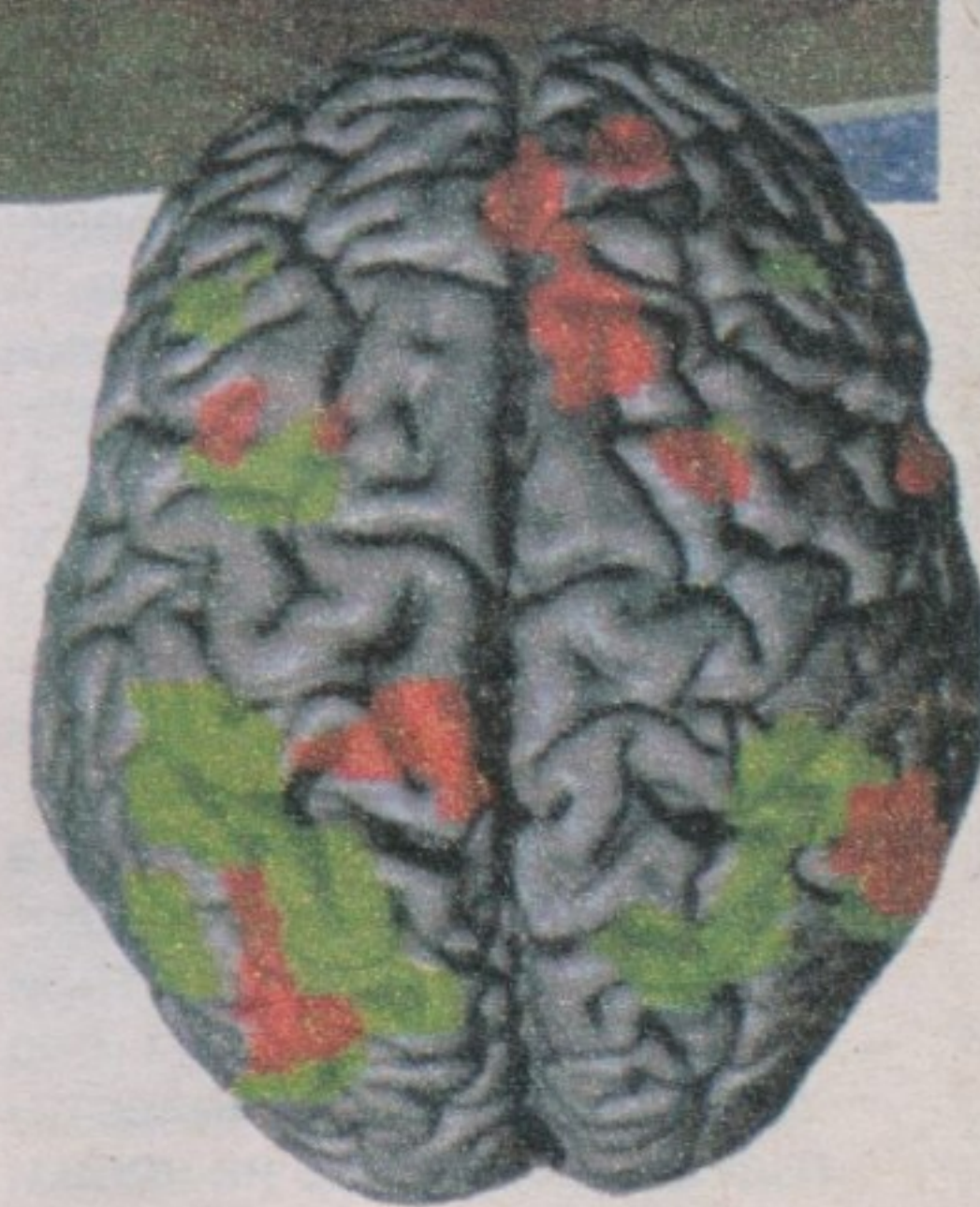
Нека ранија истраживања утврдила су да су ова подручја мозга повезана са личним искуством и осећајима. Тако је откривено да је Ридигерова вештина плод присне (осећајне) везе са бројевима: неки су му драги, а неки не. А за успостављање такве везе неопходно је дуготрајно вежбање и „дружење“ са бројевима.

Пошто се, дакле, у овом случају не ради о другачијој

МОЗАК КАО РАЧУНАР

Када Ридигер Гам (седи, лево) рачуна неки тежак рачунски задатак, као овде у студију немачке телевизије, он користи исте мождане области (обојене зелено) као и остали људи. Међутим, поред њих постоје додатне области (обојене црвено) које користи само он.

2600

ПОДАЦИ
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

ЈАХАЧИ СВЕТЛОСНОГ ЗРАКА

АЈНШТАЈН

Један немачки ученик по имену Алберт Ајнштајн имао је само 16 година када се, 1895. године, запитао – како би му изгледао светлосни зрак ако би могао да га узјаше! Схватио је да би он за њега

мировао, иако се, према свему осталом, креће невероватном брзином. Овог будућег генијалног физичара дуго ће мучити ово сазнање које се није уклапало у схватања тадашње науке. Све до једне мајске вечери 1905. године. После жучне научне расправе са једним својим пријатељем и колегом „упалила му се сијалица“. Биће довољно само пет недеља да изгради своју теорију ограничене релативности која ће потпуно пореметити дотадашње схватање света...

де података, зависи од гена пошто они „одговарају“ за састав беланчевина неког ткива. Иако су, дакле, ове разлике у брзинама између људи врло мале јер износе неколико десетих делова микросекунде по једном неурону, оне се никако не могу занемарити због огромног броја неурона у људском орга-

**Питагора,
Ајнштајн,
Дарвин,
Моцарт, Тесла, Пикасо...**
**генији чије нас огромне стваралачке
могућности и данас опчињавају
а научници покушавају да докуче
како су ови људи могли да мисле
толико другачије од осталих „смртника“**

геније. То је страствено посвећивање некој области умног делања које је заузврат развило његове ванредне способности рачунања. Човек мора, у најмању руку, да буде „чудак“ за своју околину или „научни идиот“ како обични људи често називају некога ко још није доказао своју генијалност.

Сви генијални људи у потпуности су заокупљени својим делом живећи мање или више одвојено од стварности која их окружује. Показало се да је за развој неке умне способности врло значајна улога воље. То, међутим, лако може да доведе до застојања у другим областима, чак пропраћених и са неким органским оштећењима. Зна се, на пример, да је Ајнштајн упадљиво споро говорио и да му је изражавање мисли говором била слаба страна. Можда су баш његове изузетне визуелне способности које је развијао од детињ-

ства и које је готово у потпуности окренуо према космо-су утицале на заостајање његових говорних способности? Има и оних (злобника?) који мисле да му је овај недостатак био урођен и да баш њему дугује своју генијалност (због неравнотеже коју је омогућио).

Јонска проводљивост и IQ

Неки неуробиолози у први план стављају органске чиниоце који, по њима, имају одлучујући утицај на оно што је познато као интелигенција. Од особе до особе уочена је делимична разлика у брзини јонске проводљивости у неуронима мождане масе. Ова проводљивост зависи од састава беланчевина у каналима кроз које јони прелазе са једне стране неуронске мембране на другу. А то значи да брзина реаговања неурона, а тиме и брзина преноса и обра-

анатомској грађи, способност Ридигера Гама указује на значај умног вежбања јер на тај начин могу да се подстакну веће мождане површине при решавању истог задатка. Још једна група научника закључила је, такође, да се умном вежбом може утицати на „географију“ можданих маса покренутих на решавање неког задатка. Деведесет одсто испитаника којима су предложени решење за један задатак одговорило је погрешно због тога што су имали и погрешно опажање. Емисиона позитронска камера открила је да се грешка крила у можданим областима одговорним за визуелна опажања. Овој групи затим је предложена вежба која је требало да омогући да се та опажајна грешка заобиђе. И заиста, после тога резултат је био потпуно супротан – деведесет одсто њих дало је исправан одговор.

Занимљив је био и пример америчких близанаца који су шездесетих година 20. века забављали телевизијске гледаоце погађајући који је био дан у недељи, за било који датум стар хиљадама година. Они су, за разлику од Гама, чак имали низак коефицијент интелигенције, али су, и поред тога, упорним вежбањем тако извежбали своје вијуге да су и много паметнији од њих били задивљени.

Ридигера Гама, поред изузетне способности коју има, још нешто повезује са генијалним људима, мада за њега још не може да се каже и да је

ГЕНИЈАЛНИ ОТАЦ ИЗ КАТАЛОГА

Веровање да се генијалност може наследити није ново. Али, узело је маха нарочито у последњих десет година, поготово у САД. Тамо су се чак појавила многобројна предузећа која тврде да чувају (замрзнуту) сперму разних добитника Нобелових награда, познатих уметника, успешних атлетичара и спортиста, особа познатих по лепоти... И наравно, продају је! А свака будућа „срећна мајка“, која се нада да ће на тај начин донети на свет изузетно дете, може изабрати његовог оца користећи пригодан каталог! На овај начин рођено је већ више стотина деце, али до сада није добијен ниједан доказ који би потврдио научну заснованост оваквих поступака. Јер, то и није тако једноставно како можда изгледа.

Пре свега, научници из одговарајућих области још се споре да ли је (или у коликој мери) за интелигенци-

ју пресуднији утицај наслеђа или друштвене средине. Чак је и могућност мерења интелигенције под знаком питања. Оно што сада може да се добије јесте IQ (коэффициент интелигенције) који мери, ако не интелигенцију, оно бар извесне способности: говорне, логичке, просторне... Молекуларни генетичари покушавали су да открију гене одговорне за различите вредности коефицијента IQ код људи. Једино су до сада успели да открију неколико гена који, када су оштећени, доводе до смањења IQ. Али, шта је са свим осталим људима чији генетски материјал није оштећен?

Присталице идеје наслеђивања интелигенције потом су се окренули једнојајчаним близанцима који су потекли из исте јајне ћелије, па зато имају исти генетски материјал. Амерички истраживачи крстаре својом земљом настојећи да нађу што више

Ситне цевчице садрже сперму замрзнуту у течном азоту. Богате Американке могу из каталога изабрати оца свог детета које би требало да буде: лепо, паметно, спортски обдарено...

оваквих близанаца, али који су од рођења, стицајем околности, живели одвојено, дакле у различитом окружењу. Први резултати дају им, изгледа, за право јер су коефицијенти који су измерени код оваквих близанаца углавном исти. Али, и поборници утицаја околине још имају јаке адуते: рецимо, зашто генијални родитељи не рађају генијалну децу? ■

низму. Процењује се да их сваки човек има око 50 милијарди, па је за толико пута већа и разлика у брзини. Зато неке особе брже и делотворније мисле, па се каже да су интелигентније.

Доста научника тврди да се интелигенција (као и само мишљење) испољава на два одвојена начина: аналогичном (упоређивањем) и спознајом. На аналогички начин човек, на пример, препознаје неко друго лице. То се догађа несвесно и врло брзо, чак и кад је у питању непозната особа. Спознајни начин је, напротив,

свестан и постојанији (спорији). Пошто омогућава истрајније бављење чињеницама и подацима (разним врстама надражаја), они се могу додати, повезивати и тако долазити до нових сазнања.

Ови научници претпостављају да интелигентни људи имају такав састав мождане масе да могу дуже да држе податке у спознајном стању од других људи који то нису. А то може да буде још већа предност јер им омогућава да побуде групе неурона за свим одређени задатак где ће подаци бити запамћени на онај

бржи, аналогички начин. Онда ће моћи да врло брзо препознају смисао различитих опажања заснован на муњевитој несвесној делатности њиховог мозга.

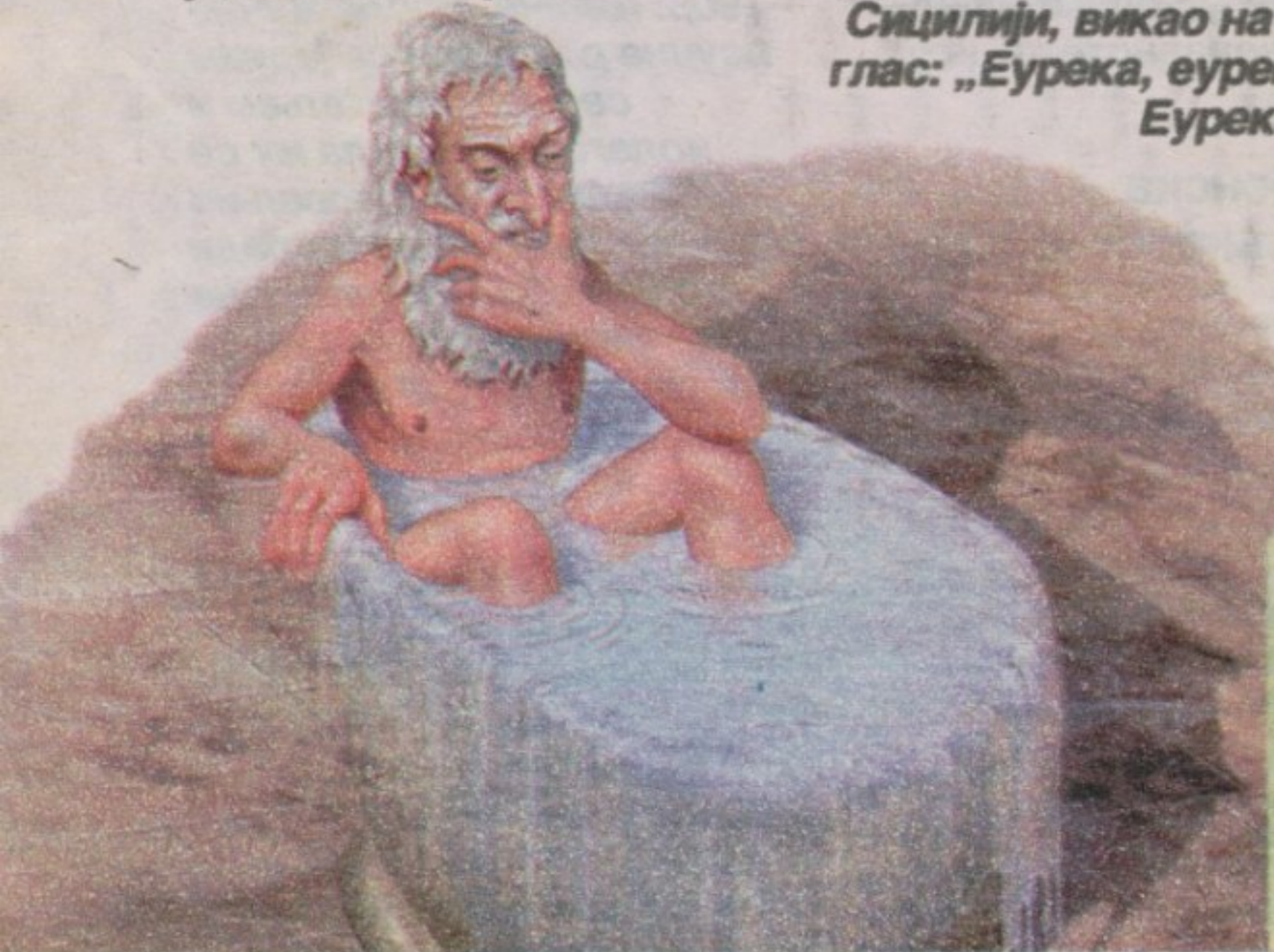
За високу интелигенцију потребна је такође способност брзог прелажења са

спознајног на аналогички начин и обрнуто. Први је свесан, мислећи и спор, а други је несвесан и брз. Другачије речено, нека особа која има изузетне способности у некој умној делатности мора да има развијен аналогички начин мишљења. То је, по мишљењу

АРХИМЕД

док је потапао неке стварчице у пуну каду са заобљеним ивицама. Схватио је да на све њих делује једна сила усмерена нагоре а која је једнака тежини течности (воде) која се прелила преко ивица каде. Узбуђен овим изненадним сазнањем, Архимед је, наводно, трчећи го и мокар улицама Сиракузе на Сицилији, викао на сав глас: „Еурека, еурека... Еурека!!!“

„Еурека!“ (грчки: „Открио сам!“), узвикнуо је Архимед

ЊУТН

Легенда каже да се догађај збио у воћњаку Исакове мајке, када је он имао 23 године и већ имао диплому из Кембриџа. Причу је обелоданио славни француски филозоф и писац Волтер који је све наводно чуо од Њутнове нећаке.

Њутна је, док је седео под дрветом, погодила зрела јабука у главу. Тада се догодило откриће – разрешиле су се тешкоће које су га годинама мучиле, и у његовој глави искристалисао се општи закон гравитације, који ће важити и за јабуке и за небеска тела.

ГЕНИЈИ О ГЕНИЈАЛНОСТИ

Томас Едисон

„Геније је састављен од једног дела инспирације (надахнућа) и деведесет девет делова транспирације (знојења, то јест рада).“

Моцарт

„Када сам у доброј форми и у погодним физичким условима, када се, на пример, возим кочијама или сам у шетњи, после доброг obroка, или кад ноћу не могу да заспим, онда ми долазе најбоље идеје и у највећем броју.“

Гаус

„Најзад, пре два дана сам успео. Не захваљу-

јући својим великим напорима, него захваљујући Богу. Као изненадан блесак, загонетка се одједном разрешила. А да ни сам не знам од чега је био начињен проводник који је пове- зао оно што сам већ знао са оним што ми је донело успех.“

Поенкаре

„Логиком доказује- мо, а интуицијом откри- вамо... За сада не по- стоји реч која би боље описала оно што се де- шава...“

Бифон

„Геније је само најве- ћа способност за стр- пљење.“

ових научника, случај са Ри- дигером Гамом јер су подаци о бројевима које је држао у оних пет, само њему свој- ствених области, били запам- ћени на аналогички начин (док су их остали обрађивали само спознајно). Исти је слу- чај и са оним врсним музича- рима који су у стању да од- мах препознају ноте. Али, та аналогичка снага плод је њи- ховог дуготрајног спознајног рада – небројених сати посве- ћених изучавању бројева или посвећених солфеђу тако да

су им бројеви и ноте на крају постали веома блиски.

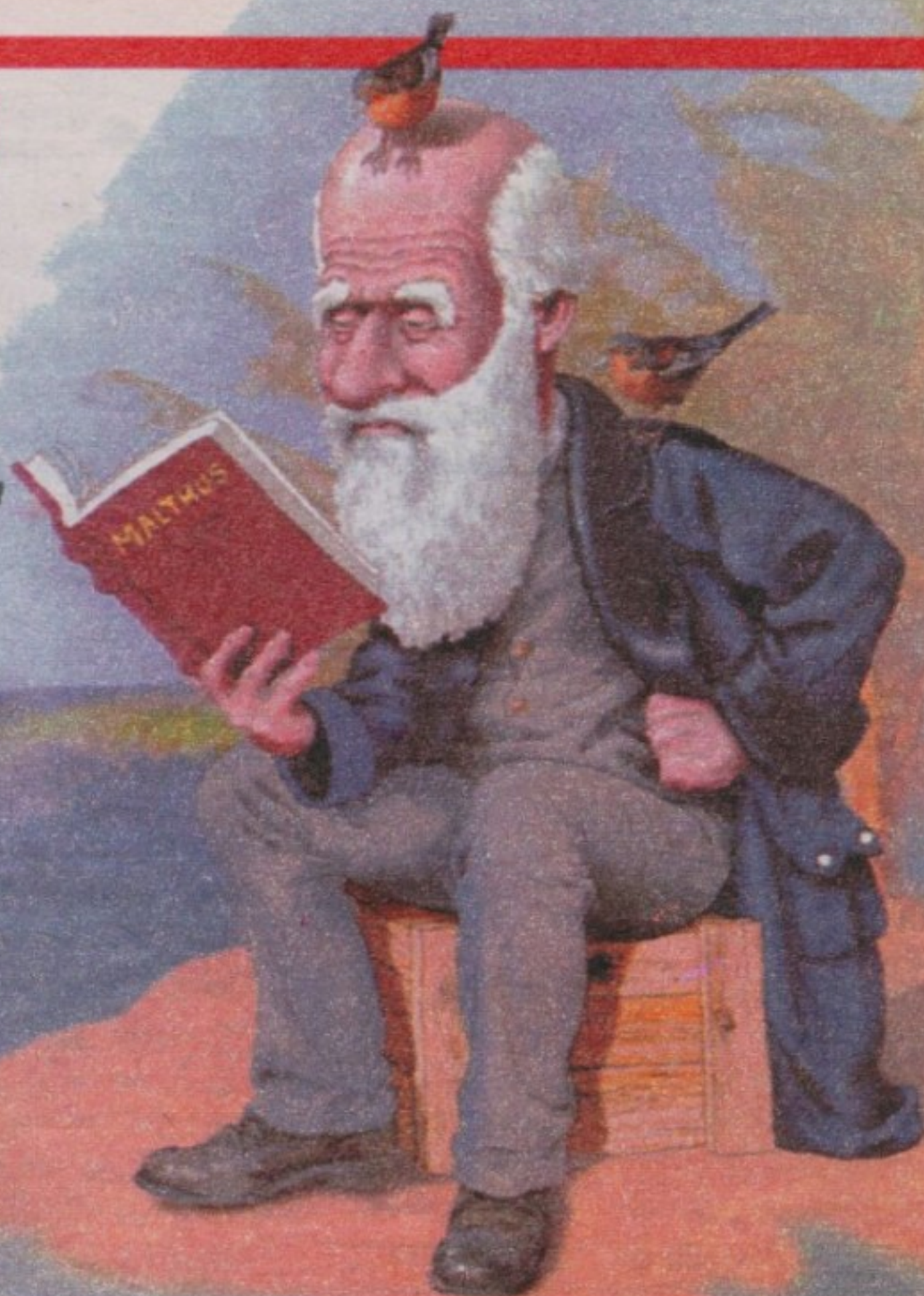
Тешко је, дакле, разлучити шта је последица урођених (органски одређених) способ- ности, а шта последица ис- трајног рада.

Изненадно генијално надахнуће

Како, међутим, настају ге- нијална дела? Како измерити нечију генијалност? За гени- јална дела потребно је нешто више од изузетне способно-

ДАРВИН

За Дарвина није било „Еуреке“. Супротно Архимеду, његова теорија о природној селекцији која је објашњавала еволуцију биљног и животињског света није плод изненадне „илуминације“ него дугог и мукотрпног изучавања.

БОЛЕСТ УМЕТНИКА

Шуман, Ван Гог, Вирџинија Вулф, Хемингвеј, Едгар По, Густав Малер, Александар Дима, Пол Гоген... Поред изу- зетног талента, за све ове личности заједничко је да су па- тили од „манијакално-депресивне психозе“, болести која је бар десет пута заступљенија код уметника него код осталих људи. Ова болест се одликује наизменичним сме- њивањем стања великог духовног успона са стањем вели- ке духовне клонулости. Када се налазе у првом стању, уметници су еуфорични и у изузетном духовном и ствара- лачком напону. Неурохемијска испитивања показала су повећано лучење норадреналина, хормона који убрзава успостављање веза између неких врста неурона, те се та- ко побољшавају спознајне и стваралачке способности. На- жалост, после оваквог стања наилази потпуно супротно стање, са смањеном интелектуалном способношћу и де- пресијом ■

ОСЕТЉИВА РАВНОТЕЖА

Када у мозак доспе неки опажај, као рецимо слика мачке (1), покрене се гру- па неурона (2). Овај на- дражај забележен је и об- рађен на несвесни анало- гијски начин (3), од стране неурона који чине тако- звани „привлачећи ба- зен“, а који даје асоција- цију: мачка у кући мојих родитеља. Лик мачке при-

зива лик њихове куће (4). Овај поступак траје мање од 300 милисекунди, али може бити извор грешке ако се, на пример, у исто време зачује лавез пса. Тада надражај (5) подсти- че погрешан „привлачећи базен“: куче, које има комшија, информатичар (6). Тако је мачка грешком замењена са кучетом. Су-

коб између онога што је стварно виђено (мачка) и погрешне представе (ку- че) разрешава се испити- вањем података (надра- жаја), али овај пут спори- јим, спознајним начином (7). Испитују се различити „привлачећи базени“ (8) док се не открије грешка и нађе онај који одговара надражају (9) ■

сти рачунања или високе ин- телгенције. Потребна је ве- лика стваралачка способ- ност (креативност). Генији, у ствари, компоују, стварају нову визију света. Могу су- штински да измене своју на- учну или уметничку област иако располажу истим чиње- ницима као и остали савреме- ници. У стању су да се у јед- ном тренутку одвоје од уста- љених норми, да виде друга- чије, да плодотворније при- ступе нечему. Поседују изве- стан степен дрскости и хра- брости, јер се супротставља- ју већини, делимично рушећи уврежено знање у које се сви остали заклињу. Данас још не постоји ниједан физиолошки начин да се одреди нечија стваралачка способност (креативност). О томе како настају генијална дела више података дају сами генијални људи својим изјавама или проучавање живота ових љу- ди. Ајнштајн и чувени францу- ски математичар Поен- каре написали су више

текстова у којима су описали како су дошли до својих генијалних открића. И један и други истичу њихово изненадно појављивање. Она као да су се наметнула разуму сводећи га на пуког сведока. Ради се о једном спознајном скоку, о изненадном сазнајном надахнућу (инспирацији, илуминацији), које измиче сваком разумном објашњењу.

Поенкаре је чак детаљно описао како настаје неко генијално научно дело. Овај највећи стваралачки подухват појединца поделио је на четири ступња: натапање (препарацију, импрегнацију), сазревање (инкубацију), надахнуће (инспирацију, илуминацију) и објашњење. У првом ступњу научник свесно прикупља и прожима се чињеницама неког научног задатка. Затим се привидно одваја од њих док чињенице и сазнања до којих је успео да дође следе свој сопствени пут по можданим вијугама, на један несвесан начин (други ступањ). И онда, сасвим изненада, појављује се решење на неочекиван начин („срећна идеја“, „упалила се сијалица“). На крају, научник настоји да потврди решење и објасни га на научни начин.

Уосталом, већина од нас вероватно је имала своје тренутке надахнућа. То је оно кад сатима не можете да се изборите са неким задатком, па га напустите или легнете да спавате. Кад му се после тога вратите, решење као да вас већ чека. Дакле, и наш мозак ради на исти начин.

Из свега се може закључити да за генијална дела нису довољни аналогичко и спознајно закључивање, већ је неопходно и несвесно мишљење које, избегавајући чисту логику и правила, омогућава скоковитост сазнања. А да би размрсили врло сложене теоријске задатке, неки научници призивају у помоћ и визуелне, аудитивне (гласовне) или неке друге приказе. Тако је Ајнштајн још као младић замишљао да јаше на светлосном зраку. Према сопственим речима, то „искуство“ ће га водити до открића Ограничене теорије релативитета, десетак година касније.

Многи генијални научници истичу да су их ка њиховим делима водили и „естетски“ чињеници – нека решења су их привукла својом лепотом, а то пре свега значи једноставношћу и складом.

Може ли се онда рећи да су велики научници у исто време и велики уметници? ■

Припремио Горан Војиновић

Када је 1897. године објављено у новинама да ће у париском позоришту „Порт Сен Мартан“ почети да се приказује нова драма Едмона Ростана, читаоци су били обавештени да је у пет чинава и написана у стиху. Звала се „Сирано де Бержерак“. Ростан је већ био познат француској публици. Три године пре тога играле су његове „Романтичне душе“, потом „Далека принцеза“, а те исте 1897. године „Самарићанка“.

Управа позоришта није одмах била сигурна да ли овај комад треба постављати на сцену. За њега је било потребно направити пет различитих кулиса и упослити четрдесет пет глумаца и много статиста. Позориште је од Ростана захтевало новчане гаранције, на шта је он пристао. Он је, ипак, још био само почетник коме ништа није било ускраћено. Био је богат, ожењен прелепом младом женом, песникињом, са којом је имао двоје деце. Имао је тек двадесет девет година.

На почетку нико није мислио да би комад назван по Сирану де Бержераку, писцу кога нико није читао, могао да привуче публику. Предвиђања су, показало се, била лоша...

После те вечери о делу Едмона Ростана говорило се више но о иједном дотадашњем политичком или културном догађају. Било је то вече 27. децембра 1897. када је изведена генерална проба „Сирана де Бержерака“.

Ко је био Сирано де Бержерак?

Сирано се родио 1619. године у Паризу. Када је имао три године, његова породи-

Продошћу на крају далаге!

ца се преселила у Мовјер. Тамо је завршио основну школу, а онда су га послали у Бове да учи средњу. Био је жељан знања, али за тих осам година, колико је у тој школи провео, директор га је више тукао него подучавао. Сирано је узалуд молио оца да га премести у неку другу школу. Огорчен и бесан, Сирано је почео да учи мачевање.

Војсци је приступио кад му је било двадесет година. Био је пун живота, увек спреман да се бори и да победи, и... имао је велики нос. Будући неустрашив, задобио је поверење и поштовање својих другова војника. Међутим, два пута је био рањен, па је 1642. године одустао од војничке каријере.

Вратио се у Париз, огорчен и сиромашан.

Помоћ од оца није добио. Али, помогла му је рођака Мадлена Робино, бароница Де Невијет (Роксана из Ростановог комада), која је убрзо после тога изгубила мужа, мајку и дете – све у једној години. Остатак живота провела је у молитвама и помажући сиромашнима. Сиранова и Роксанина романса нема историјску подлогу.

Сирано је у Паризу започео студије, а покровитељ му је био филозоф и математичар Гасенди. Под утицајем његових теорија писао је приче о замишљеним путовањима на Месец и Сунце и сатирично говорио о гледиштима оних који су човечан-

Ростан је рођен 1868. године у Марсеју, у Улици Монто број 4. Та улица данас носи његово име. Његови родитељи су били из добростојећих грађанских породица и желели су да он постане адвокат. Он је, међутим, врло рано испољио склоност ка позоришту и поезији. Студирао је француску књижевност, историју и филозофију.

Када је имао 22 године, објавио је прву збирку песама. То су били љупки стихови у које није био уткан немир тога времена и који нису робовали тадашњој моди. Ове песме очарале су неке даме, па чак и неке критичаре. Нешто више успеха имао је са „Романтичним душама“ и „Далеком принцезом“ ■

Едмон Ростан у време „Сирана“: он није био потпуно непознат, али његов успех био је ограничен на неколико париских салона и позоришта.

Ше, јаде,

Са двадесет девет година
Едмон Ростан је превазишао
сва очекивања публике и
критике, а његов

„Сирано де
Бержерак” сва
очекивања на
позоришним
благајнама.
Вероватно
да ниједна
позоришна
представа у
Француској
никада пре, а ни
касније, није
изазвала овакво
одушевљење
публике

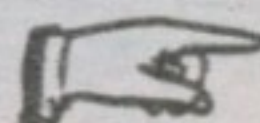
СИРАНО О СВОМ НОСУ

Боже! Шта би ствари мени на ум пало!
Мењајући гласом, ево шта бих реко:
Нападно: „Када бих ја такав нос стеко,
Сместа бих га дао да се ампутира!”
Другарски: „За њ чаша мора да се бира!
Он може да пије само из бокала!”
Описно: „Ко стена! Не, стена је мала!
Гребен! Шта? У полуострва се броји!”
Радознало: „Шта у тој футроли стоји?
Прибор за писање, или маказице?”
Љубазно: „Без сумње, ви волите птице,
Па им љубав ваша ту седало мете
Где могу слободно на одмор да слете?”
Грубо: „Кад пушите, толики дим створи
Да суседи дрекну: ено, ошак гори!”
Опрезно: „Зашто вам глава клоне тако?
Пазите, тај терет срушиће вас лако!”
Нежно: „Ах, амрелчић за такав нос вреди,
Јер од јаког сунца може да избледи!”
Цепидлачки: „Само животињска фела,
Звана Хипокампефантакамела,
Могла је да носи, не марећи ништа,
На толициној кости, толико месишта!”
Кавалер: „Чивилук све моднији бива!
Да окачим шешир баш је згода жива!”
Заносно: „Једино мистрал када хуче,
Кијавицу може цео да навуче!”
Драмски: „Кад крвари, Море је црвено!”
Мирисар: „За фирму радо бих га прено!”
Лирски: „Он је шкољци Тритоновој раван!”
Наивно: „Је л’ приступ у ту зграду јаван?”
Са респектом: „Баш вам завидим на срећи!
То се, богме, зове кућу своју стећи!”
Сељак: „Шта, зар то нос? Авај, мене
слепа!
Мишљах да је кромпир или шаргарепа!”
Војнички: „За нишан он је душу дао!”
Практичар: „Кад би ми на путрији пао,
О главном згодитку не бих сањо више!”
Најзад, као Пирам, кад се пародише:
„Тај нос своме газди складност црта квари,
Зато и црвени тај издајник стари!”
Ето шта сте могли отоич ми рећи,
Да су вам писменост и дух мало већи!
Ал’ ни атом духа мозак ваш не крије,
О, бедно створење, од свих најбедније!
У шест писмена сва писменост вам стала
Која скупа чине једну реч: будала!
Да у вама те се луде шале роде,
Па, у кругу ове отмене госпде,
Покушате рећи мени редом ово,
Не бисте ни прво изустили слово,
Реченице прве, а у првој речи,
Јер то себи рећи ништа ме не пречи,
Али не допуштам да ми други каже!

(Превео Милан Димовић)

ство и Земљу сматрали
средиштем васионе. Писао
је поезију, позоришне кома-
де и филозофске расправе.
Имао је много непријатеља
јер је говорио оно што ми-
сли, а оштро је нападао и цр-
кву. Нажалост, 1654. године
десило се нешто за шта ни
данас не знамо да ли је то
био несрећан случај или по-
кушај убиства – на Сирана је
пала греда. Никад се није
опоравио од задобијених по-
вреда. Умро је 1655, са три-
десет шест година.

Ростан је у подна-

➔ слову „Сирана де Бержерак“ написао да је то херојска комедија, што у потпуности одговара овом делу. Себичност, дрскост и самопоуздање његовог Сирана толико задивљују гледаоца да је његов невероватно дуги нос смешан само на тренутак, а потом постаје само једна необична особина изузетне личности. Људи се не смеју Сирану, него се смеју са њим.

Браво!

Иако је овај комад написан 1898. године, радња је смештена у 1640. годину. То је историјска романса чији је циљ да подсети читаоце и гледаоце на славу и сјај Француске у време владавине Луја XIII.

Ростан је своје дело посветио чувеном француском глумцу Коклену. Написао је да је у почетку желео дело да посвети Сирановом духу, али пошто је тај дух прешао на Коклена, он га посвећује њему.

Када је прва представа била одиграна и када су се завесе спустиле, сви су остали на својим местима, аплаудирајући и узвикујући „Браво!“. Позориште „Порт Сен Мартан“ деценијама није било испуњено оваквом грајом.

Ростанови пријатељи такође су били узбуђени. Катил Мендес му је, сузних очију, рекао:

– Ово је боље од четвртог чина „Руја Бласа“...

Жил Ренар је грлио Роста-

Сачувано је много личних предмета Едмона Ростана: један од најзанимљивијих је његова мастионица у облику жабе.

„... Каткад у самоћи
Разнежим се и ја, па у плавој ноћи
Уђем у врт неки, где ваздух мирише,
И бедника овог раширим да сише
Април... А кад месец сребрн јаче сине
И кавалер неки крај мене промине,
С каквом женом, руку стиснувши у њену,
Ја сањам! Ах, како страсно у том трену
Стиснуо бих и ја руку каквој жени,
Да је само дата таква срећа мени!
И сав се занесем... Ал' тренутка тога
Угледам на зиду сенку носа свог!“

на док је песникова ташта узбуђено говорила:

– Он је тако добар! Пуно је радио! Заслужио је ово...

Ренар је кратко одговорио:

– Госпођо, он је геније... то је све!

Ту реч „геније“ коју је Ренар и написао оне вечери када је изведена генерална проба „Сирана“ можемо често да нађемо у критикама које су објављене после премијере. Оне су биле надахнуте и пуне заноса. Хваљена је његова даровитост, осећајност, снага, дух, ма-

штовитост, хумор... Најављивано је ново раздобље француског позоришта које ће Европа радо прихватити.

Француско позориште никад до тада није доживело толики успех! Представе су играње сваке вечери више од годину дана. Приход остварен 1898. године од 2.286.000 франака никада до тада није достигло ниједно позориште за годину дана, а књига се, у исто време, продала у више од 150.000 примерака. Превођена је у целом свету.

„Сирано де Бержерак“ постављан је на сцену још пуно пута широм света. Према овој херојској комедији снимљено је и неколико филмова, а први 1925. године.

Текст, господине, текст!

За време једне вечерње представе Коклен је, пошто је одиграо две представе претходног дана и једну тог преподнева, испустио два стиха од укупно 1400, колико има његова улога. Један гледалац је устао, прекинуо Коклена и рекао му:

– Текст, господине Коклен!

Коклен је застао и рекао:

– Господине, у праву сте... Поновићу...

И поновио је целу реплику, а кад је завршио, одјекнуо је аплауз као никад до тада.

Овај догађај показује колико је француска публика волела позориште и овај комад... Политичке прилике заоштрене због Драјфусове афере нису биле добре: породице су се разилазиле због супротних мишљења, пријатељи су пролазили једни поред других као да се не познају, али међу свима је владао мир док су сваке вечери плескали храбрости, племенитом духу, заљубљеном срцу и препознавали право лице Француске у Ростановој блиставој поезији...■

Ј. Давичо

2600
ПОДАЦИ
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

После успеха долази публицист: Сиранови гаскоњски резанци и Сирано сода су само два примера која то показују

НЕ ПРЕКО ИНТЕРНЕТА

Бискупски савет Римокатоличке цркве за социјалну комуникацију искључио је сваку могућност опроштаја грехова преко Интернета. Ово је саопштење дато италијанским новинарима, а најављено је да ће о овоме бити издат и званични документ Ватикана.

— Уз све уважавање Интернета преко кога може да се поручи храна, купи књига, резервише смештај у неком хотелу и још много тога што чини живот, опрост грехова никада се неће наћи међу услугама на компјутерској мрежи — изјавио је један званичник Ватикана новинарима ■

Илустровао Мирољуб Милутиновић

Илустровао Јоран Петковић Петко

СВЕ ЗА ЗДРАВ ЖИВОТ

Власти Виљнуса, главног града Литваније, протеклог лета ставиле су 500 бицикала на располагање грађанима, и то бесплатно, како би подстакле здравији начин живота и да би се, уједно, смањиле саобраћајне гужве.

Бицикли се налазе на 90 паркиралишта у граду, која су отворена од 5 до 23 сата, а могу да се користе само у ужој зони града где постоје бициклистичке стазе. Оне „заборавне“ који одлутају мало даље полиција ће благовремено спречавати уз љубазно опомињање да се држе услова бесплатног коришћења ове врсте рекреације ■

ЧЕТИРИ ГОДИНЕ У СТОЛИЦИ

Викторија Вудхол, познати борац за права жена, 1872. године покушала је да се кандидује за председника САД, а у позним годинама плашила се да ће умрети ако легне у кревет. Последње четири године, од осамдесет девет колико је доживела (умрла је 1927), ноћи је проводила седећи у столици ■

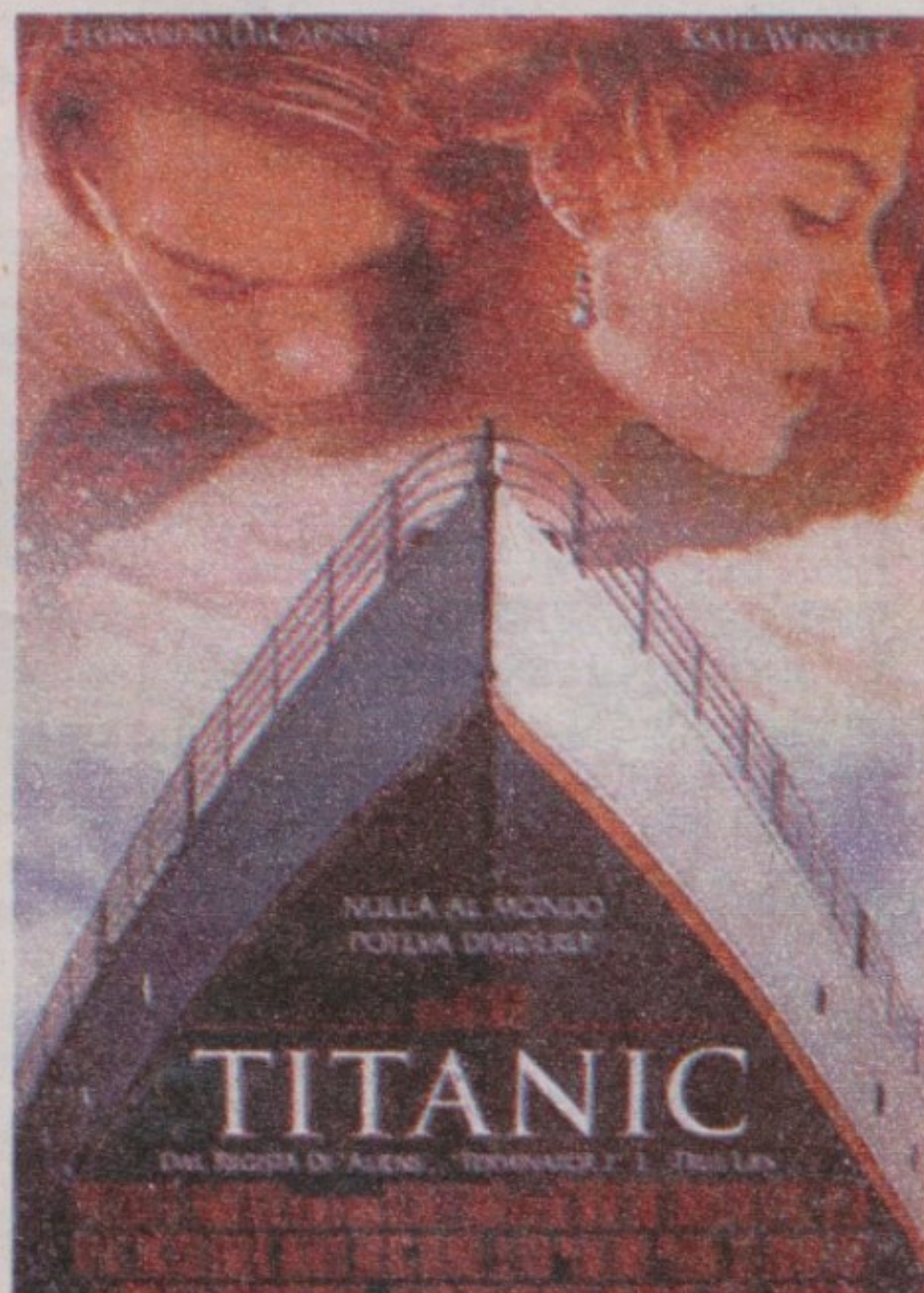

Илустровао Алекса Гајић

РЕКОШЕ И ОСТАДОШЕ ЖИВИ

„Ни сам Бог не би могао потопити овај брод...“

Реченица коју је госпођи Колдвел, једној од преживелих бродоломника, упутио морнар у тренутку када се 10. априла 1912. године укрцавала на „Титаник“ ■

Плакат за играни филм „Титаник“ Џејмса Камерона

„Битлси неће постићи никакав успех у САД!“

Алан Ливингстон, директор дискографске куће „Капитол рекордс“ 1964. године ■

Битлси на једном концерту током своје прве, тријумфалне турнеје по САД

У КОМ ВЕКУ

ЖИВИМО?

О томе да ли се, где и када нешто догодило прочитали смо из праизвора, наравно. Праизвори су древни, „оригинални“ текстови које су често писали и сами учесници у догађајима. Свакако, и усмени извори имају одређени значај. Ето података о томе „да ли“ и „како“. „Где“ већ није тако сигурно јер су се имена топонима мењала кроз векове (а постоји и такозвани проблем „осамоглашавања“ – неки стари текстови немају самогласнике тако да се имена места и људи у њима могу читати на много начина; ово је велика тешкоћа старојеврејске и староегипатске историје). Ипак, највећа непозната је „када“.

Свако користи своју еру

Велики део старих текстова – од оних који уопште описују историјске догађаје – нема датуме или их има у скраћеном облику, са непотпуним годинама и без обележавања ере (као и данас, рецимо 7.3.'2). Ако би у далекој будућности од свих бројева „Забавника“ остао сачуван само овај део текста, наши потомци не би могли да знају да ли се датум у њему односи на 1902, 2002. или 2102. (а сам текст и није писан ниједне од тих година). Старост таквих текстова одређује се упоређивањем начина на који су писани и материјала на којима су писани са другим текстовима који имају запис пуне године и ере. (Потомци: овај текст није могао бити писан 1902. године зато што тада није постојао овакав начин штампања.) Пошто је данас сачувано веома мало древних текстова, изгледа да се одређивање настанка највећег броја од њих ослања само на одабране.

Ера је историјски догађај који се сматра толико важним да се од њега броје године. Данас западна цивилизација јединствено користи еру од рођења Исуса Христа. Међутим, стари народи користили су друге ере, и то сваки своју, а често су догађаји

шеснаест

Наша историја нама изгледа прилично тачно. Године се уредно нижу једна за другом, цареви и краљеви марширају, царства се рађају и пропадају, све као под конач срећено. Питање које најчешће не постављамо јесте: одакле нама подаци о тим догађајима? Како знамо да ли, где, како и када су се они догодили?

везивани за крунисање властодршца који је у том тренутку владао. Неволја је у томе што ми данас не знамо када су се десили догађаји који су старима послужили као ере (чак нисмо сигурни ни када се стварно десио догађај од кога рачунамо нашу еру).

Стари Римљани користили су еру од оснивања Рима, а стари Грци рачунали су године од прве олимпијаде; у оба случаја наука није сигурна када су се ти догађаји десили.

У средњем веку године су се рачунале од библијског стварања света, при чему постоји више различитих прорачуна те ере који се разликују и по две хиљаде година. Најзанимљивије је да је последњи документ који користи рачунање од оснивања Рима написан (данас се сматра) 260. године, а последњи документ који користи рачунање по олимпијадама 1. године; а први који године рачуна од Исуса Христа 747. године. Другим речима, не постоји ниједан оригинални документ који у себи упоређује две ере и ми смо приморани да се ослонимо на нагађања...

Скалигера хронологија

На основу таквих нагађања у 16. веку хронолог Жозеф Скалигер (хронологија – наука која проучава проток времена) први је објединио све древне текстове и на основу њих направио историју у којој

се догађаји нижу хронолошки. Никада више такав подухват није начињен, делом и зато што су неки извори на које се он ослањао сада изгубљени и каснији историчари само су надограђивали његов рад. Скалигер се у свом прављењу хронологије углавном ослањао на радове ранијих хронолога и на астрономско датирање (види табелу).

Додуше, ми данас имамо и друге могућности одређивања времена којима је Скалигера верзија историје потврђена, међутим, оне су претежно засноване управо на Скалигеровом датирању, а често, као што ће се видети, најблаже речено, натегнуте.

Ако се зна да се, рецимо, начин мерења старости помоћу радиоактивног угљеника (овај Свети грал археологије који мерењем односа изотопа угљеника C-16 и C-14 може да одреди старост појединих предмета и на нама савременим материјалима даје распон од неколико хиљада година, те је због тога углавном неупотребљив за, релативно блиске, историјске догађаје) сматра једним од најпоузданијих, схватићемо да историјски догађаји нису баш тако јасно усидрени у времену и да се могу померати.

Наравно, неки научници изразили су сумњу у то да је Скалигера хронологија тачна. Најпознатији међу њима свакако је Исак Њутн који је последње године живота

посветио управо овом питању. Ипак, ова верзија историје остала је неприкосновена све до ових дана када је руски математичар А. Т. Фоменко, који се надовезао на радове руског научника Н. А. Морозова, коришћењем више математичко-статистичких метода дао веома озбиљне назнаке о нетачности данас важеће историје.

Текстови, династије, астрономске појаве

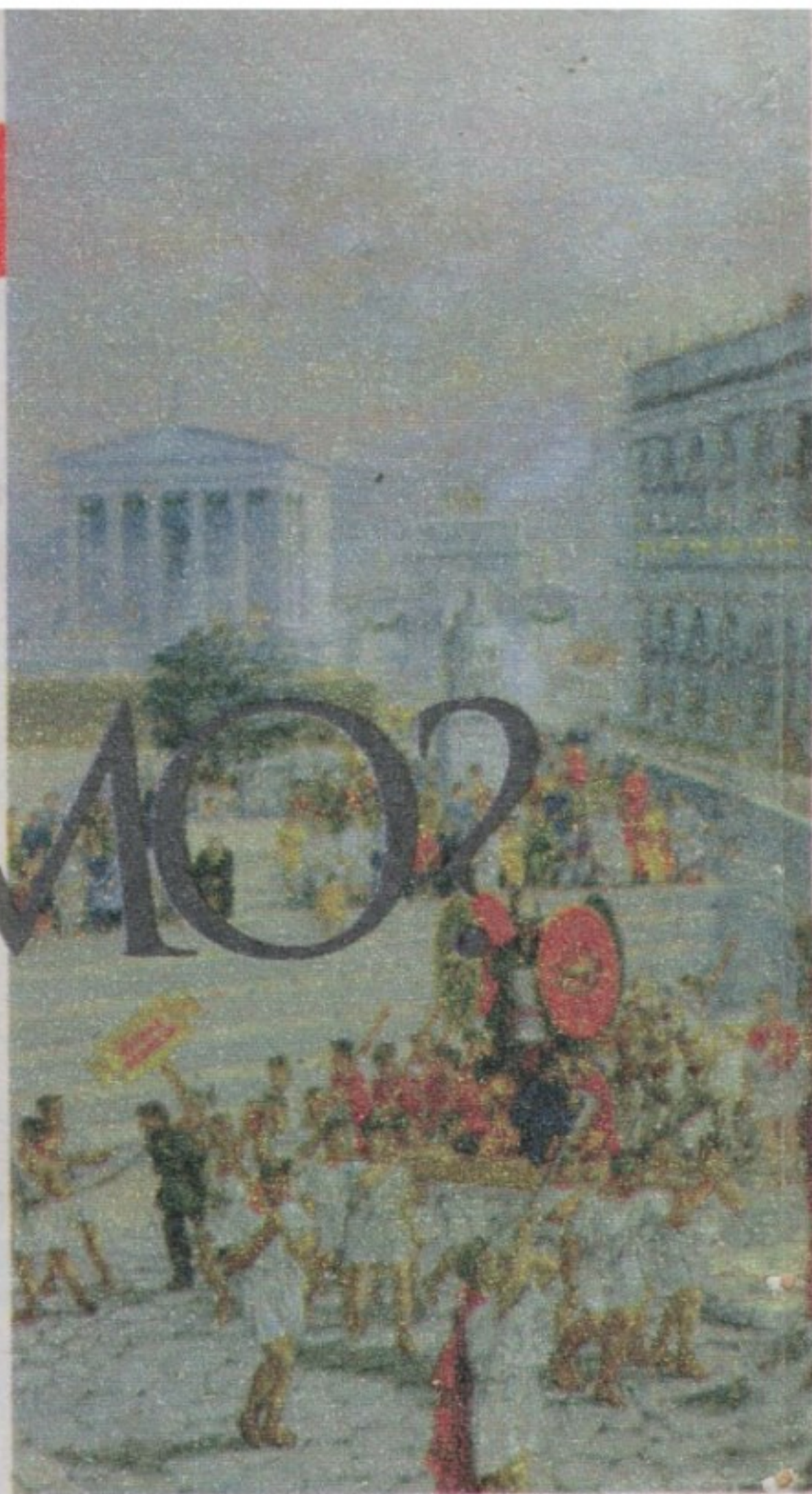
Па, да видимо како то Фоменко обара Скалигера. Три су основне методе које он користи при изучавању историје.

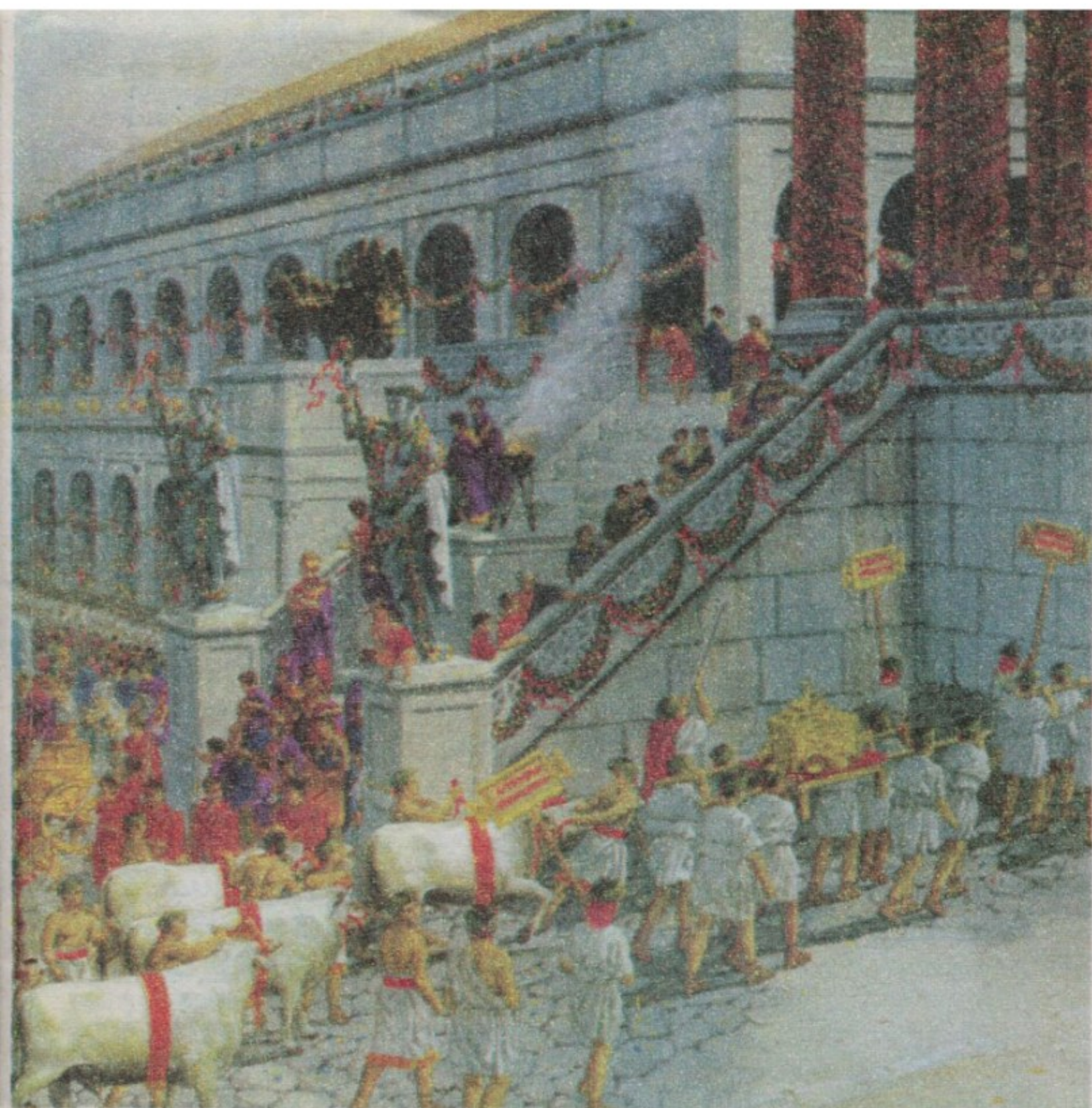
1) Метода препознавања текстова. У тексту који описује неке догађаје годину за годином (анал, хроника) свакој години додаје се број који означава колико страница (линија, речи...) она заузима у тексту. Бурне године, „године расплета“, у којима се десило више важних догађаја, имаће већу пажњу хроничара и заузеле више места што се одсликава и у радовима других хроничара и историчара, чак и ако су текстови писани из различитих извора, у различитим временима и различитим језицима. Упоређивањем ових бројева може се закључити да ли два текста говоре о истим догађајима. Фоменко је, рецимо, упоредио као праизвор „Римску историју“ Тита Ливи-

2600

НАСТАВНИК
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

УПОРЕДНИ ВРЕМЕПЛОВ

II царство

Луције Сула (4 год.)

Званична титула: *Restitutor urbis*;

нико сем њега није
носио ту титулу.

III царство

Луције Аурелијан (5 год.)

Званична титула: *Restitutor urbis*;

нико сем њега није
носио ту титулу.

Обојица су на власт дошла као најспособније војсковође у дуготрајном и крвавом грађанском рату. Војска их проглашава за императоре, што Сенат потврђује. Обојица су обновила Рим после периода анархије.

Раздобље немира (1 год.)

Марије Квинт Серторије (6 год.)

Проб (6 год.)

Обојица су дошли на власт као војсковође и обојица са власти одлазе тако што су убијени после успешне завере.

Раздобље немира (2 год.)

Гнеј Помпеј Велики

(21 год.)

Још за живота
проглашен је „богом“.

Диоклецијан Божанствени

(21 год.)

Још за живота проглашен
је „божанством“.

Обојица су спровели велике демократске реформе (посебно судства и војске). Обојица су с власти отишли живи, што је велика реткост.

Први тријумвират

На врхунцу моћи Помпеј је основао први тријумвират поделивши власт са Јулијем Цезаром и Красом. По популарности и важности Цезар је после Помпеја, али испред Краса.

Прва тетрархија

На врхунцу моћи Диоклецијан је основао прву тетрархију поделивши власт са Констанцијем Хлором, Максимилијаном и извесним Гајем Галеријем. Галерије и није имао значајнију улогу у тетрархији. По популарности и важности Констанције је после Диоклецијана, али испред Максимилијана.

ја писану на латинском и савремену књигу „Преглед историје древног Рима“ руског историчара В. С. Сергејева писану на руском и дошао до закључка да се оне, као што је и могло да се очекује, у великој мери поклапају. Откривено је, међутим, да се у истој мери поклапају и, рецимо, Ливијева „Историја“ и „Историја града Рима у средњем веку“ немачког историчара Ф. Грегоровијуса.

2) Метода препознавања династија. Ова метода сваком владару чија се владавина испитује додељује низ бројева на основу његове биографије: да ли је мушко или женско, колико дуго је владао, колико је ратова водио... испитује се више од 30 тачака биографије. Упоредивањем ових бројева може се утврдити колико су биографије два владара сличне. Открива се да се биографије низа владара из различитих времена који владају на једном простору у низовима од преко четири стотине година у великој мери поклапају; осим тога, дуплирају се и правници, архитекте, филозофи који су живели у њихова времена. Један од овако откривених паралелизама, између владара Друге и Треће римске империје, дат је уз текст под насловом „Упоредни времепплов“. Имена овако упоређених владара ретко се поклапају, што

се објашњава раније распрострањеним преводњем имена.

3. Астрономско датирање. У неким древним документима описане су астрономске појаве (углавном помрачења Сунца и Месеца) за које се може израчунати кад су се десиле. У нашој народној песми „Почетак буне против дахија“, на пример, описано је помрачење Сунца на изласку видљиво из Београда (један данак три пута се вата - и три пута игра на истоку) из чега би се лепо могло видети да је Први српски устанак био 1804. године и када би једино било познато да је био почетком 19. века.

Овај начин датирања користио се и раније, међутим, Фоменко показује да је такво датирање веома често нетачно и „натегнуто“ да би се уклопило са Скалигеровом хронологијом и предлаже поузданије датирање, али углавном далеко каснија. Најчвршћи пример који Фоменко даје су три помрачења описана у Тукидидовој „Историји“, а која су се десила за време Пелопонеских ратова.

Пошто је Тукидид навео размак између помрачења, може се тачно израчунати када су се

Раздобље немира (4 год.)

Јулије Цезар
(1 год.)

Констанције I
Хлор (1 год.)

Обојица су дошла на власт после немира, као победници првог тријумвирата (тетрархије).

Гај Октавијан
Август (37 год.)

Гај Константин I
Август (31 год.)

Октавијан је усвојени
син Јулија Цезара.

Константин I је син
Констанција I Хлора.

Обојица су били омиљени у војсци; пре почетка владавине били су са својим трупима на Истоку. Првих година владавине нису имали сталну резиденцију. После неког времена Октавијан оснива други тријумвират, а Константин другу тетрархију. У поморској бици потукли су снаге својих противника и постали једини владари империје чиме се у историји Рима завршава до-

ба грађанских ратова. Од њих почињу нове етапе у историји Рима. У својим рукама држали су све конце војне, грађанске и верске власти. Донели су важне нове законе и обновили старе.

Тиберије
(23 год.)

Тиберије је усвојени син Октавијана Августа.

Констанције II
(24 год.)

Констанције II је син Константина I.

Ни Август ни Константин I нису именovali наследника, па је после њихове смрти почела борба за престо. Ток једне и друге борбе је сличан. У тој борби је победио (усвојени – Тиберије) син императора. После дуготрајне владавине он је изненада умро.

Тиберије је угушен покривачима.

Констанције II је „изненада умро“.

Гај Цезар Калигула (4 год.)

Цезар Јулијан
(2 год.)

Раздобље немира (1 год.)

Клаудије
(13 год.)

Валентинијан I
(11 год.)

Обојицу је за императоре прогласила војска. Годину дана после устоличења у северним римским провинцијама избија устанак, један од највећих у историји Царства; присталице устаника у Риму покушале су заверу, али су устаници и завереници потучени, а цар започиње прогоне становника Рима који су подржавали устанак. Као реакција на то појавило се велико незадовољство у војсци и племству.

Клаудије је отрован.

Валентинијан је „изненада умро“.

Нерон
(14 год.)

Валент
(14 год.)

Обојица су упамћени као сурови владари. Често су попуњавали благајну масовним пленидбама што је изазвало незадовољство у Царству и довело до завере. На челу завере били су представници вишег племства; завера је откривена и угушена. Оба императора позната су по прогонима хришћана...

Галба
(1 год.)

Јовијан
(1 год.)

Обојицу је на власт довела војска и укинули су скоро све уредбе својих претходника.

Раздобље немира (1 год.)

Два Тита Флавија Веспасијана (12 год.)

Грацијан и Валентинијан (13 год.)

Тит Флавије Домицијан
(15 год.)

Теодосије I Велики
(16 год.)

У њихово време биле су угрожене римске провинције на Балкану; устаници су нанели тежак пораз римским трупама, али је на крају са њима склопљен мировни уговор, један од најважнијих у историји Царства, али који се сматрао веома неповољним.

она десила. Традиционално прихваћено решење за прво помрачење Сунца нуди 3.8.423. пре наше ере, међутим, тога дана помрачење Сунца није било потпуно као што је Тукидид лепо написао, а што може проверити свако ко има компјутер и неки астрономски програм на њему. Фоменко предлаже 2.8.1133.

Случајност?

Коначни закључак примене ових метода јесте да је наша историја озбиљно продужена. Први хронолози су, користећи нетачно астрономско датирање, слипли једну на другу, сматрајући их за различите, четири хронике које су описивале исте догађаје, а које су биле писане у различитим временима, различитим језицима, са различитим именима учесника,

користећи различите ере и различито политички обојење.

Посебна вредност ових прорачуна није у томе што су откривене некакве сличности између неких историјских догађаја, већ у томе што су те сличности систематске и непрекидне. На пример, поменуто помрачење Сунца пада близу доба ратова које су у Грчкој водиле крсташке државице из чијих историја имамо мали број докумената, а из далеко старије античке историје истог подручја више! Томе треба додати да су токови ратова слични, као и сличности између устројства крсташких феуда са одговарајућим античким полисима.

Упоредним биографијама римских царева датим уз текст може се додати чињеница да је нама познат велики број египатских текстова из времена Друге империје, али готово да нема текстова из времена Треће. И у новијој историји могу се наћи

ЗА ОНЕ КОЈИ ХОЋЕ ВИШЕ

У КОМ ВЕКУ

Метода датирања радиоактивним угљеником (C-14) покрива период од пре 40.000 година па све до модерног доба (иако се 16. век наше ере узима као горња граница поузданости). Данас се за анализу C-14 користи метода спектрографије у моћним акцелераторима масе (AMS – accelerator mass spectrometry), што омогућава сасвим прецизно датирање чак и веома ситних узорака органског материјала, рецимо честица полена сачуваних испод пећинских цртежа.

Осим радиокарбонске методе постоје и други начини да се прецизно утврди старост остатака из прошлости. Једна од најпоузданијих метода је дендрохронолошка, којом се – на основу карактеристичних година – може веома тачно (у годину!) одредити старост неког комада дрвета. Ова метода ограничена је само на протеклих 10.000 година, али је дала изузетно значајне резултате, не само о старости налаза већ и о клими у прошлости. Дендрохронолошка проучавања омогућила су детаљне хронолошке анализе појединих праисто-

ријских и историјских периода. Тако су, рецимо, утврђени врло прецизни датуми за праисторију егејског подручја (није, према томе, отмица лепе Јелене могла бити у 13. веку наше ере!). Дендрохронолошка метода посебно је погодна управо за млађе историјске периоде. На основу анализе манастирских греда тачно су утврђени датуми зидања неких византијских цркава, а научници чак доказују аутентичност слика и икона на основу старости даске на којој су насликане.

Различите физичке и хемијске методе датирања (C-14, дендрохронологија, калијум-аргон метода, термолуминисценција, археомагнетизам и тако даље), као и историјско датирање и хронологија, међусобно се допуњују, упоређују и контролишу. Тако су историјски датуми споменици (рецимо египатске мумије) били тестирани C-14 методом, а C-14 датуми проверавани дендрохронологијом.

Дендрохронолошком методом исправљена је једна

2600
НАСТАВНИК
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

сличности између биографија два владара, али сличности између биографија петнаест узастопних владара ипак су реткост.

Мада у Русији чак постоје гласови да се оваква историја укључи у школски програм, за сва ова истраживања треба имати у виду да су прелиминарна. Не укључују кинеску и арапску историју које тек треба детаљно испитати, а постоје и радови који доказују да су статистичка поклапања, ипак, случајност. Требало би очекивати да историчари дигну глас против нечег оваквог и радови који критикују Фоменка претежно су емоционални, али постоји неколико дела која га озбиљно оспоравају.

У десетом веку?

Наравно, све што су историчари урадили од 16. века до данас није узалудно, већ само треба средити; а чак и ако се докаже да оваква историја није тачна, на социолозима је да објасне зашто се

историја пре 16. века стално понављала. У сваком случају, ако прихватимо као тачно да је нашој историји потребно озбиљно преиспитивање поставља се питање како она, у ствари, изгледа?

Оно за шта данас сматрамо да је историја античке Грчке у ствари је средњовековна историја хеленских покрајина Византије. Историја античког Рима историја је средњовековног Рима и Светог римског немачког царства. „Мрачни средњи век“ није пропаст цивилизације. Тезеј је савременик краља Милутина, а Диоклецијан је живео у исто време кад и кнез Лазар. Рим је основан у четвртом веку, отмица лепе Јелене и Тројански ратови збили су се у 13. веку, а Платон је живео у 15. веку. Српска историја је, као релативно млада, прилично нетакнута свим овим и у основи тачна. А ако време рачунамо од рођења Исуса Христа, ми живимо у десетом веку■

Никола Смоленски

СТВАРНО ЖИВИМО?

грешка у С-14 датирању. Наиме, садржај радиоактивног угљеника у атмосфери није био константан, како се испрва мислило, већ је у прошлости био већи него данас. Анализа С-14 показивала је због тога нешто „млађе“ датуме и то нарочито за дубоку прошлост. Дендрохронологијом је утврђено да су испитани узорци још старији него што је то показивала С-14 метода. Данас се сви С-14 датуми калибрирају на основу дендрохрололошких анализа.

То је дало веома занимљиве резултате који потпуно оповргавају Фоменкову теорију о којој пише Смоленски. Пре открића С-14 методе апсолутна хронологија европске праисторије утврђивана је на основу паралелизма с познатим историјским датумима у источном Средоземљу и на Блиском истоку (Египат, Месопотамија). Сматрало се, на основу типолошких сличности одређених археолошких артефаката, да је европска праисторија била одблесак блискоисточних цивилизација и

да је њихов савременик, па чак и млађа (пошто је наводним културним утицајима било потребно одређено време да стигну од Леванта до Европе).

Радиокарбонским датирањем, као и дендрохрололошким контролом и калибрацијом С-14 датума, показало се да су историјски датуми блискоисточних култура (египатске хронике и тако даље), тачни, али да је европска праисторија хиљадама година старија од својих претпостављених узора!

Комбинацијом и упоређењем различитих историјских, археолошких, физичких, хемијских и геолошких метода утврђен је чврст хрололошки систем праисторијске и историјске епохе, не само у Европи већ у читавом свету. Свако ново истраживање помера границе човечанства дубље у прошлост. Далеко се одмакло од теорије ирског бискупа Џејмса Ашера који је у 17. веку „утврдио“ да је свет настао 23. октобра 4004. године пре нове ере тачно у подне! Изгледа да руски математичар Фоменко жели да, својом теоријом, помрачи Ашерову славу!■

А. Палавестра

Марко Кокције Нерва
(2 год.)

У току своје владавине Нерва је за сувладара имао Трајана, чувеног императора који га је бацао у засенак.

Евгеније
(2 год.)

У току своје владавине Евгеније је за сувладара имао Теодосија I, чувеног императора који га је бацао у засенак.

Марко Улпије Трајан
(16 год.)

Аркадије
(13 год.)

Публије Елије Хадријан
(21 год.)

Хонорије (28 год.)

Обојица су били тешко болесни, слабоумни и нису имали деце.

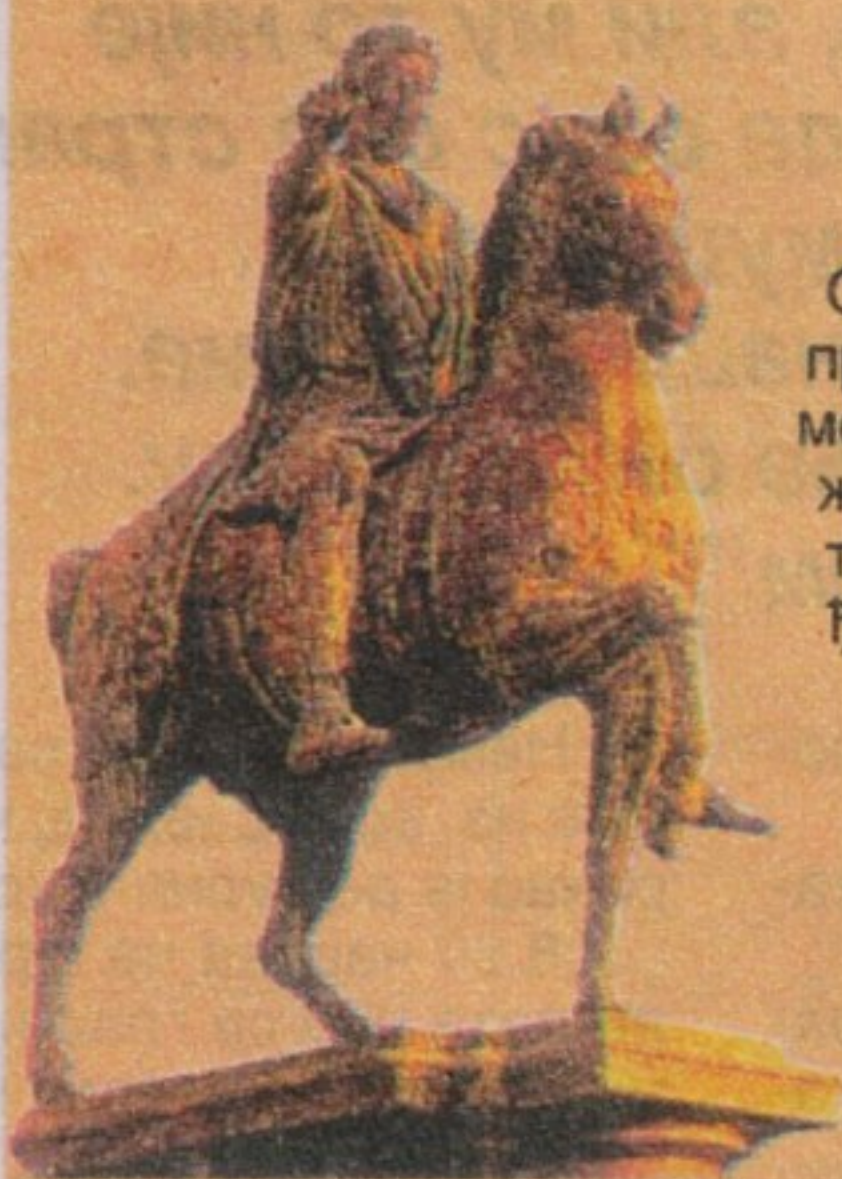
Тит Аурелије Антонин Пије
(23 год.)

Аеције (21 год.)

У њихово време Рим је водио бројне ратове; обојица су познати као одличне војсковође које су у тим ратовима успешно одбраниле Царство. У унутрашњој политици били су веома вешти.

Марко Аурелије (19 год.)

Валентинијан III (18 год.)

Обојица су усвојени синови претходног императора. За време њихове владавине почињу жестоки ратови и економски потреси. Токови тих ратова такође су слични.

Бронзани споменик Марку Аурелију подигнут у другом веку

Марко Аурелије Комод
(16 год.)

Рецимер
(16 год.)

Обојица су јединствени по томе што су у ствари владали Римом, а на престолу си измењали више штићеника који су били њихове марионете.

Публије Хелвије Пертинакс (1 год.)

Олибрије (1 год.)

Марко Дидије Север Јулијан (1 год.)

Глицерије (1 год.)

Децим Клодије Албин (1 год.)

Јулије Непот (1 год.)

Гај Песценије Нигер (1 год.)

Ромул Августул (1 год.)

Луције Септимије Север (18 год.)

Одоакар (17 год.)

Обојица су дошла на власт свргнувши претходног владара. Водећи разумну и савесну политику, покушали су да сачувају Царство које се распадало. За време њихових владавина угрожене су северне границе Царства.

Каракала
(24 год.)

Теодорих
(29 год.)

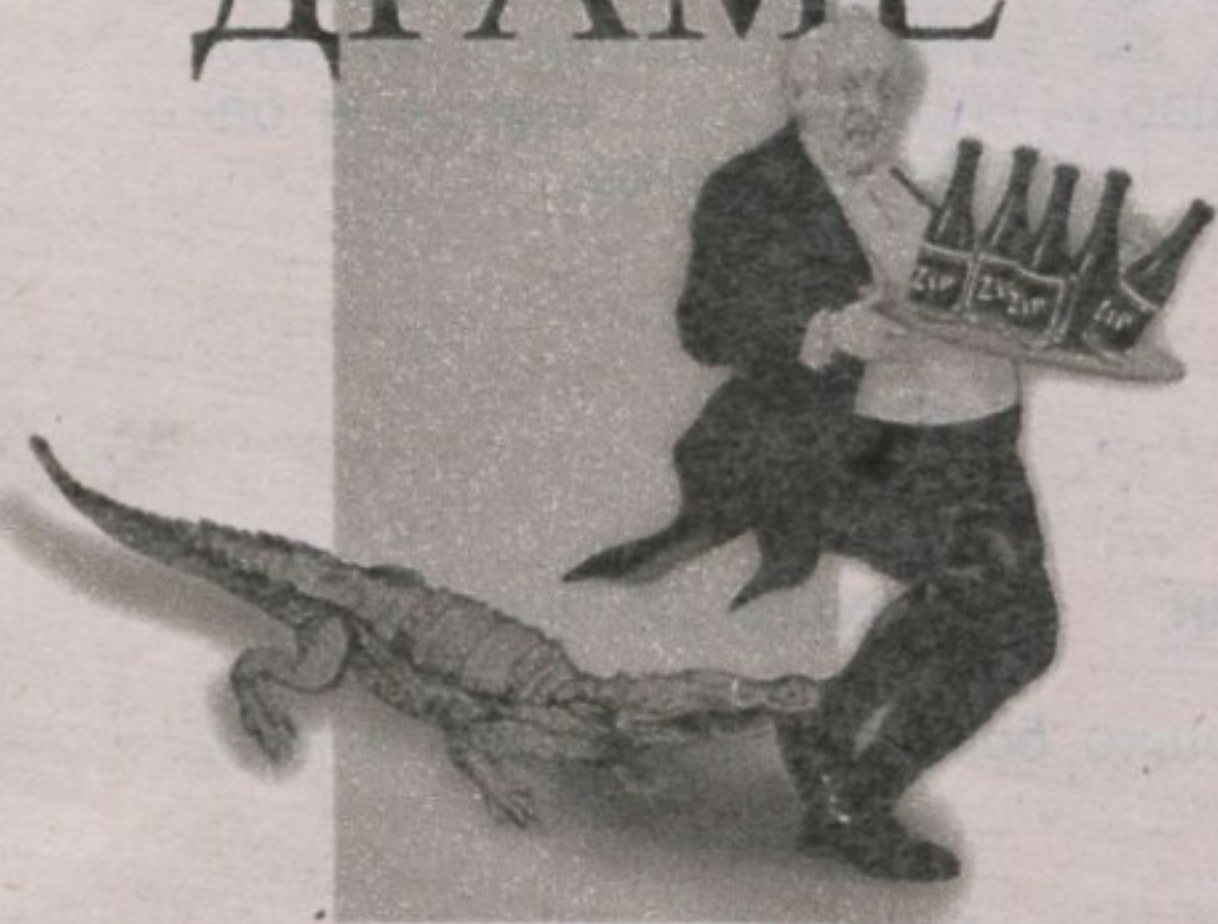
Обојица су били сувладари са својим претходником. Владари Западне империје борили су се за своје владавине са својим сувладаром. Имали су врло прилагодљиву унутрашњу политику. Подмићивали су војску. Обојица су дала грађанска права свим становницима Царства. Умрли су усред припрема за рат.

2600

ПОДПУКНИК
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

ОСТАЈИТЕ СВЕ ЋЕ

У једном тренутку на вези између контроле лета аеродрома „Логан“ код Бостона и лета број 11 америчке авио-компаније „Америкен ерлајнз“ завладао је мук. Дежурни контролор упорно је покушавао да поново успостави радио-везу са авионом, али му то није полазило за руком. Онда се, с оне стране, зачуо глас непознатог мушкарца: „Неколико авиона је у нашим рукама. Останите мирни и све ће бити у реду. Враћамо се на аеродром“

Ко је то? – упитао је, збуњен, контролор.

Мук, а онда, неколико тренутака касније, исти глас:

– Да се нико није мрдноу, молим! Враћамо се на аеродром. Само без икаквих глупости.

Непознати глас долазио је са фреквенције коју користе пилоти и цивилна контрола лета. Да ли зато што је веровао да је укључио разгласни систем унутар самог авиона и да само путници могу да га чују или зато што је неко од посаде кришом укључио микрофон, тек – глас непознатог мушкарца чуо је и дежурни на „Логану“. Била је то прва најваужања која ће тек уследити...

Откуд дим на Менхетну?

Непосредно након полетања у 8.14 часова посада лета 175 „Јунајтид ерлајнз“ на линији Бостон – Лос Анђелес чула је поруку контроле лета упућену свим летелицама које су се у том тренутку налазиле у близини да јој помогну у тражењу лета 11 с којим је до тада већ изгубљена свака веза.

– Ухватили смо сумњиву поруку по узлетању са БОС-а (скраћеница: Бостон). Изгледа да је неко свима наредио да остану на својим местима – јавио је у 8.41 пилот „Јунајтида“. Деведесет секунди касније авион којим је управљао и сам се нашао у средишту драме која је уздрмала свет. Веза између контроле лета и „Јунајтид ерлајнз“ 175 прекинута је у тренутку када је авион нагло скренуо са утврђене путање ка Лос Анђелесу.

двадесет

– Немам везу са транспондером, нико није на вези с њима, ништа се не чује – рекао је дежурни у контроли лета.

У 8.50 часова на фреквенцији контроле лета чуо се глас пилота са неког од многобројних летова изнад Њујорка:

– Зна ли неко откуд онолики дим у доњем делу Менхетна?

Свега неколико минута касније све је већ било далеко јасније, али у 8.50 то питање је остало без одговора. У тим тренуцима отети авион „Америкен ерлајнз“ са лета 11 из Бостона већ је ударио у северни торањ Светског трговачког центра у Њујорку. Једини одговор на упорно понављане позиве контроле лета упућене посади другог отетог авиона „Јунајтид ерлајнз“, лета 175 на линији Бостон – Лос Анђелес, био је злослутни мук.

У осам и педесет три минута, након што је брзином од око 800 километара на час, двоструко већом од дозвољене, авион на лету 175 прелетео долину Хадсона, дежурни у контроли лета на Лонг Ајленду у Њујорку схватио је шта се дешава:

– Изгледа да имамо отмицу! Овде нешто није у реду.

Колико је тачно то „нешто“ велико, ни он нити ико други у том тренутку још није могао ни да сања.

Да ли се чујемо?

Непосредно пошто је први авион ударио у северну кулу Светског трговачког центра у Њујорку, контролор лета у Индијанаполису безуспешно је покуша-

вао да успостави везу са летом 77 „Америкен ерлајнз“ који је летео на линији Вашингтон – Лос Анђелес. Претходно је пилот потврдио пријем упутства да настави лет у правцу навигационог радио-фара у Фалмуту у Кентакију. Непосредно након тога контрола лета у Индијанаполису изгубила је сваку везу са летом 77 „Америкен ерлајнз“.

– Америкен 77, Инди (скраћеница: Индијанаполис)... Америкен 77, Инди, да ли се чујемо? – понављао је контролор.

До 8.53 тог 11. септембра постало је сасвим јасно шта се дешава. Између осталог и да веза с летом 77 највероватније неће бити поново успостављена. Савезна администрација за цивилно ваздухопловство САД (FAA) тада је обавестила Пентагон о отмици два авиона из Бостона, нешто касни-

2600

ПОЛИТИКИ
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

МИРНИ, БИТИ У РЕДУ!

Председник Џорџ Буш налазио се на Флориди, али је потпредседник Чејни у том тренутку био у Белој кући. Агенти америчке Тајне службе спровели су потпредседника САД трчећим кораком у подземни бункер у самој згради изграђен управо за такве прилике.

Пажња, отмица!

У 9.36 са аеродрома „Реган“ крај Вашингтона упућен је захтев посади војног авиона који се управо спремао да полети из ваздухопловне базе „Ен-

је подаци о отмицама и авиону „Американ ерлајнза“ који се још налазио у ваздуху прослеђени су и Команди Северноамеричке ваздушне одбране (NORAD). Неколико ловачких авиона америчке Националне гарде сместа је полетело у сусрет отетим авионима. Прекасно, како ће се испоставити.

У 9.09 диспечер у обласној контроли лета у Индијанаполису објавио је како није у стању да успостави везу са летом 77 „Американ ерлајнза“, али да располаже непотврђеном вешћу да је и јужни торањ Светског трговачког центра погођен. Судећи по ономе што је рекао, видело се како верује да се ради о лету 77 „Американ ерлајнза“ с којим је претходно изгубио везу. Касније ће се испоставити да је авион на линији Вашингтон – Лос Анђе-

лес (лет 77) нагло скренуо са задате путање, и да се, надлетевши Питсбург, упутио назад у правцу Вашингтона, а не Њујорка.

У 9.33 исти контролор лета на аеродрому „Далс“ код Вашингтона, који је седамдесетак минута раније рутински испратио полетање авиона на лету 77 „Американ ерлајнза“, одједном је на екрану радара угледао светлосни сигнал непознатог авиона у лету.

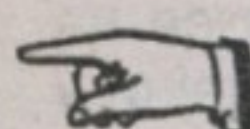
Контролор је сместа обавестио контролу лета на суседном аеродрому „Реган“ о постојању „примарне мете у брзом лету“ (у ваздухопловном жаргону: непознати авион који није на вези са контролом лета) која се, крећући се у правцу истока, убрзано приближава забрањеној зони лета изнад Беле куће, Капитола и споменика Џорџу Вашингтону. Контролор смене на „Далсу“ подигао је слушалицу „црвеног телефона“ и окренуо број Тајне службе у Белој кући.

друз“ у Мериленду на супротном крају округа Колумбије да пресретне и идентификује „примарну мету у брзом лету“. Посада војног С-130 сместа је кренула на задатак и убрзо јавила да се ради о „боингу 757“ који се у бришућем лету креће ка самом срцу Вашингтона...

У тренутку када се нашао изнад зграде Пентагона, авион који је летео на висини од око 2000 метара одједном је направио заокрет десно од 360 степени, нагло изгубио висину спустивши се тако рећи до саме земље и затим, у 9.38, ударио у десно крило петоугаоног здања Министарства војске САД.

Процењује се да се у часу када је ударио у Пентагон „боинг 757“ кретао брзином већом од 800 километара на сат, што је отмичарима омогућило да до крајњих граница увећају разарајући učinак удара. Накнадна истрага утврдила је да се у тренуцима док је прелетао Пентагон „боинг 757“ налазио на аутопилоту, уређају који пилотима омогућава да предахну током дугих летова, познатом и по томе што летелицу одржава на задатом курсу тако рећи без и најмањег одступања...

Илустровао Брана Јовановић

 Нешто пре експлозије која је разнела западно крило Пентагона, лет 93 „Јунајтид ерлајнза“ на линији Њуарк – Сан Франциско скренуо је с утврђене путање лета недалеко од Кливленда. Према накнадним сазнањима, чини се да је посада тог, четвртог по реду авиона који је отет 11. септембра изнад САД једина унапред упозорена на опасност. Наиме, посада је, по свему судећи, упркос комешању и гласним повицима, ипак разабрала звучни сигнал који оглашава пријем поруке пристигле на компјутеру у пилотској кабини. Да ли пилот или копилот, тек, неко је захваљујући томе обратио пажњу и на црној позадини монитора угледао зелена слова поруке која је гласила: „Пажња, отмица!“

Поруку је послао диспечер „Јунајтид ерлајнза“ с аеродрома „О’Хара“ код Чикага, тог дана задужен да прати летове 175 и 93, али и још 14 других летова исте компаније. Пошто је добио званичну потврду да је авион на линији 175 отет, диспечер је упутио хитну поруку свим пилотима који су се у том тренутку налазили у ваздуху.

И поред упозорења, капетан Џејсон Дал и копилот Лирој Хомер наставили су лет према Сан Франциску. У тих неколико преосталих тренутака света какав је био пре напада на њујоршке куле близнакиње још се чинило како нема довољно јаких разлога да поступе другачије.

– Шта је било ко на њиховом месту ма ког дана пре 11. септембра могао да помисли када прими такву поруку осим да ти отети јадници баш нису имали среће. Следеће што би ми вероватно пало на памет јесте да се најгоре већ догодило и да су изгледи да се то понови никакви – речи су једног високог службеника америчког цивилног ваздухопловства.

Одбраните Белу кућу по сваку цену

До дан-данас не зна се много о ономе што се након отмице дешавало у путничкој кабини или кокпиту лета 93 „Јунајтид ерлајнза“. Водеће светске ТВ куће вртеле су првих дана након несреће изјаве чланова породица и пријатеља неколицине путника који су, према тим сведочењима, успели да им се кришом јаве преко мобилних телефона. Према изјавама двеју жена, њихови мужеви јавили су им да се један број путника спрема да се одупре отмичарима. За обе је то био последњи пут да их чују.

Колико је јавности познато, изгледа да су се путници лета 93 „Јунајтида“ заиста супротставили отмичарима. Пре него што је FBI одузео магнетофонске снимке разговора између контроле лета и отетог авиона, контролор који их је пре тога преслушао изјавио је како су се на њима чули „врло гласни одјеци некаквог комешања, углавном неразговетни, с изузетком неколико повика какав је, на пример: – Хеј, излази одавде. На снимку су се, кажу, чули и узвици и речи изговорене на неком страном језику, највероватније арапском, како се у том тренутку чинило људима из контроле лета.

Лет 93 „Јунајтид ерлајнза“ на линији Њуарк – Сан Франциско срушио се на једно поље у западној Пенсилванији у 10.10. У међувремену је неко у пилотској кабини успео да пошаље одговор на и-мејл с упозорењем о отмици. Пору-

ка се састојала од једне једине речи и гласила је: „Пријем“. До тренутка када су војни авиони који су полетели из базе Ленгли у Хемптону у Вирџинији с наређењем да пресретну отети авион стигли на лице места више се ништа није дало урадити.

Дежурне посаде ловачких бомбардера у две базе америчке Националне гарде, у Ленглију у Вирџинији и Отису у Масачусетсу, прекраћивале су ко зна које по реду досадно јутро на дужности питајући се хоће ли продорни звук сирене којом се оглашава општа узбуна уместо ненајављене вежбе, за промену, једном најавити стварну опасност по безбедност земље. Могућност да се тако нешто деси годинама се чинила до те мере ништавном да су чак и врхунски стратеги у Пентагону закључили како је 14 војних авиона разасутих у седам база широм земље више него довољно да одбране САД од могућих напада.

У Отису се сирена огласила у 8.46, шест минута пошто је Савезна ваздухопловна администрација САД проследила вест о отмицама NORAD. Шест минута касније два војна „F-15“ из 1977. године, опремљена уређајима са инфрацрвеним зрацима за откривање извора топлоте и ракетама са радарским навођењем, винула су се у ваздух. На лице места стигли су прекасно, онда када им је једино преостало да претпостављенима опишу призоре разарања на Менхетну.

У Ленглију је узбуна оглашена у 9.30. Првобитно наређење пилотима три „F-16“ наоружаним са по шест ракета гласило је да лете у правцу Њујорка, али је оно убрзо замењено новим правцем лета: аеродром „Реган“ у Вашингтону... Док су се, на висини од око 7500 метара, брзином нешто мањом од брзине звука, приближавали граду, пилоти су чули наређење FAA свим цивилним авионима у земљи да слете на најближи аеродром. Нешто касније примопредајник у сва три авиона огласио се „вриском“, кодираним знаком за општу опасност једва нешто мало мање озбиљну од ратног стања.

– Хулигани (надимак за 119. пук ваздушне Националне гарде), можете ли да потврдите да Пентагон гори? – гласило је питање упућено вођи ескадриле.

Потврдан одговор, а затим ново наређење пилотима које је издао агент америчке Тајне службе: „Одбраните Белу кућу по сваку цену“.

• • •

У авиону на лету 11 „Америкен ерлајнза“ који је у 8.45 ударио у северну кулу Светског трговачког центра у Њујорку погинуо је 81 путник и 11 чланова посаде.

У „боингу 767“ на линији Бостон – Лос Анђелес који је у 9.03 ударио у јужну кулу СТЦ у Њујорку погинуло је 56 путника и 9 чланова посаде.

У авиону на лету 77 „Америкен ерлајнза“ који је у 9.38 ударио у западно крило Пентагона погинуло је 58 путника и шест чланова посаде.

У „боингу 757“ на линији Њуарк – Сан Франциско „Јунајтид ерлајнза“ који се у 10.10 срушио у западној Пенсилванији погинуло је 38 путника и 7 чланова посаде ■

М. И.

1. Истог дана када је 1862. године на Чукур-чесми у Београду један Турчин убио српског дечака, што је изазвало сукоб после кога су Турци бомбардовали Београд, погинуо је и Сима Нешић, терџуман, званични симултани преводац. О томе је „Забавник“ више пута писао. Сећате ли се са колико је и на колико језика Сима терџуман преводио?

- A: 3
- B: 4
- B: 6
- Г: 7

2. Један од најстаријих астрономских часовника у Европи налази се у Прагу. Колико је стар?

- A: 300 година
- B: 450 година
- B: 500 година
- Г: 700 година

3. Старе Инке називале су један свој град Златним. Који је то град?

- A: Куско
- B: Викамбоно
- B: Мачу Пикчу
- Г: Олатајтамбо

4. Колики пут могу да прелете птице селице?

- A: 25.000 километара
- B: 30.000 километара
- B: 40.000 километара
- Г: 50.000 километара

2600

ПОДНИКНИ
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

ЧИЈА ЈЕ ПЕПЕЉУГА?

5. Италију, највећа хидро-центра на свету, налази се...

- А: На граници Бразила и Парагваја
Б: У Венецуели
В: Бразилу
Г: Сједињеним Америчким Државама

6. Стратус је назив за коју врсту облака?

- А: Олујне
Б: Ниске слојевите
В: Кишне
Г: Снежне

7. Главни састојци ваздуха су азот и кисеоник. Шта је на трећем месту?

- А: Водена пара
Б: Аргон
В: Неон
Г: Метан

8. Један превој на аутопуту Београд-Ниш познат је по томе што је током зиме због снежних наноса и јаких ветрова често непроходан. Како га зову?

- А: Мечка
Б: Мачка
В: Кучка
Г: Квочка

9. Хришћанство је било званично признато у време цара Константина који га је и сам прихватио. Које године?

- А: 313.
Б: 314.
В: 324
Г: 354.

10. Која од ових планета има највећу орбиталну брзину (47,89 метара) у секунди?

- А: Марс
Б: Земља
В: Венера
Г: Меркур

11. Ко је написао стихове које је Здравко Чолић употребио за своју песму „Певам дању, певам ноћу“?

- А: Јован Јовановић Змај
Б: Ђура Јакшић
В: Бранко Радичевић
Г: Милета Јакшић

12. Који је велики сликар 19. века у нервном растројству сам себи одрезао уво?

- А: Ван Гог
Б: Гоген
В: Дега
Г: Писаро

13. Вердијева опера „Аида“ први пут је изведена поводом свечаног отварања једног важног пловног канала. Којег?

- А: Коринтског
Б: Суецког
В: Панамског
Г: Волга – Дон

14. Шта се крије иза израза криосфера?

- А: Дно океана
Б: Горњи слојеви атмосфере
В: Увек снежна и ледена површина
Г: Језера и реке

15. Основна јединица римске војске била је...?

- А: Кохорта
Б: Легија
В: Центурија
Г: Турниа

16. Према неким познаваоцима светске књижевности, бајка о Пепељуги настала је у једном словенском народу. Ком?

- А: Међу Пољацима
Б: Бугарима
В: Русима
Г: Лужичким Србима

17. Просечна дубина Атлантског океана износи 3332 метра. Колика је просечна дубина Тихог океана?

- А: око 1000 метара
Б: 2000
В: 3000
Г: 4000

18. Ко је код нас, по узору на Езопа, Лафонтена и Лесинга, писао басне?

- А: Вук Караџић
Б: Доситеј Обрадовић
В: Милован Глишић
Г: Јанко Веселиновић

19. Сунчане пеге појављују се циклично. Њихов број знатно се повећава после колико година?

- А: 7
Б: 11
В: 13
Г: 17

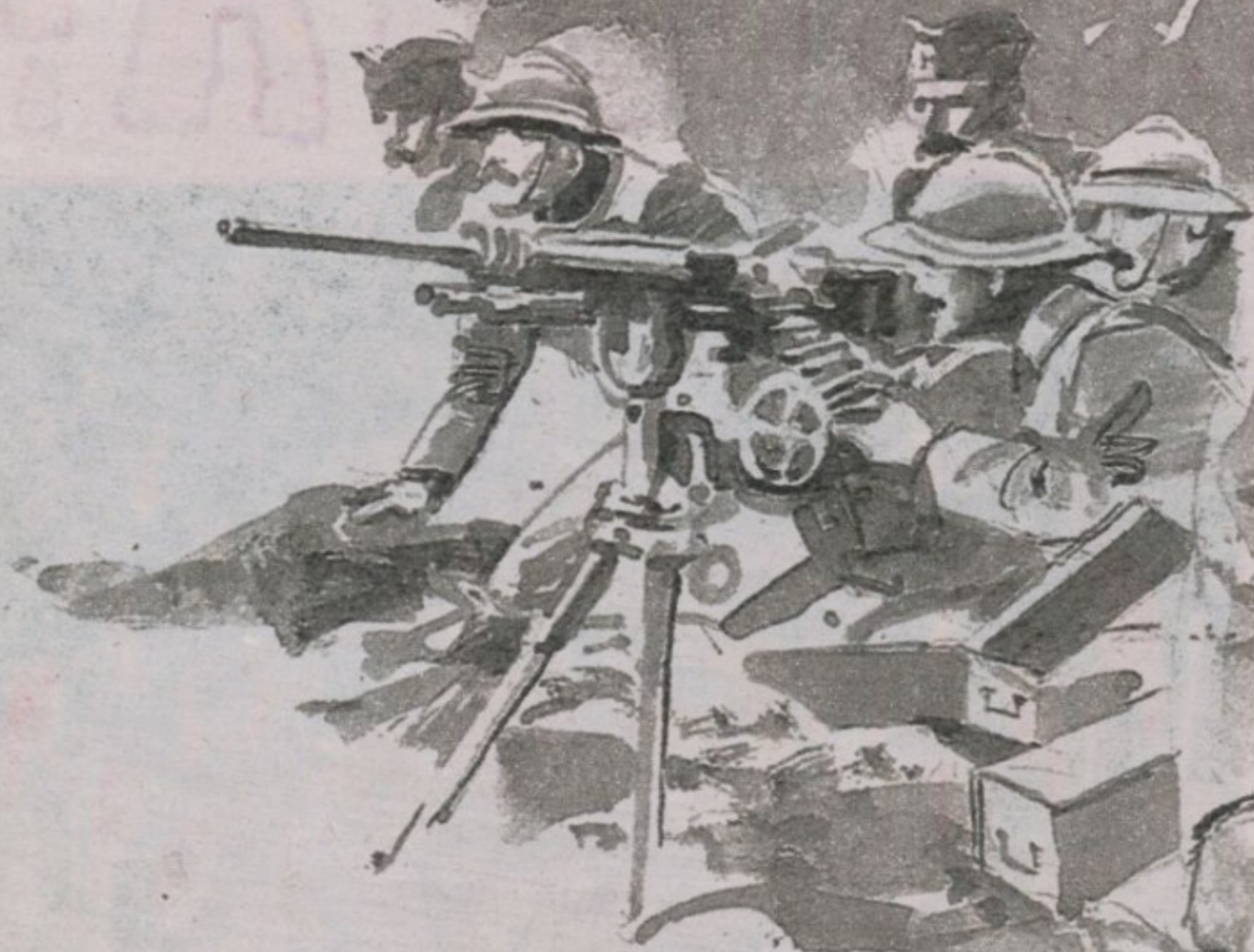
20. Како се звала мајка Краљевића Марка?

- А: Јефимија
Б: Јевросима
В: Јефимија
Г: Јевдокија

К. В.

ОДГОВОРИ
1-Г; 2-В; 3-А; 4-Г; 5-А;
6-Б; 7-Б; 8-А; 9-А; 10-Г;
11-Б; 12-А; 13-Б; 14-Б;
15-Б; 16-Г; 17-Г; 18-Б;
19-Б; 20-Б.

ПРВИ СВЕТСКИ РАТ И НЕПОНОВЉИВ ПОДВИГ

МИТРАЉЕЗИ

Волели су га и у чети, батаљону, пуку, дивизији. И официри и војници говорили су за њега „наш Станојло“, ређе „луди официр“. Без њега би Солунски фронт био сиромашнији за храброст, дружење, бар мало смеа, и шале у том паклу. Храброст му је донела официрски чин иако је једва био писмен. О одликовањима на грудима да се и не говори. Нанизали се Карађорђева звезда, Бели орао с мачевима, две златне и једна сребрна медаља за храброст, француска и енглеска одликовања...

Слатка прија Миљојка

Станојло Стевановић из села Смедовца код Неготина био је резервни поручник. Командовао је митраљеским одељењем. Био је диван друг, готов да се увек жртвује за сва

ког. Своју плату делио је са војницима, али је у боју био веома строг.

У предаху борби наредио би војницима да поседају на земљу испред шатора, а он би шеткао и корбачем лупкао по цокулама дубоко се уносећи у оно што је говорио. Причао је о вештицама, караконцулама, санџамама и савезничким земљама, а највише о поробљеној Србији. Војници су гутали сваку његову реч.

Станојло је одиста био поштован у војсци. Никад се изјутра није јављао за лекарски преглед. И када је био болестан, куњао је у рову, а на први знак претпостављених са својим митраљесцима би се као лав ухватио у коштац са непријатељем. Најчешће су то били Бугари.

Кад се пук одмарао, Станојло је с чувеним корбачем ишао од шатора до шатора. Час је у пуковском, час у дивизијском штабу. „Шта је, Ста-

**ЛЕКАР
СЕ ЗГРАНУО:
КОМАД
ШРАПНЕЛА
ТОПОВСКЕ ГРАНАТЕ
ЗАБИО СЕ У ВРАТНЕ
МИШИЋЕ „ЛУДОГ“
ОФИЦИРА И ТУ СЕ
ЗАУСТАВИО.
ТРЕБАЛО ЈЕ ХИТНО
ОБАВИТИ
ОПЕРАЦИЈУ, АЛИ
ДОГОДИЛО СЕ
НЕШТО
НЕПРЕДВИЂЕНО**

нојло“, задиркивали би га виши официри, „фали ти шверц?!“

Сад, што јесте – јесте. Станојло се у миру више бавио препродајом дуван пребацујући га преко границе Бугарима, него што је волео земљорадњу. Патио је од још једне „бољке“ – често је бацао око на жене по селу.

За ту страну Станојловог живота сазнало се сасвим случајно. Изгубио је писмо упућено некој жени у Солун, писмо је нашао неки посиљни и предао команданту батаљона, потпуковнику Глишићу. Знајући Станојла као шетета, потпуковник је отворио писмо, прочитао га и заценио се од смеа. Одлучио је да Станојлу приреди изненађење. Позвао је ниже официре на вечеру „код миша“, што ће рећи у ров. Весела потпуковник, весела Станојло, обојица расположе-

2600

ПОДМТИКИ
ЗАБАВНИК

7.12. 2001.

ни, и ћаскали су и шалили се уз пратњу хармонике Љубе Сенајца.

У неко доба потпуковник извади писмо, па даде свом посиљном да га гласно прочита. Посилни се накашљао, па почео од адресе „Предати се Миљојке Миљковићке побегуље Солун – Одос Гучос бр. 48“.

„Слатка моја прија Миљојка. Еве ти шаљем мало трошак што ми преостало од она пусти рауб (коцкарска игра) на који ми све паре начисто узеше... Сећаш ли се, слатка пријо, на они наши красни дани што и' проведосмо у оном нашем славном грабару. Пријо, с ове се паре мало прочаршијај, изеди и по неки колач и купи за тебе чарапе. Прија Миљојка, шаљем писмо по

СВЕДОЦИ

Причу о поручнику Станојлу доживео је и пренео лекар Миодраг Врачевић, који је такође био учесник пробоја Солунског фронта. Помиње је Милан Јовановић – Стојимировић у својој књизи „Силуете старог Београда“, описујући лик доктора Врачевића. О казивању Врачевића лепо је говорио и књижевник Меша Селимовић ■

довући два или три Бугарина како би их у штабу испитали о намерама њихове војске, за тај погубљени задатак увек се добровољно јављао Станојло. Бугаре је требало заробити и довести их на наше положаје, а да гласа не пусе. Станојло никада није објаснио како му је то полазило за руком.

За ратне задатке Станојло је имао срце за тројицу. Једног дана током борби на Чукама пукао је

за неколико минута!

– Сада ћемо ми то да оперишемо – тешио је доктор Врачевић Станојла – даћемо ти кокаин да те не боли!

Станојло се није опи-рао. На несрећу, док су обављане припреме за операцију, у шатор је упao посиљни Милисав и саопштио свом тешко рањеном официру да су Бугари управо освојили два наша митраљеза.

Кад је то чуо, Станојло

нојло узима меру Бугарима!“

Око пола сата трајала је рика топова и штектање митраљеза. Затим је све утихнуло.

Ил' наживо – ил' никако!

Недалеко од шатора у ком је била пољска болница зачуо се жамор и бат чизама. Станојло!

– Бре, доктори, поврати'мо ми наши митраљези и уземо од Бугари још два њина! – каже лекарима.

Ушао је у шатор радостан, знојав, каљав, сео на столицу и викнуо:

– Деде, доктори, сад вадите ово чудо из врат и нек Баћа глумац стави једно кавенце за чика Станојла!

Медицинско особље у шатору дрхтало је од радости и узбуђења. Лекарима није ишло у главу како се шрапнел на Станојловом врату није померио. Никада у уџбеницима нису наишли на такав случај. Поново Станојло није хтео да чује за анестезију.

– Јал наживо, јал никако!

И, оперисан је „наживо“. Да чудо буде веће, за време операције није ни јаукнуо. Стезао је зубе и ћутао. Једва је пристао да у болници остане бар два дана – заждио је у јединицу већ сутрадан.

После рата Станојло је уз велике почести добио веома високо енглеско одликовање као један од најхрабријих у српској војсци. Умро је у родном селу Смедовцу. Под старост је напустио своју „слободну професију у цифилу“ – шверц преко Тимока ■

Миленко Тодоровић

двадесет пет

ПОРУЧНИКА СТАНОЈЛА

овем нашем посиљном Милисаву. Знаш, прија Миљојка, учини робу војнику, нарани и напој мојега Милисаву, буди милости-ва срца наспрам њега, а ја ћу дођем после Божића на главно миловање па ће пуцау пољупци ки ове пу-сте каубичке гранате...”

Окупљени су праснули у смех, а Станојло, љут, заждио. Било је муке да се одљуги.

Узимање мере

Није било љутње, међутим, ако је требало провући се кроз нашу и бугарску бодљикаву жицу и из бугарског рова дословно

глас по нашим рововима да је Станојло тешко рањен и да су га пренели у пољску болницу. Лекар Миодраг Врачевић сјурио се до болничког шатора.

– Шта је, болан, Станојло, зар и ти?! – узбуђен упитао је.

– Де, де, докторе, не бој се, па ти знаш Станојла... знаш, мало ме окрзнуше по шију!

Доктор Врачевић се згрануо када је погледао Станојлов врат: повећи шрапнел од гранате забио му се у вратне мишиће ви-рећи неколико центиме-тара. Довољно је било да се Станојло мало јаче по-мери, па да из вратне ар-терије шикне крв и Ста-нојлов живот угасио би се

је скочио са операционог стола и викнуо:

– Зар од нашу чету митраљез?! Докторе, везуј она' стари завој, морам одма' да трчим и вратим ти митраљези!

Узалуд су лекари пре-клињали Станојла за-стављајући га.

– Станојло, ако се шрапнел у врату помери, готов си!

Није помогло, Станојло је зачас навукао чизме.

– Сад ћу се врнем, па можете да завршите пос'о на ову моју рану! – рекао је.

Запраштали су митраљези, а Баћа Суфлер, такође рањеник, „обавештава“ лекаре поред опе-рационог стола: „То Ста-

ЧАРАПЕ СА ДВА ЛИЦА

Одлучили сте да право после школе продужите код другарице на рођендан. Међутим, на себи имате жуте или зелене чарапе и мислите да су неприкладне за тако свечану прилику. Шта ћете учинити? Италијани,

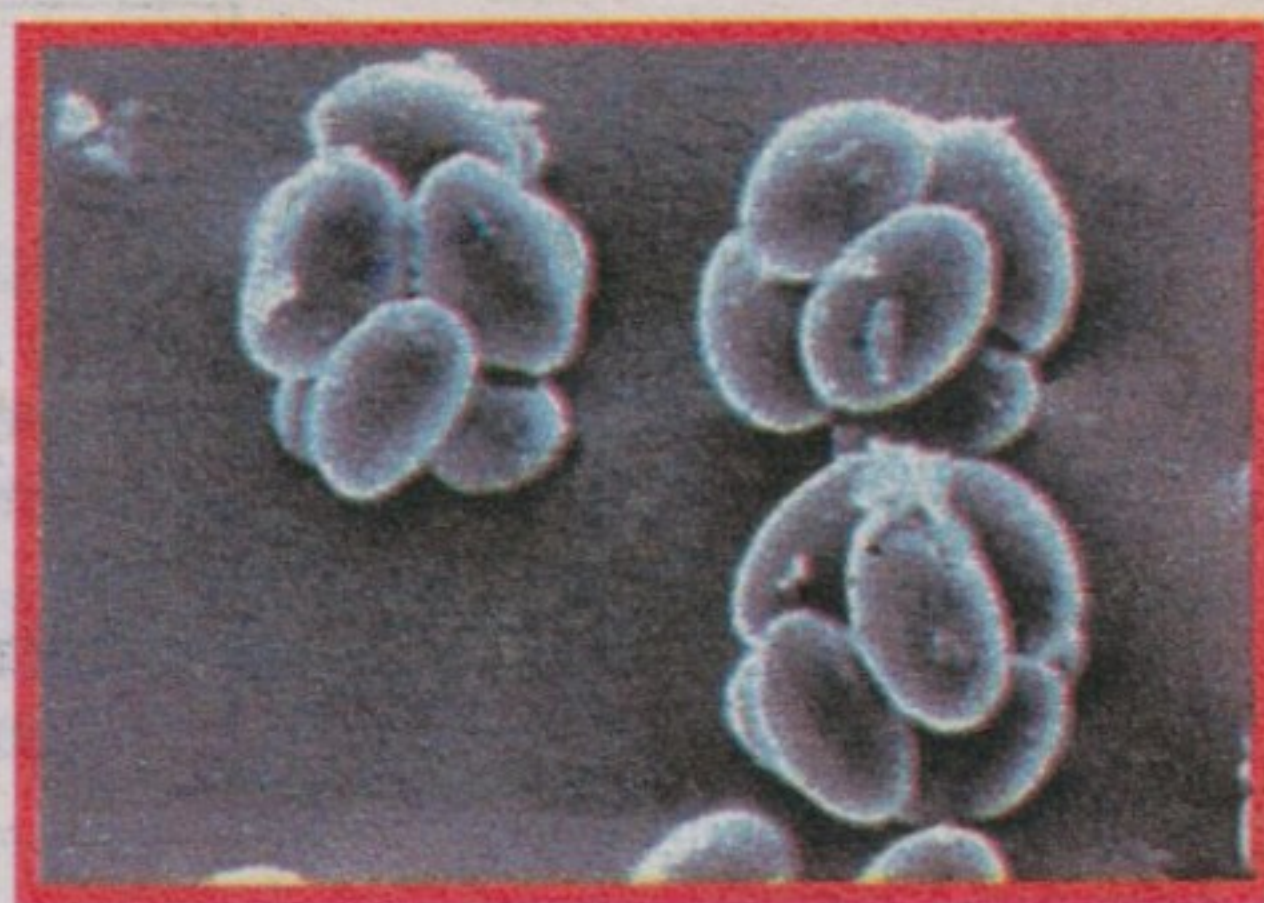
краљеве моде, нашли су решење и за овакве прилике. „Омеро“, произвођач женских чарапа, пустио је у продају свој нови „изум“ – хулахопке са два лица. Израђене од синтетичких и памучних влакана са ликром, чарапе су са једне стране веселих боја – цикалама, жуте, зелене... – а са друге у вечерњим тоновима – црне, сиве, тамно-смеђе... Назив нових хулахопки је „реверзибиле“, односно „превртљиве“ чарапе. Цена: 10 евра, значи око 20 немачких марка ■

двадесет шест

СВЕЖА ХРАНА

Заговорници здраве исхране противе се употреби конзервисане хране јер у таквим намирницама нема довољно природних хранљивих састојака. Тоба смо сви свесни, али како је другачије могуће сачувати за употребу месо, рибу, воће, поврће или млечне производе?

Амерички технолози дошли су до спасоносног решења. Открили су нов начин конзервисања намирница у ком оне не губе ништа од свежине и хранљиве вредности. Испитивању су подвргли разне врсте меса, воћа, поврћа и млечних производа које су загревали на температури од 55 степени Целзијуса под притиском од 4000 до 8000 бара. Показало се да су на овај начин разорене бактерије и гљивице буђи које изазивају кварење хране, а да су сочност, укус и сви хранљиви састојци остали сачувани. На произвођачима конзервиране хране је да у дело спроведу откриће стручњака ■

Горе: споре гљивица буђи на храни.
Доле: после подвргавања високом притиску, клице су поцепане.

СВОЈУ МАШИНУ СОБОМ НОСИМ

Јапански концерн „Мацушита“ изнео је на тржиште ручне машине за прање рубља које обликом подсећају на канту с поклопцем и ручком за ношење. Ручна машина за рубље, тешка 3,7 килограма, има при дну мотор на батерије, па јој стога није потребан прикључак на електричну мрежу. У машини може да се опере осам пешкира, односно иста количина другог рубља и веома је погодна за оне који много путују ■

НЕВИДЉИВИ ТАЊИРИ

Сателитске антене, односно тањери који су као печурке никли по стамбеним зградама, не изгледају баш лепо. Стога су у продају пуштени „тањери“ од посебног, провидног материјала. Све док се не испрљају, они су, посебно из даљине, готово невидљиви будући да се утапају у околину ■

2600
ПОДЖУКНИ
ЗАБАВНИК
7. 12. 2001.

ПРЕТВАРА СЕ ДА ЈЕ РИБА

Већ извесно време стручњаци чувеног Масачусетског технолошког института (MIT) у Бостону покушавају да удахну живот вештачким створењима која су у стању да слободно пливају. Они заправо проучавају начин на који се крећу рибе и та сазнања примењују на мини-подморницама како би биле брже и моћније. Тако је у Одељењу за океански инжењеринг начињен робот назван Пајк (штука, речна риба позната по брзини). Дугачак је 80 центиметара, глава му је од чврстих стаклених влакана, тело савитљиво, састављено од силиконских прстенова, док му је кожа од ликре. Управљан путем радио-везе, Пајк се већ увелико опробао и успешно пливао у базену испуње-

ном са 110.000 литара воде.

Једна друга робот-риба, склопљена у Лабораторији за биомеханику истог института, да би могла да плива, мора да буде потопљена у раствор гликозе.

Она заиста има јединствене особине: у утроби има праве, органске мишиће (жабље) који црпу енергију из гликозе, а подстакнути елек-

тричним импулсима грче се и опуштају, па се тако робот-риба креће. Ово свакако није ништа ново јер је још 1786. године Луиђи Галвани открио да се препарирани жабљи мишић трза у додиру с металним луком, односно да електрична струја изазива надражај у мишићима жабљег батака и они се грче. Зашто се ово сазнање не би употребило и за покретање машине?

Вештачки мишићи постоје одавно, али како истраживачи MIT-а тврде, они прави, природни, много су бољи: сами се прилагођавају околини и обнављају. Једина невоља

је што могу да издрже само неколико часова и неопходна им је глукоза.

Стручњаци Института зато и покушавају да робот-риби уграде мали стомак који ће из хране стварати глукозу и тако поспешити раст мишића, њихово обнављање и продужити им век, у зависности од потреба.

Примена ових нових достигнућа може бити веома различита: у нечујном погонском систему робота и малих подморница или као додатна снага и помоћ војницима■

Раствор у који је потопљена риба садржи гликозу (грожђани шећер) неопходну за покретање мишића жабе који, опет, покрећу реп.

2600

ПОДНИКИ
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

двадесет седам

Пустоловине
једног
природњака

ВЕЛИКИ ЛОВ НА ЗМИЈЕ

Мој пријатељ Фернандес водио нас је низ стазу готово километар све док за собом нисмо оставили пампу и зашли у шуму. Ту смо нашли групу Индијанаца како, ћаскајући и смејући се, крче трновито жбуње док су им огромни шешири од сламе подрхтавали као печурке у сплету шибља. Фернандес их је све позвао и објаснио им да смо кренули у лов на змије. После краћег договора пријатељ ми је пренео обећање Индијанаца.

— Индијанац каже да ће они наћи змију, Џери, али она брзо иде и сад седи испод оног дрвета — руком је показао према једном пању.

— Онда питај Индијанце могу ли да нам помогну да померимо тај велики пањ, па да је ухватимо!

Аргентинска кобра

После краће паузе Фернандес је заповедио домороцима, те је једна група похитала према пању, подгуркујући се попут школица, и почела да крчи растиње које се око пања учврстило. Када је простор око огромног пања

Током шест месеци 1954. године енглески природњак и ловац на животиње Џералд Дарел и његова жена кренули су у Аргентину и Парагвај како би неке енглеске зоолошке вртове снабдели ретким примерцима птица и змија. Ово су њихове пустоловине са обала реке Паране

био рашчишћен, ја сам усекао згодан штап и спремио се за могући змијски напад. Мада је мој помоћник Рафаел био љут, нисам му дозволио да ми помаже јер сам раније обећао његовој мајци како му нећу дати да се петља са

змијама. Индијанци су завукли своје мотке испод остатака старог стабла, брзим удруженим покретима га окренули, а затим се разбежали.

Још док се стабло котрљало, дебела мрка змија дужа од метра елегантно се извила из рупе, опазила ме и застала. Када сам се нагнуо напред да је притиснем штапом, учинила је нешто што ме прилично изненадило: подигла је незграпну, наизглед тешку главу, а и тело, и почела да надима кожу на врату.

Кожа се полако ширила све док нисам угледао нешто што је изгледало као кобра с надувеним мехуром. Има више врста змија на свету које могу да надимају кожу на врату попут кобре, али као резултат тог напора јавља се мало проширење, слично балону, које не може да се упореди са дивно надувеним мехуром праве кобре. Ипак, овде, у срцу области Чако, на континенту на ком не живе кобре, наишао

Индијска кобра

сам на змију која је на њу толико личила да би чак и азијском факиру морало да се опрости ако би, угледавши је, извадио своју фрулу.

Пажљиво сам спустио штап у намери да је притиснем према земљи, али змија је прозрела моју намеру. Опустила је мехур и почела брзо да клизи према најближем грмљу. Још два-три пута безуспешно сам покушао да је притиснем уз земљу, а затим, како се змија све више приближавала спасоносном грмљу, завукао сам штап испод тела које се увијало, подигао је и нагло бацио на чистину.

То ју је раздражило. На тренутак је застала и загледала се у мене, отворених уста, а затим се поново одлучно устремила према најближем жбуњу. Кренуо сам за њом, подвукао штап испод ње и подигао је у ваздух спреман да је другим ударцем поново одбацам од жбуна.

Сад је и змија имала своје планове. Док је још била у ваздуху, на мом штапу, хитро се одбацила, и, летећи тако кроз ваздух, надула свој мехур устремивши се на мене. Срећом, на време сам предосетио њене намере и брзо устукнуо, те је змија за длаку промашила моју ногу. Треснула је о земљу и остала да лежи непомично, као да је одустала од даље борбе. Пришао сам и ухватио је одозго за врат, а затим стрпао у џак, без икаквих тешкоћа.

— Да ли је отровна? — упитао је Фернандес.

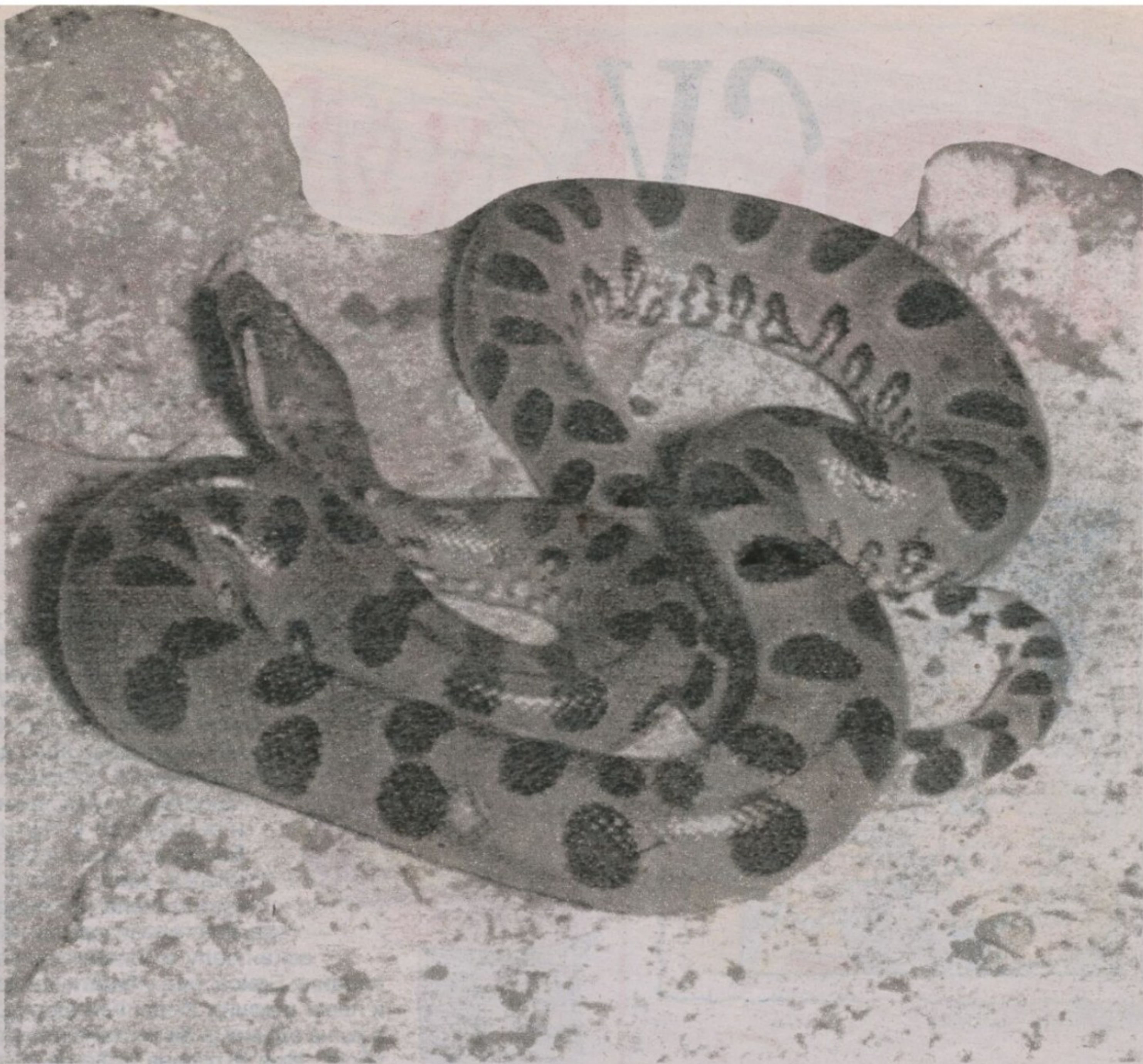
— Не верујем... или само мало — рекао сам му.

— Чини ми се да је једна змија за коју си у Африци тврдио да није отровница, ипак била отровна, па си је два преживео — јавила се за реч моја цинична жена Жаки.

— То није исто... — почео сам да објашњавам, знајући ипак да узалуд трошим речи, јер ми ни Жаки ни пријатељ неће поверовати.

Велика анаконда

Неколико недеља доцније један Индијанац донео је вест да зна легло велике

анаконде. Пошто сам имао камеру којом се Жаки вешто служила, наредио сам да нам набаве воловска кола која би њу превозила до „ловишта“. Кола су имала точкове циновског пречника, те су се доста лако пробијала кроз мочварно земљиште. И тако смо једног јутра кренули: Индијанац и ја на коњима док је Жаки седела у колима која су вукла два трома вола дремљивих очију.

Пут се одужио, у десет је јара већ била несносна, а ми смо још ишли кроз шипражје. Јахали смо поред кола, јер се иза кола дизао облак прашине. Предео је био пун птица. Већ сам помислио како никада и нећемо стићи куда смо намерили. Уморни и жедни у једној индијанској колиби попили смо освежавајући мате и то нам је дало нову снагу.

Ускоро смо зашли у мочвару. Вода је сезала до осовине кола, те су волови све теже и теже вукли свој терет. Око нас су зујали ројеви комараца, па ми се чинило да једним ударцем убијам по стотину ових крвопија. Тада је наш индијански водич рекао да је змија у близини. Било ми је јасно

да по овој води нећу моћи да је гоним на коњу, те сам сјахао питајући се да ли је анаконда одиста велика колико је успаничени Индијанац показивао.

Нажалост, змија је угледала нас пре него ми њу. На петнаестак метара од нас, на чистом делу површине воде, лепо сам видео како се таласи крећу у облику латиничног слова ве. Прошаптавши кратку молитву да змија буде те величине да једна особа може сама да се избори с њом, зграбио сам врећу за гмизавце и ускочио у плитку воду. Пробијао сам се напред док ми је зној толико цурио низ лице да ни комарци нису могли да се задрже на њему. Трчећи колико сам брже могао, опазио сам како и змија страховитом брзином одмиче приближавајући се копну. Био сам непуних стотинак метара од анаконде кад је извукла своје жуто-црно тело на обалу и клизнула по високој трави. У намери да убрзам спотакао сам се и лицем бућнуо у воду. Кад сам се поново усправио анаконде више није било.

Направио сам тек неколико корака када је из јед-

Циновска анаконда
(*Eunectes murinus*)
може бити дугачка
и до девет метара

ног жбуна насрнула тупа глава отворених уста тако да сам одскочио у страну као упаљена ракета. Анаконда је лежала склупчана у сјајне колуте, шаре су јој се тако изванредно слагале с разнобојним сенкама да је нисам приметио. Пошто јој је трбух био пун, пут кроз баруштину и њу је очигледно заморио, па је одлучила да се одмори. Ја сам натрапао на њу и она је морала да се брани.

У репортажама из Јужне Америке анаконде су обично дугачке и до четири-пет метара, али ја лично никада толику нисам видео. Обично нападају ловце и они морају да се изборе са њиховим смртоносним загрљајем. Моја, међутим, није била расположена за такву борбу. Сиктала је тужно, више за себе. Зграбио сам је за врх репа и почео да је привлачим врећи. Савијена у клупко, некако тужно и невољно спустила се у џак, уз некако тугљив писак предаје. Верујте ми, тако је било ■

В. Фумети

— двадесет девет

РЕКЛИ

СУ

ХОМЕР the SIMPSON

Сањар, куглаш, астронаут

Како би изгледао живот без Хомера Џеј Симпсона? Празно. Хомер је пажљив муж, најбољи тата, алкави инспектор за безбедност у спрингфилдској нуклеарној електрани, пивопија, увек у свађи са својим мозгом, одличан куглаш, астронаут, сањар... Његов живот није увек био лак и леп... Подигао га је отац Ејб који је покушао да му олакша одсуство његове хипи-маме. Завршио је средњу школу и једва се запослио у нуклеарки. Оженио се са Марџ Бувије и скрасио се у најлепшем насељу Спрингфилда, Евергрин терас (број 742). Има сина Барта и две кћерке, Лису и Меги. Пије само „даф“ пиво, обожава крофне, крменадле које прави Марџ и, наравно, без телевизора му нема живота (посебно воли Човека-пчелу и Шпански канал). Не воли свог шефа, господина Брнса, рад у башти, своје две свастике Пети и Селму и првог комшију Неда Флендерса. Има много животних жеља, а једна од њих је да постане власник рагби-клуба „Даласки каубоји“. Има 46 година, рођен је 10. маја 1955. Има црне очи, смеђе длаке на глави, дебео је, а прима плату од 382,19 долара недељно. У Оксфордском речнику се од 2000. године налази узвик Хомера Симпсона DOUGH! који се чује у готово свакој епизоди цртане серије „The Simpsons“ ■

ХОМЕР
ванземаљцима:

- НЕМОЈТЕ МЕНЕ ДА
МУЧИТЕ, ИМАМ ЖЕНУ И
ДЕЦУ - МУЧИТЕ ЊИХ!

ХОМЕР ХОМЕР
даје добар савет
Барту:

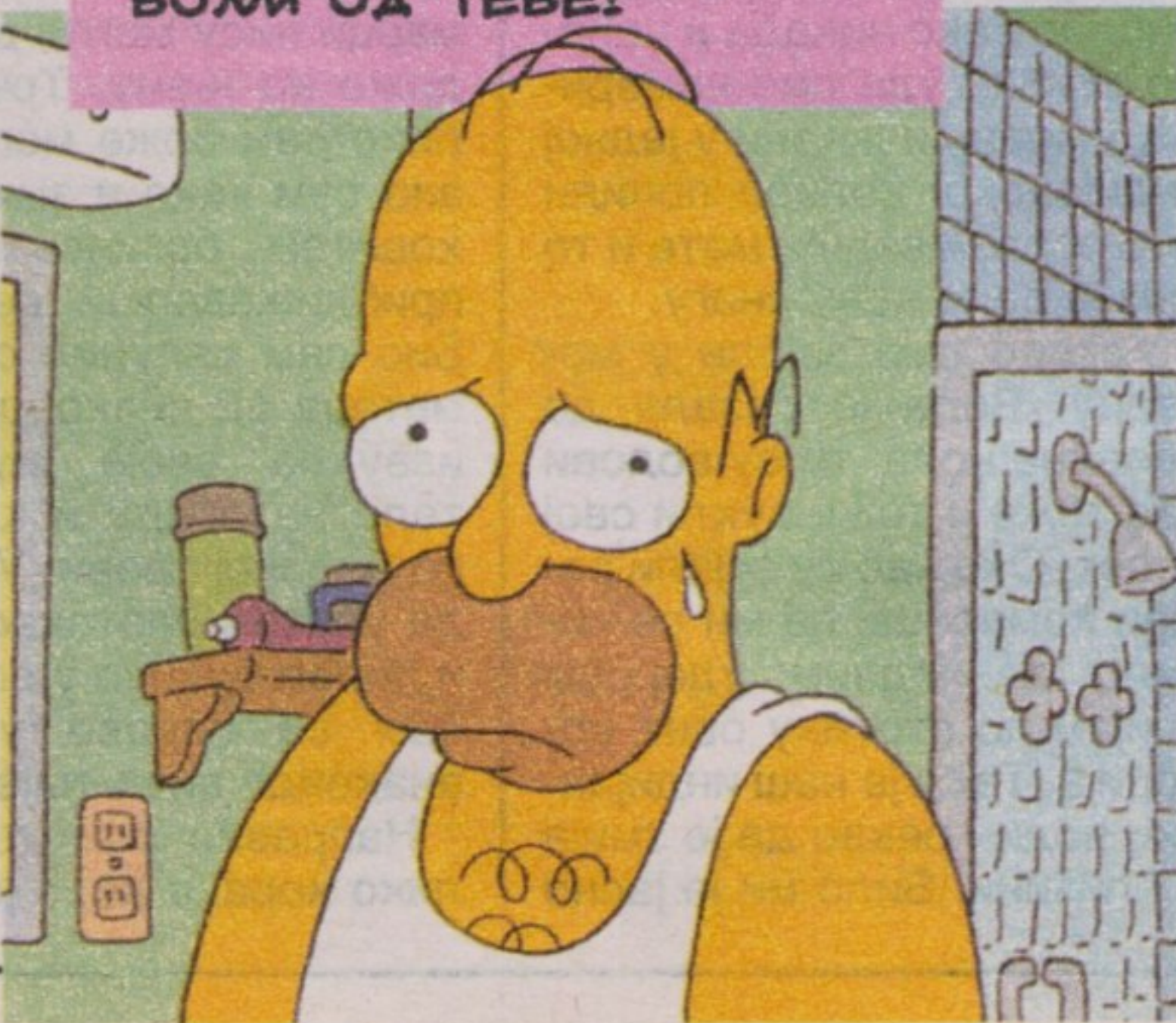
- БЕЗ ОБЗИРА НА ТО
КОЛИКО СИ ДОБАР У
НЕЧЕМУ, ПОСТОЈИ БАР
МИЛИОН ЛУДИ КОЈИ СУ
БОЉИ ОД ТЕБЕ!

се расправља
са господином
Брнсом:

- А ШТА БЕТЕ ДА
УРАДИТЕ? ДА
ПУСТИТЕ ПСЕ НА
МЕНЕ? ИЛИ МОЖДА
ПЧЕЛЕ? ИЛИ ПСЕ
КОЈИ У УСТИМА ИМАЈУ
ПЧЕЛЕ, ПА КАД ЛАЈУ,
У СТВАРИ, ИСПАЈУЈУ
ПЧЕЛЕ НА МЕНЕ?

ХОМЕР
после свађе
с ђубретаром:

- ЈА СЕ НИКАДА НЕ
ИЗВИЊАВАМ! ИЗВИНИ,
ЛИСА, АЛИ НЕЋУ ДА МУ
СЕ ИЗВИНИМ!

ХОМЕР ХОМЕР ХОМЕР

кад је украо шећер:

- У АМЕРИЦИ ПРВО
ИМАШ ШЕЋЕР, ПА МОЖ,
ПА ЖЕНЕ!

удара по телевизору:

- ГЛУПИ ТЕЛЕВИЗОРУ!
БУДИ ЗАБАВНИЈИ!

полаже испит
у вечерњој школи:

- О. К, МОЗГУ: ТИ НЕ ВО-
ЛИШ МЕНЕ, ЈА НЕ ВОЛИМ
ТЕБЕ! АЛИ, ХАЈДЕ ДА
УРАДИМО ОВО, ПА ДА НА-
СТАВИМ ДА ТЕ ПОЛАКО
УБИЈАМ АЛКОХОЛОМ!

- Кад бисмо имали
10.000 долара... били
бисмо милионери!

ХОМЕР

саветује
Лису и Барта:

- ДОБРО, ДЕЦО,
ПОКУШАЛИ СТЕ ДА
УРАДИТЕ НАЈБОЉЕ И
ОЧАЈНО СТЕ ПРОШЛИ.
САВЕТ: НИКАД НИШТА
НЕ ПОКУШАВАЈТЕ!

ХОМЕР

у пошти покушава
да преузме пакет
за господина Брнса
(измењеним гласом):

ХОМЕР

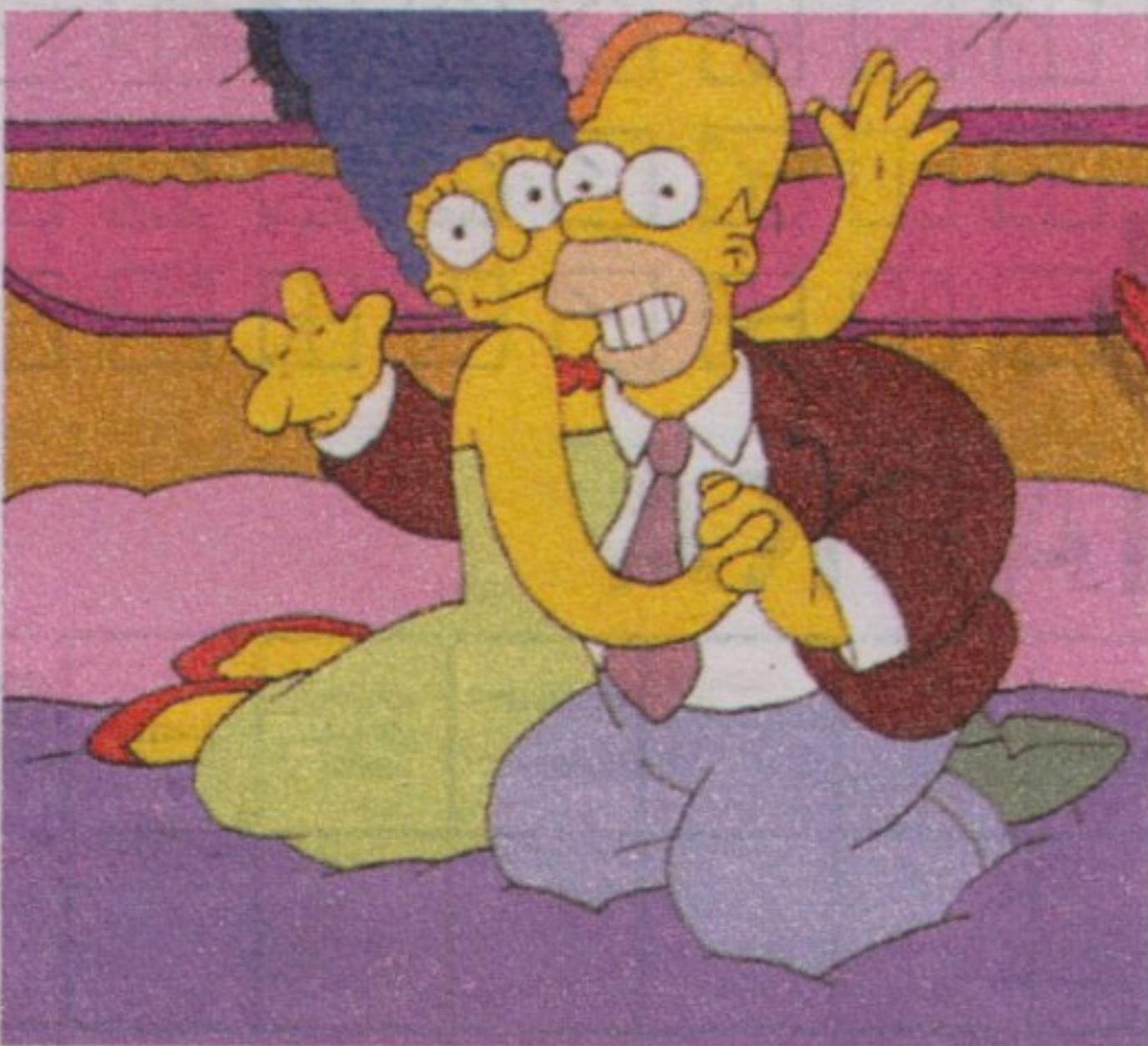
- ЗДРАВО, ЈА САМ
ГОСПОДИН БРНС.
МИСЛИМ ДА ИМАТЕ
ПАКЕТ ЗА МЕНЕ.

Службеник:

- ДОБРО, ГОСПОДИНЕ
БРНС, КАКО СЕ
ЗОВЕТЕ?

ХОМЕР

- НЕ ЗНАМ!

ХОМЕР

коментарише
добитак
Кента Брокмена
на лутрији:

- ЈАДАН ЧОВЕК...
ИМА САВ НОВАЦ
ОВОГ СВЕТА, АЛИ
НЕ МОЖЕ ДА КУПИ
ЈЕДНУ СТВАР...
ДИНОСАУРУСА!

- Фуј, енглески... Мени
то не треба, никад нећу
отићи у Енглеску!

Кент Брокмен:

-БРОД С НАФТОМ ЈЕ ПОТОНУО КОД ПЛАЖЕ БЕЈБИСИЛ!

Лиса: - О, НЕ!

ХОМЕР

- НЕ БРИНИ, СРЦЕ, ИМА ЈОШ МНОГО НАФТЕ
ТАМО ОДАКЛЕ ЈЕ БРОД ДОПЛОВИО!

2600

ПОДНИКНИ
ЗАБАВНИК

7.12. 2001.

Х. М.

тридесет један

ДОПУЊАЉКА

СТО(____)ЕТА

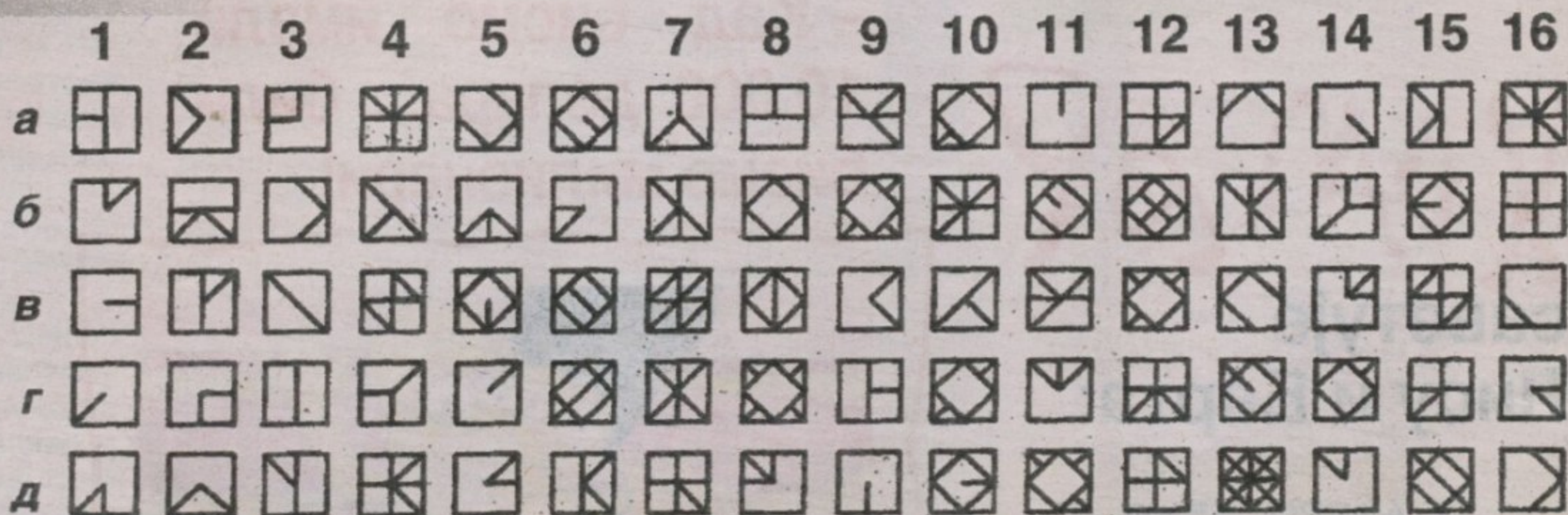
Која реч од три слова завршава прву, а почиње другу шестословну реч?■

СПОЈИТЕ ПАР!

1. Узбекистан	а. Рига
2. Казахстан	б. Бишкек
3. Таџикистан	в. Виљнус
4. Туркменистан	г. Ташкент
5. Киргизија	д. Баку
6. Јерменија	ђ. Ашхабад
7. Грузија	е. Астана
8. Азербејџан	ж. Јереван
9. Летонија	з. Душанбе
10. Литванија	и. Тбилиси

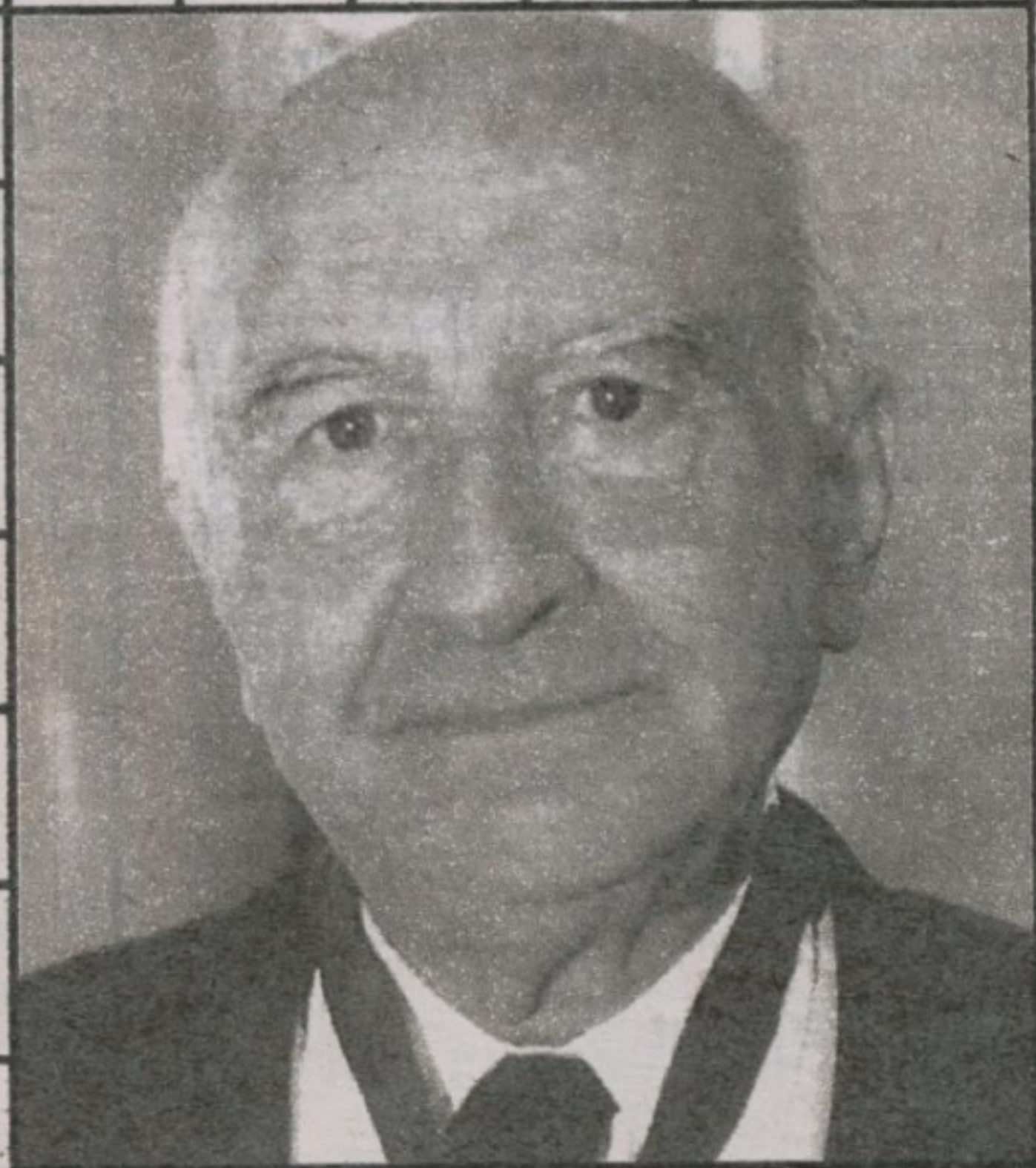
ФИГУРЕ

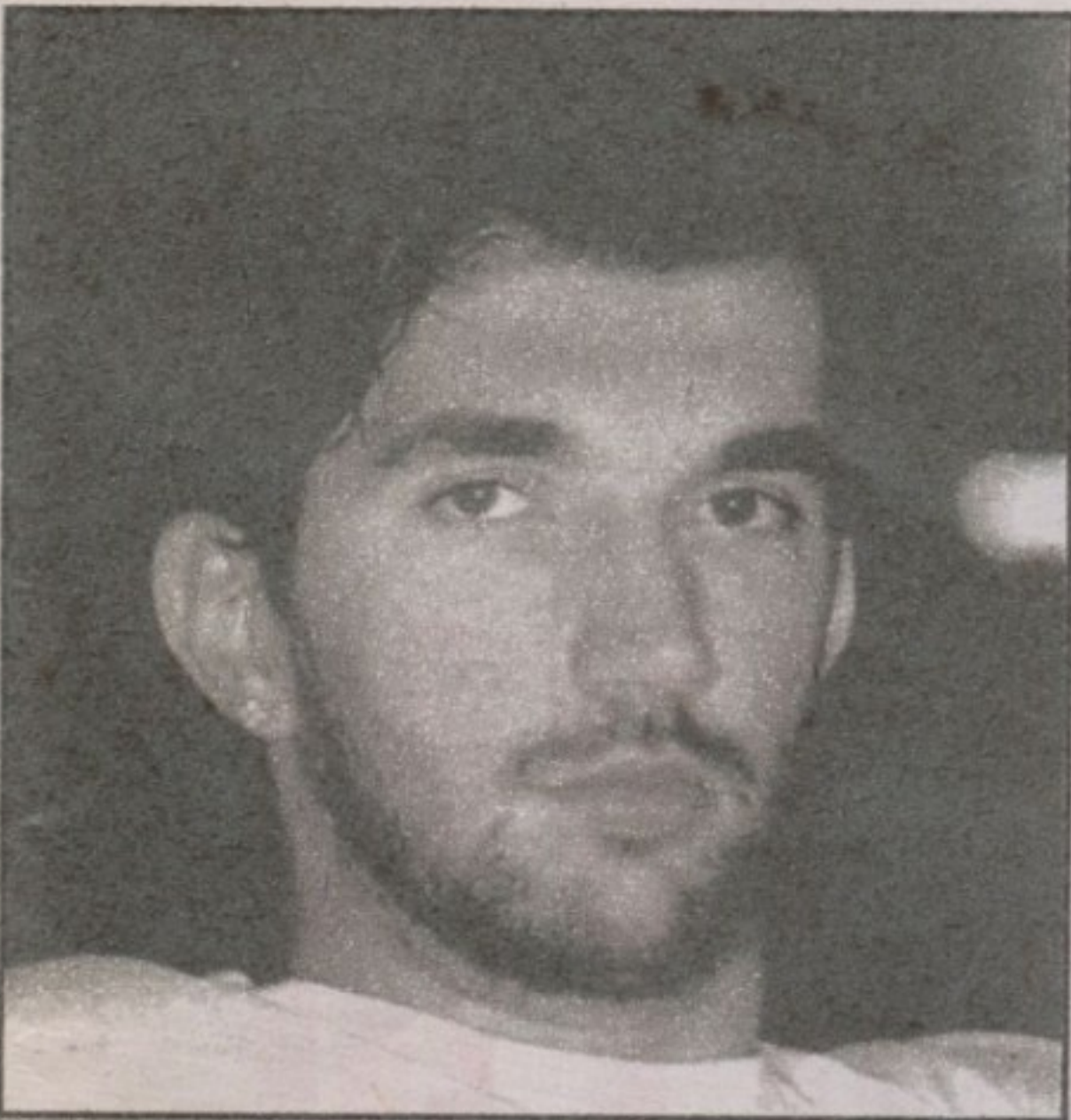
Које су две фигуре на слици исте?

СКАНДИНАВКА

НАШ КЊИЖЕВНИК СА СЛИКЕ ("КЊИГА О БЛАМУ", "КРЧМА")	НАГОМИ-ЛАВАЊЕ (ЛАТ.)	ЈЕЛЕН ЛОПАТА-СТИХ РОГОВА	ЕЛЕКТРОН	ЛАКО ЛОМЉИВИ	ИНДУСТР. ОБЛАСТ У НЕМАЧКОЈ	ПИСМЕНА ПОТВРДА	ПРЕКРИТИ СЕ БОРАМА	КРАТКА ДРАМА (МЕ.)	АМПЕР	АМЕРИЧКА ФИЛМСКА КОМПАНИЈА	ТИГАН	ПРАСТА-НОВНИК ШПАНИЈЕ	ПЕСНИЦЕ	МЛАТИЛО	ИСТА СЛОВА
УПИТНА ЗАМЕННИЦА			ЗЕМЉО-РАДНИК ГЛУМАЦ ВОРЕН						ЈЕВРЕЈСКА ТАЈНА НАУКА ШАКАЛ						
ДЕЛО ПИСЦА СА СЛИКЕ															АУСТРИЈА
РОМАН МАКСИМА ГОРКОГ					РЕКА У ФРАН-ЦУСКОЈ РЕКА У СЛОВЕНИЈИ					АМЕРИЧКА ПЕВАЧИЦА ФРЕНКОЛИН					
УДРУЖЕЊЕ ТЕКСТИЛНЕ ИНДУСТРИЈЕ (СКР.)				НЕУМОЉИВ МУЗЕЈ У ПАРИЗУ											
БИВШИ БОКСЕР ПАП						НЕМАН РЕКА У СЛАВЕНИЈИ									
ЗЕМЉИШНА МЕРА			ПРОСВЕТНИ РАДНИК ВЕРДИЉЕВА ОПЕРА												
ЦЕЛЗИЈУС		МИНЕРАЛ СА АВАЛЕ ПИСАЦ ТОЛСТОЈ										МРСНО ЈЕЛО			
ПРАСТА-НОВНИК БАЛКАНА					ИЗУЗЕВ ЕНИГМАТИЧКИ КЛУБ (СКР.)										
БЕДА				ШАХ. ВЕЛЕ-МАЈСТОР, МАКС РАДЈУС						РУБЉА ПРВО СЛОВО					
ПРИПАДНИЦИ МОНГОЛ ПЛЕМЕНА							ШАМПИОН, ПРВАК								

АНАГРАМ

ИГРАЋЕ ОВД(Е)
ЈАК СПОРТ

решења
на
страни
49

ПОМИЦАЉКА

Имена цртаних јунака помакните лево-десно тако да у две узастопне усправне колоне добијете још два одговарајућа лика.

КАСПЕР
НОСОЊА
БЕТИ БУП
ПАЈА ПАТАК
ХИЈАВАТА

2600

ПОДМТИКНИ
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

●	1	2	3	4	5	6	7
1							
2							
3					■		
4						■	
5		■					
6			■				
7				■			
8					■		
9						■	
10			■				
11		■					
12							

ВОДОРАВНО: 1. Име и презиме америчког глумца („Чоколада“), 2. Наука о љубави, 3. Аутомобилска трка – Основна тарифа (скр.), 4. Пропелер – Ознака за радијус, 5. Ознака за метар – Загрејани, угрејани, 6. Иста слова – Необразован, 7. Речно острво – Мужјак лисице, лисац, 8. Име немачког смучара скакача Вајсфлога – Иницијали глумице Вивер, 9. Низ коралних острва у Тихом океану (анаграм: ТРАКА) – Ознака за електрон, 10. Иницијали вајара Лога – Проналазач азбуке за слепо, Луј, 11. Ознака за неутрон – Буздован, 12. Производи музику на инструменту■

УСПРАВНО: 1. Име и презиме глумца са слике, 2. Град у Русији, родно место Тургењева – Савршен узор – Ознака за волт, 3. Београдско издавачко предузеће – Стари Словен – Лична заменица, 4. Врста подне облоге – Народни збор, 5. Дрвна индустрија (скр.) – Позив с молбом – Дроњак, рита, 6. Италијански писац, Умберто („Име руже“) – Амерички атлетичар, Карл – Лопта ван игралишта, 7. Име и презиме америчког глумца („Дух“)■

РАДИО ПОПИТИКА

105,2 и 91,5 MHz

БРОЈ 23 (1-8.12.2001.)

Субота, 16-18 h

ЛИСТА ИНОСТРАНИХ СИНГЛОВА

(у сарадњи са

Round Records-ом и IPS-ом)

- (1) → **EELS** - Souljacker pt. 1 (4)
- (2) → **LENNY KRAVITZ** - Dig In (4)
- (8) ↑ **NEW ORDER** - 60 Mls An Hour (3)
- (6) ↑ **ALIEN ANT FARM** - Smooth Criminal (4)
- (3) ↓ **GORILLAZ** - Rock The House (5)
- (10) ↑ **SMASH MOUTH** - Pacific Coast Party (3)
- (4) ↓ **SUM 41** - In Too Deep (6)
- (14) ↑ **NATALIE IMBRUGLIA** - That Day(3)
- (12) ↑ **JOHN MELLENCAMP** featuring **INDIE ARIE** - Peaceful World (3)
- (6) ↓ **HIM** - In Joy And Sorrow (6)
- (13) ↑ **BASEMENT JAXX** - Where's Your Head At (4)
- (3) ↓ **PJ HARVEY** - This Is Love (7)
- (-) н **MICK JAGGER** - God Gave Me Everything (1)
- (9) ↓ **OZZY OSBOURNE** - Gets Me Through (5)
- (-) н **CREED** - My Sacrifice (1)
- (7) ↓ **GREEN DAY** - Waiting (6)
- (15) ↑ **DEPECHE MODE** - Freeloze (2)
- (16) ↑ **TORI AMOS** - Strange Little Girl (2)
- (-) н **THE STROKES** - Last Night (1)
- (9) ↓ **BLINK 182** - First Date (5)
- (18) ↑ **GROOVE ARMADA** - My Friend (2)
- (-) н **A CAMP** - I Can Buy You (1)
- (20) ↑ **MICHAEL JACKSON** - Butterflies(2)
- (-) н **CHER** - The Music's No Good Without You (1)

Испали:

KYLIE MINOGUE - Can't Get You Out Of My Head
THE CRANBERRIES - Analyse
ALICIA KEYS - Fallin'
PULP - Trees
WEEZER - Island In The Sun

Листу уређује и води Ах-Неша

ЛИСТА СИНГЛОВА ДОМАЋИХ

- (2) ↑ **NEGATIVE** - Крај (3)
- (1) ↓ **БОРЋЕ ДАВИД & FUZZBOX** - Само свој (5)
- (-) н **КОЉА И СМАК БЕЛОГ ДУГМЕТА** - Ја глупан (1)
- (3) ↓ **ATHEIST RAP** - Лопови и жаце (2)
- (5) → **РИБЉА ЧОРБА** - Љубав више не станује овде (4)
- (7) ↑ **БАЈАГА И ИНСТРУКТОРИ** - Змај од Ноћаја (6)
- (4) ↓ **A. K.** - You And Me (7)

Испали:

INTRUDER - It's Too Late

Листу уређују и воде:
Давид Вартабедијан и Зорица Бајић

Мини топ-листе
сваког дана од 18.30 до 19.00
(live, независна, рок, реп,
алтерготик, reggae, club)

РАДИО ПОПИТИКА

Научници су открили...

НОВИ ЕЛЕМЕНТ - АДМИНИСТРАЦИЈУМ

(Овај текст објављен је у часопису „Applied Catalysis“)

Физичари са Универзитета у САД открили су (недавно) најтежи до сада познати елемент. Тај елемент, експериментално назван **администрацијум** (Ad), нема ни протона ни електрона, што значи да је његов атомски број 0. Међутим, он има један неутрон, 125 асистената неутрона, 75 виценеутрона и 111 асистената виценеутрона. То даје атомски масени број 312. Тих 312 честица држи се заједно у језгру силом која захтева сталну размену честица сличних мезону, а названих „мемос“.

Пошто нема електрона, **администрацијум** је инертан. Међутим, он може да се детектује пошто изгледа да кочи сваку реакцију у којој је присутан. Према једном од научника који су открили овај елемент, веома мала количина **администрацијума** може да учини да реакција која нормално траје мање од једне секунде потраје дуже од четири дана.

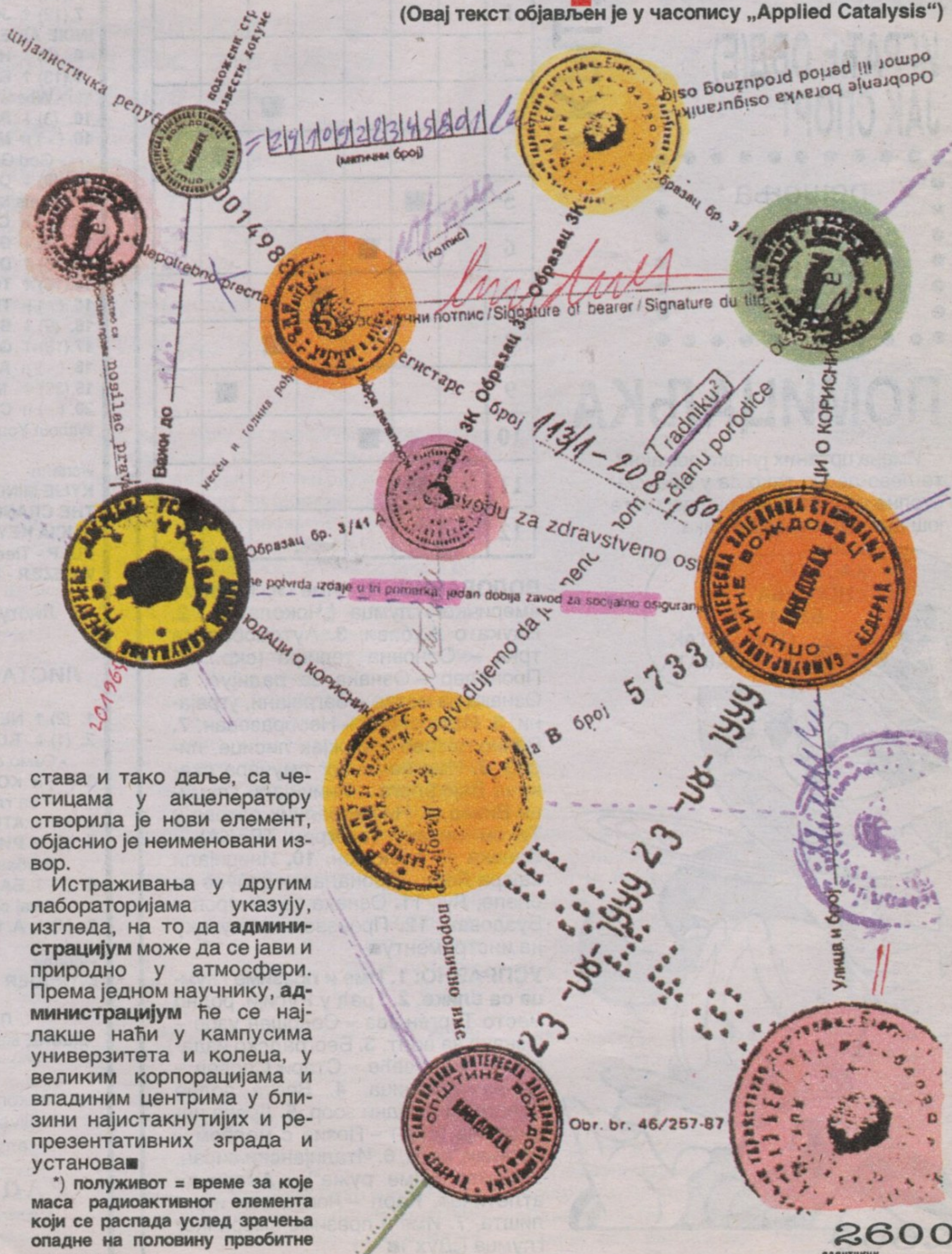
Администрацијум има полуживот*) од отприлике три године за које време се он, у ствари, не смањује. Уместо тога он подлеже реорганизацији у којој асистиенти неутрона, виценеутрони и асистиенти виценеутрона размењују места. Нека истраживања су показала да атомски масени број у ствари расте после сваке реорганизације.

Администрацијум је откривен случајно, када је један научник са Универзитета Љутито поднео оставку на положај шефа катедре за физику и бацио све своје папире у улазни отвор универзитетског акцелератора честица. Очигледно, интеракција свих тих извештаја, формулара, молби за добијање финансијских сред-

става и тако даље, са честицама у акцелератору створила је нови елемент, објаснио је неименовани извор.

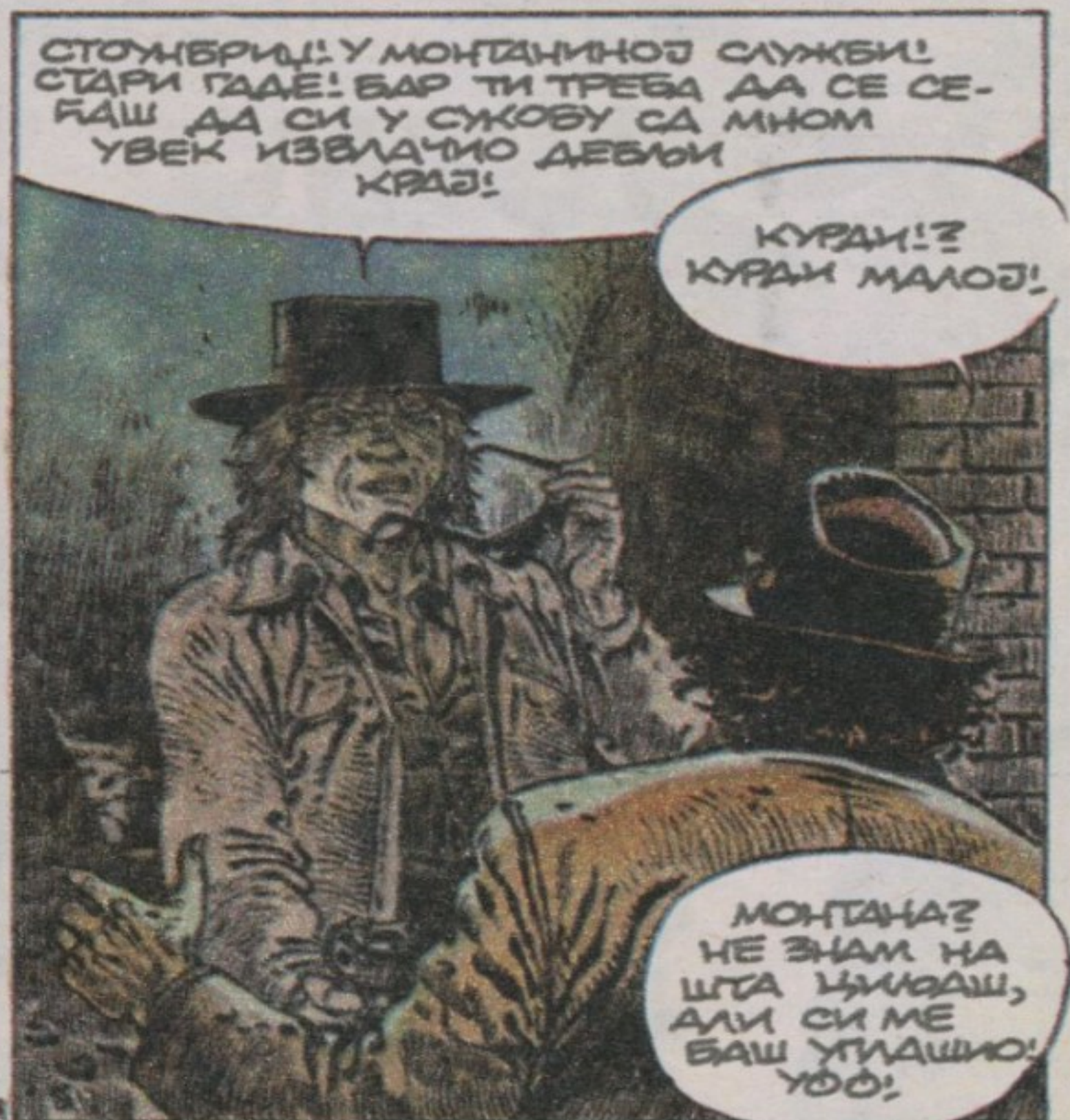
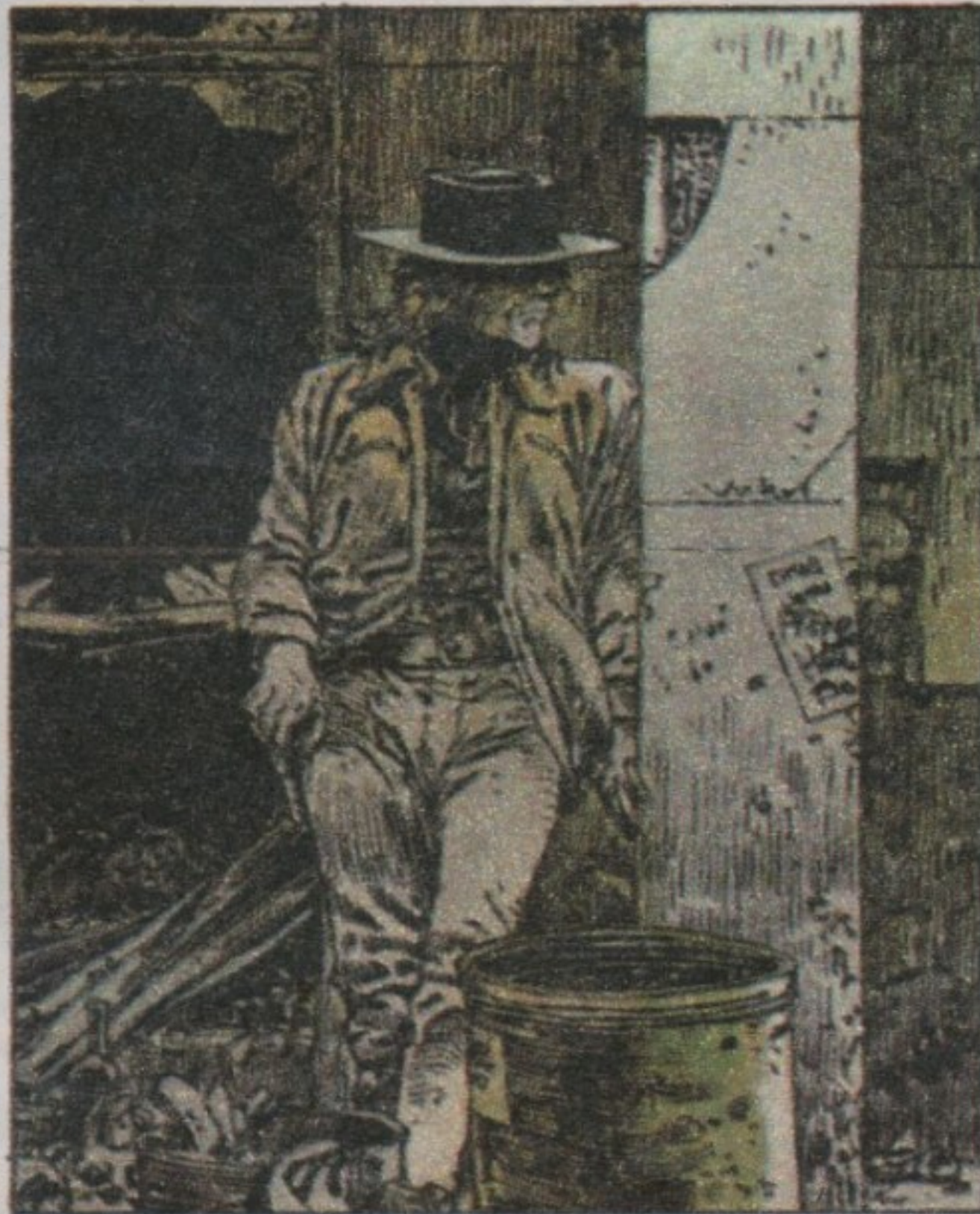
Истраживања у другим лабораторијама указују, изгледа, на то да **администрацијум** може да се јави и природно у атмосфери. Према једном научнику, **администрацијум** ће се најлакше наћи у кампусима универзитета и колеџа, у великим корпорацијама и владиним центрима у близини најистакнутијих и репрезентативних зграда и установа.

*) полуживот = време за које маса радиоактивног елемента који се распада услед зрачења опадне на половину првобитне вредности

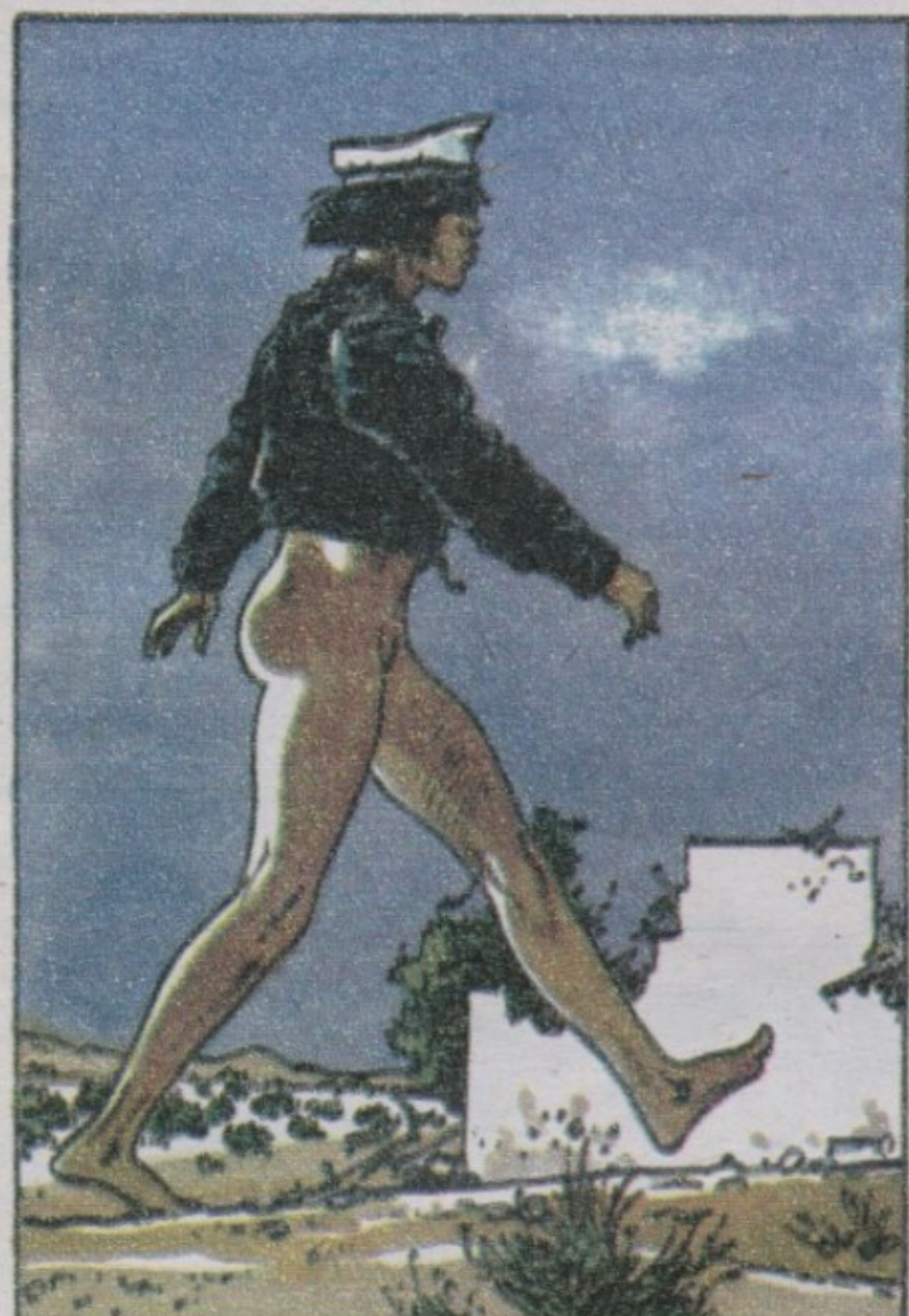

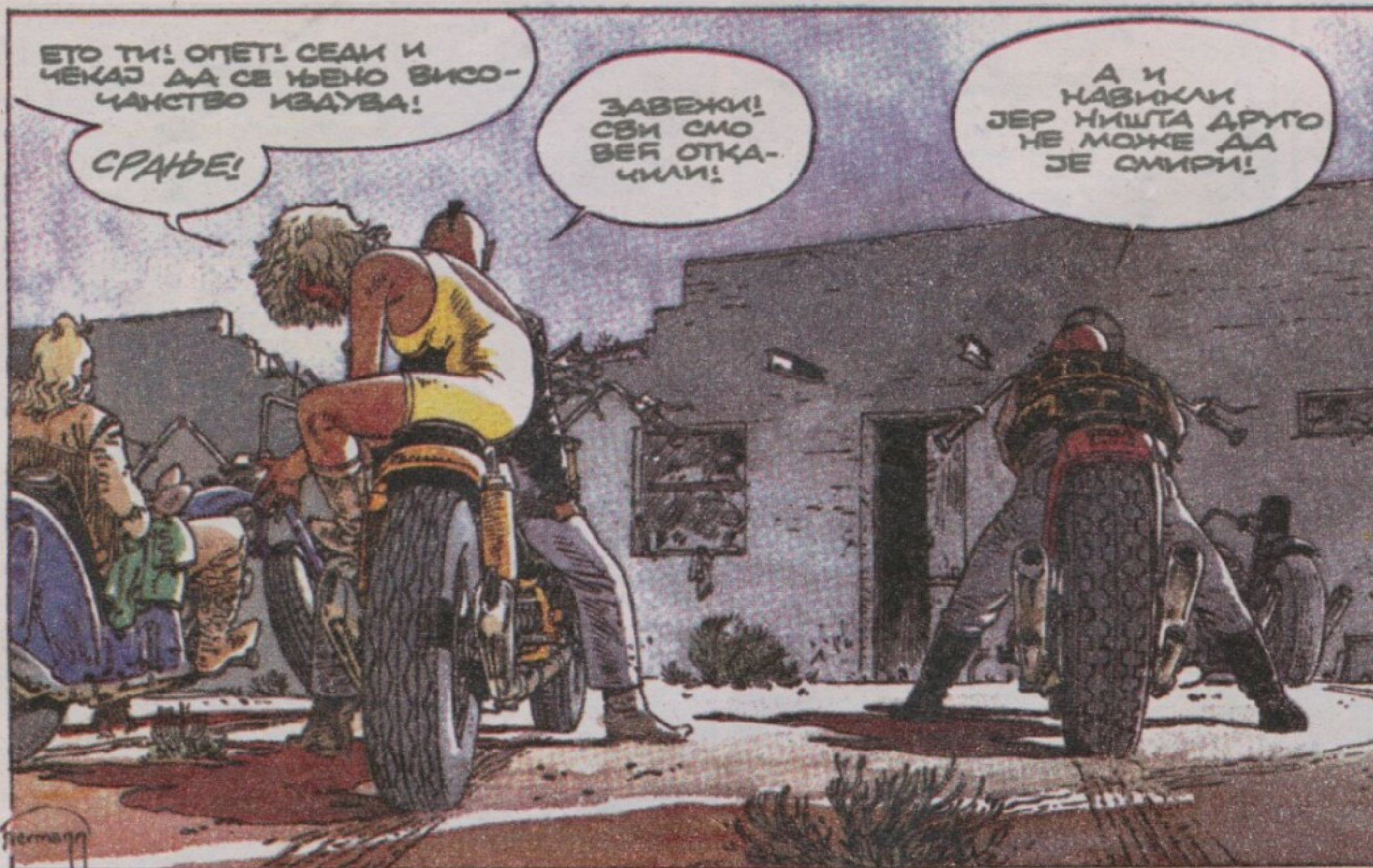
ТРИ МОЂРА... ИЛИ ЧЕТИРИ... II ДЕО

НАПИСАО И НАЦРТАО ХЕРМАН

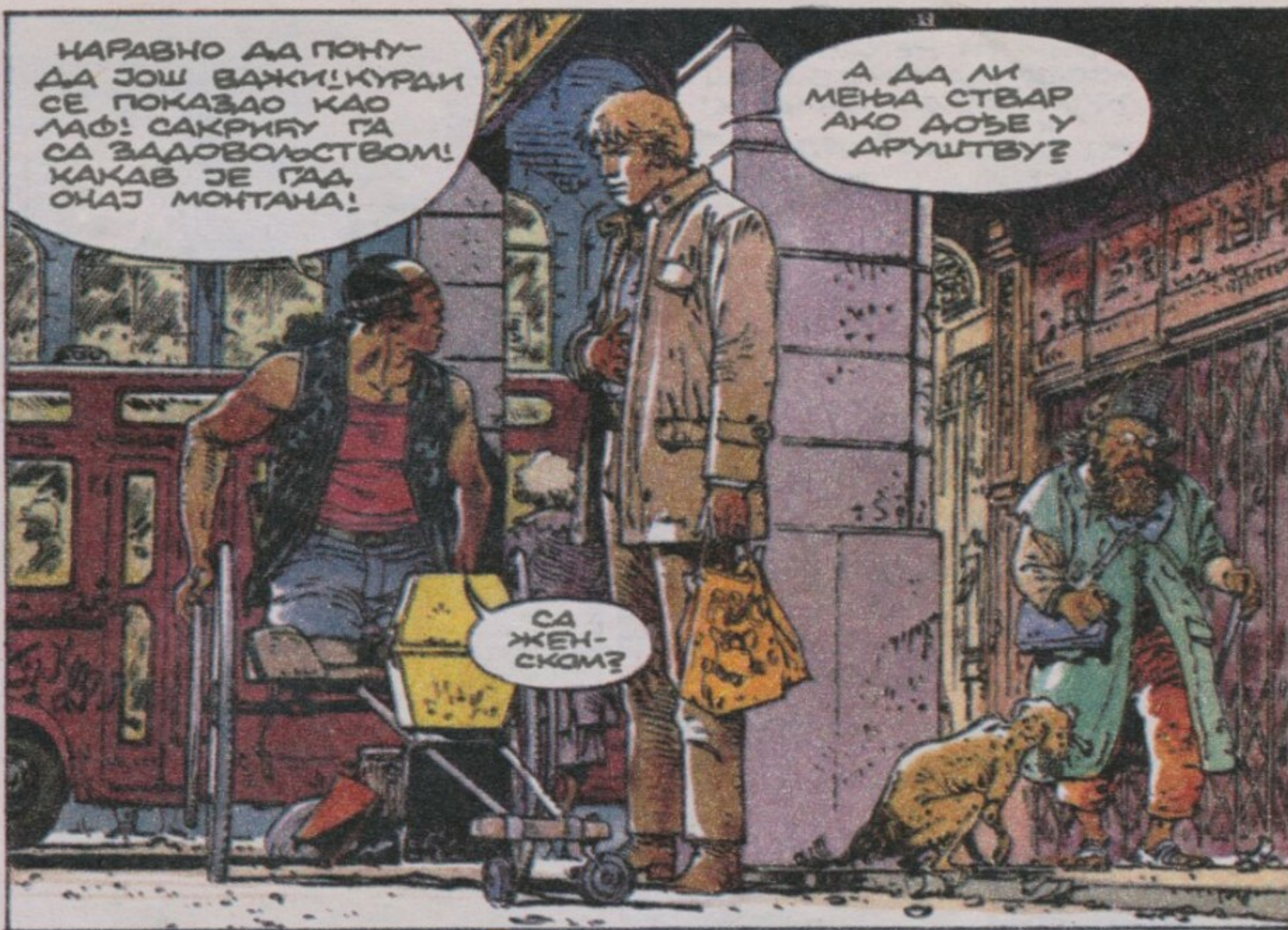
!??
ЈЕ Л' ТО
ИСТИНА,
КУРАК?

АКА! ПОТПУНО!
ЛИ ИМА ЈЕ-
ДАН УСЛОВ...

РЕЦИ!
РЕЦИ!

ПА... НЕ СМЕЈУ
ДА ТИ СМЕ-
ТАЈУ ПТИ-
ЦЕ! ТО ЈЕ ТА-
МО ГДЕ... ГДЕ...
БАЛЕГАЈУ!

НАРАВНО ДА ПОНУ-
ДА ЈОШ ВАЖИ! КУРАК
СЕ ПОКАЗАО КАО
ЛАФ! САКРИЋУ ГА
СА ЗАДОВОЉСТВОМ!
КАКАВ ЈЕ ГАД,
ОНАЈ МОНТАНА!

А ДА ЛИ
МЕНА СТВАР
АКО ДОЂЕ У
ДРУШТВУ?

СА ЖЕН-
СКОМ?

НЕ... НЕГО СА СТАРИМ ДРУ-
ГАРОМ КОЈИ ЈЕ У НЕПРИ-
ЛИЦИ!

И ТО МОЖЕ!
ЧУЈ, А ЈА ИМАМ
ВЕРЕНИЦУ! ДЕЈЗИ!
ОНА РАДИ
У "ЛЕГЗ"
БАРУ! ВЕНЧА-
ЋЕМО СЕ...
УСКОРО...

ПАЗИ!
НАГИБЕШ
СЕ...

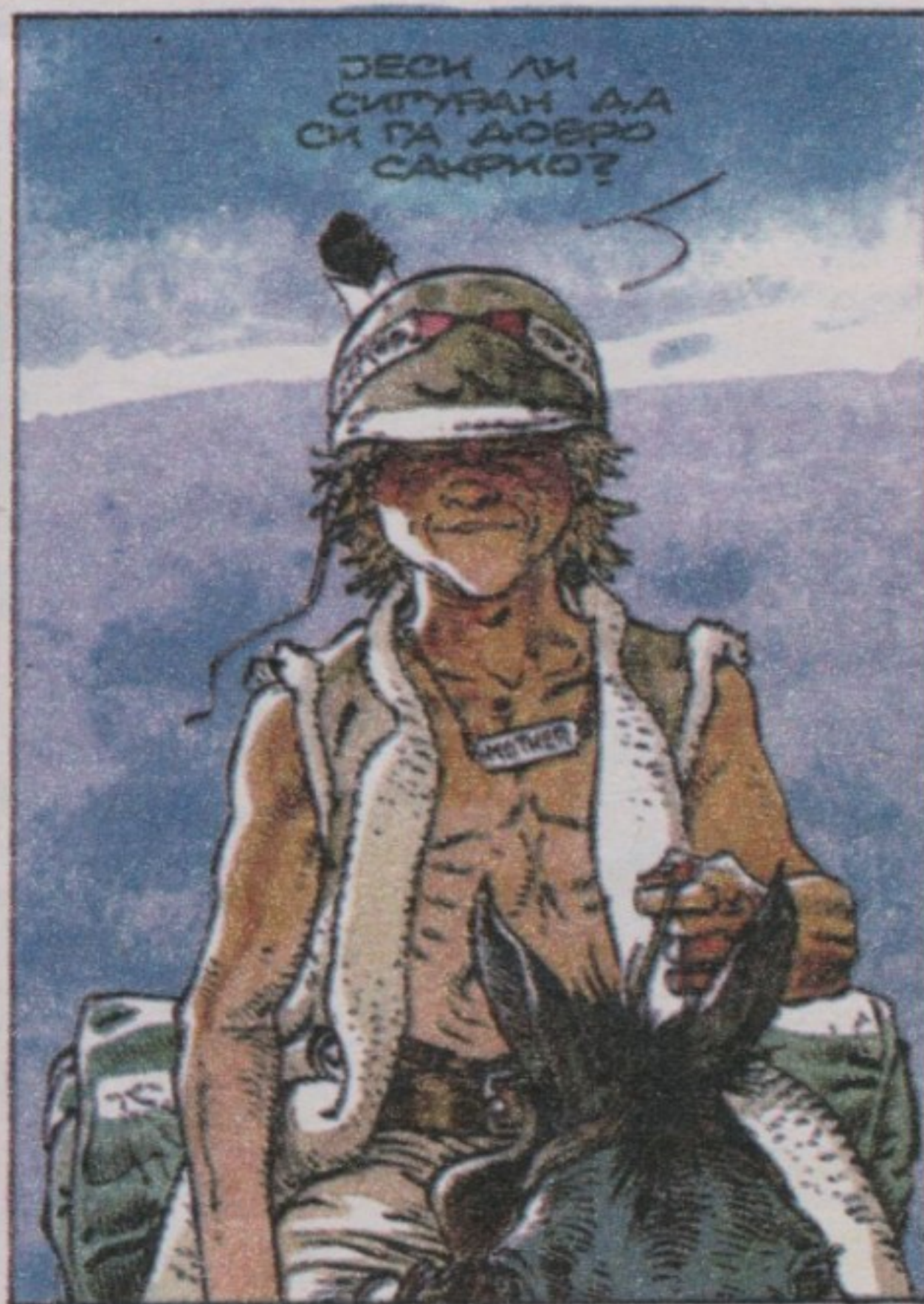
ВОЛЕО БИХ ДА МОГУ
ДА САЗНАМ КО ЈЕ ГЛА-
ВНИ МОНТАНИН ЧО-
ВЕК! ЗА СВАКИ
СЛУЧАЈ, ТАЈ...

"ЈЕР ОНА ЈЕ ЛУДА
ЗА МНОМ! МАДА ТО
НЕ ЖЕЛИ ДА ПО-
КАЖЕ! ЧЕКА ДА
НАЂЕ ДОБАР
ПОСАО АЛИ, ТО
БЕ СЕ ПРОМЕ-
НИТИ!
ЈА..."

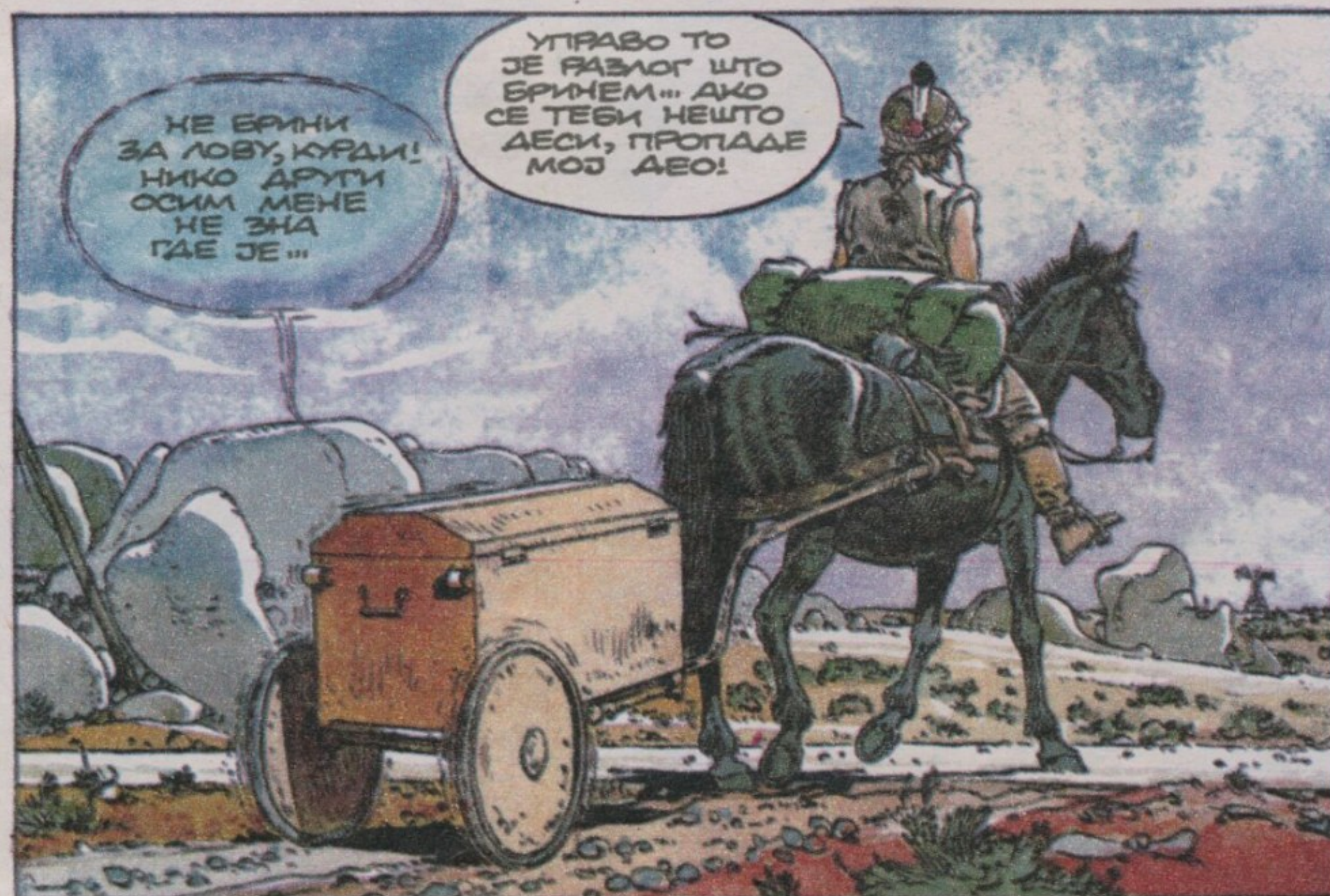
ВИНСТО-
НЕ!

ВИНСТО-
НЕ?
ХЕЕЕ!

ДЕСИ ЛИ
СИТУАЦИЈА ДА
СИ ГА ДОБРО
САКРИШ?

НЕ БРИНИ
ЗА ЛОВУ, КУРАК!
НИКО ДРУГИ
ОСИМ МЕНЕ
НЕ ЗНА
ГДЕ ЈЕ...

УПРАВО ТО
ЈЕ РАЗЛОГ ШТО
БРИНЕМ... АКО
СЕ ТЕБИ НЕШТО
ДЕСИ, ПРОПАДЕ
МОЈ ДЕО!

АКО СЕ МЕНИ НЕШТО ДЕСИ, ТО
ЗНАЧИ ДА ТИ И НЕ ТРЕБА ДА
ДОВИДЕШ ДЕО! ПОГОТОВО
ШТО НЕМАШ НИШТА
НАПИСМЕНО!

С ТОБОМ
НЕ МОЖЕ ОЗ-
БИЈНО ДА СЕ
РАЗГОВАРА!

ХЕ! АКО БИХ ТИ РЕКАО МЕСТО,
ТИ БИ МОГАО ДА ПРОСВИРАШ
МЕТАК КРОЗ ОВАЈ САНДУК!

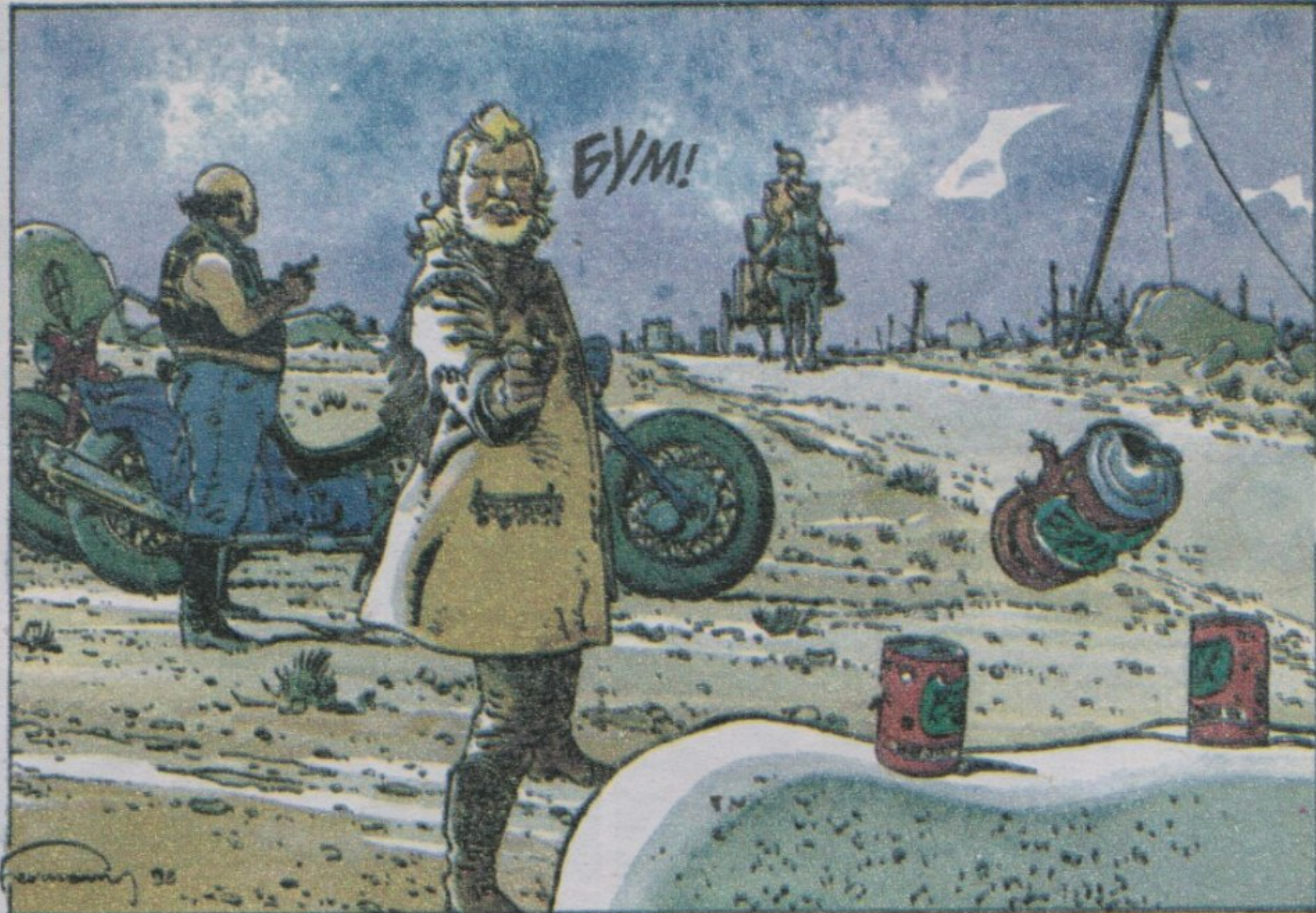
БУМ!

АЈ!

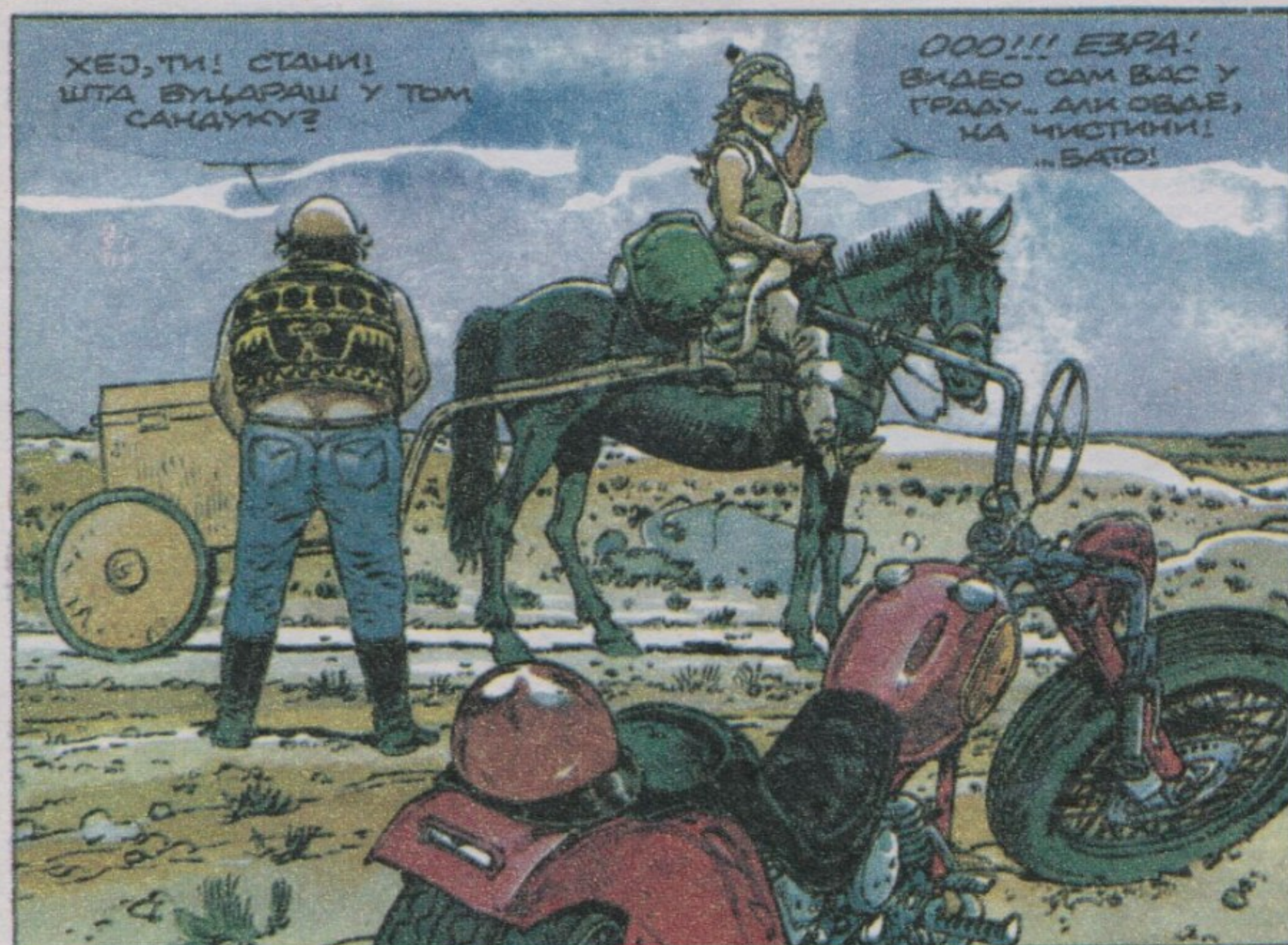

ДВА МОТОРА
НА ВИДИКУ!

ДВА МО...
ПО... ПОЗДРА-
ВИ ИХ И
НАСТАВИ
САСВИМ
НОРМАЛНО...
ОКЕЈ?

БУМ!

ХЕЈ, ТИ! СТАНИ!
ШТА ВУЉАРАШ У ТОМ
САНДУКУ?

ООО!!! ЕЗРА!
ВИДЕО САМ ВАС У
ГРАДУ... АЛИ ОВАЈ,
КА ЧИСТИНИ!
...БАТО!

МОГУ ЛИ ДА ГА ПОГЛЕДАМ ИЗВЕЛИЗА?
НЕГУ ДА ДИРАМ! ТЕШКА КАТЕГОРИ-
ЈА! ЛУДО... 1600
КУБИКА?

ШАЛИШ
СЕ? ДО-
ДАЈ ЈОШ
700...

2300?!
КАКАВ МОЧ-
СТРУМ!

"А ВИ... ИЗГЛЕДА
ВЕЖБАТЕ ГА-
БАЊЕ"

АХА,
ГА-
БАМ...

ГАЂАТЕ
КОНЗЕР-
ВЕ, А?

АХА...
КОНЗЕРВЕ
ОД ПИ-
ВА!

КАКВА
ЈАКНА!
БОУ!

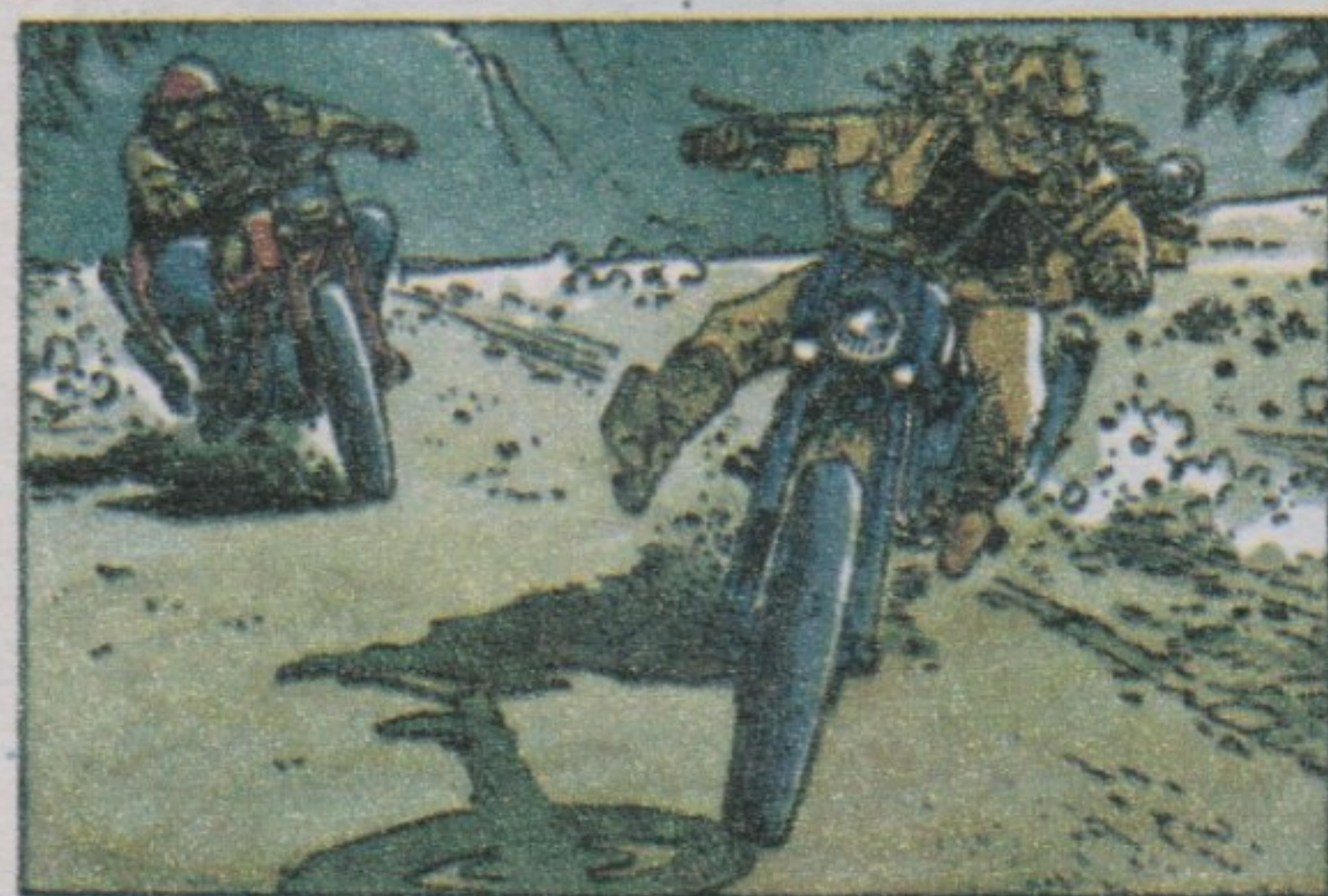
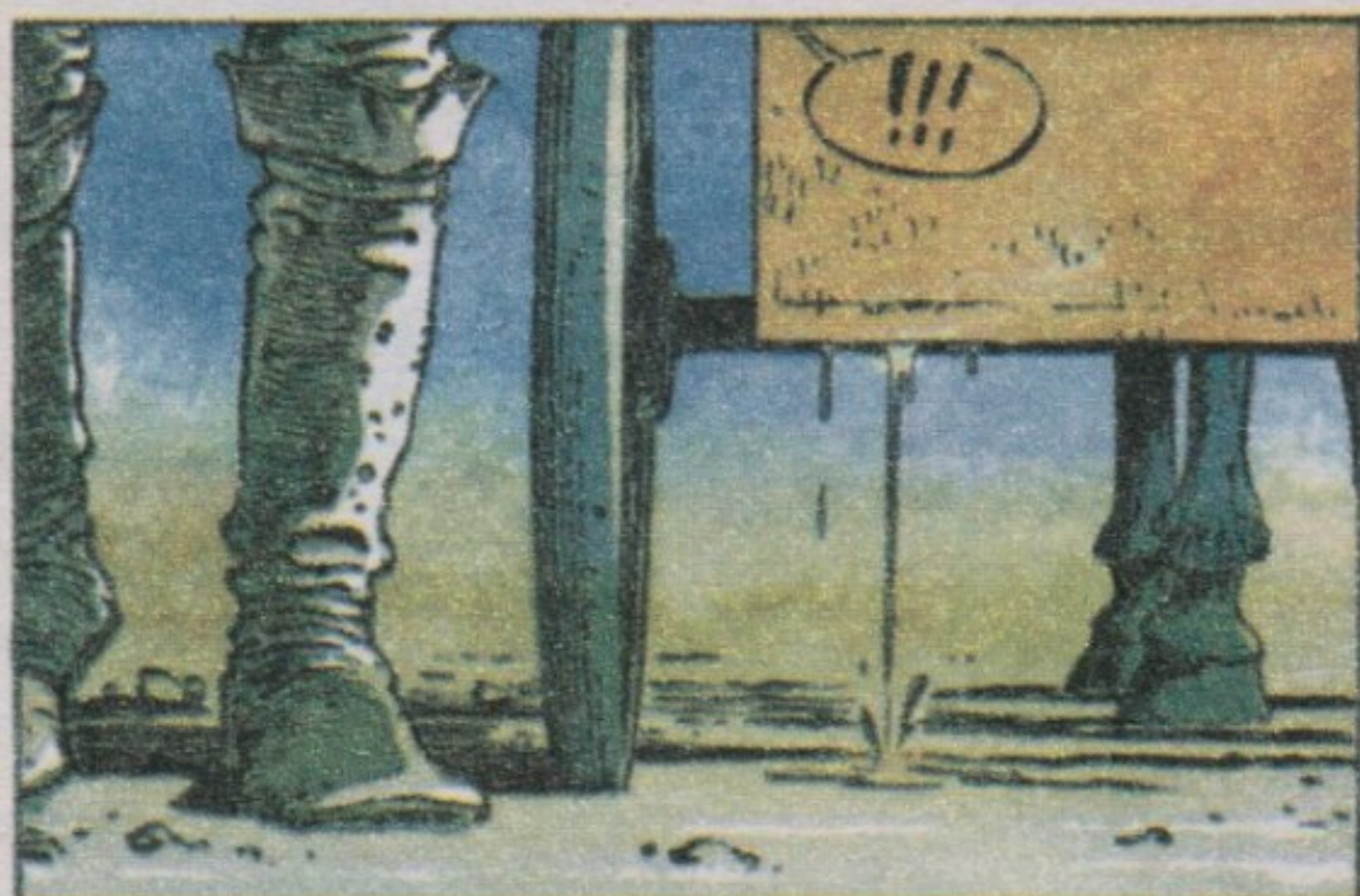

УЖИВАТЕ, ЈЕ Л' ДА?
ЈА САМ ПРОЛУ-
ПАО! РЕЦИТЕ,
БЕЗ ЗЕЗАЊА, КО-
ЈИ ЈЕ МОЧСТРУМ
ЈАЧИ?

ГА...
ЗАВИСИ ОД
ВРСТЕ ТЛА!
ЈЕСИ ЛИ ЗА-
ДОВОЉАН?

А ЈА... МУКА МИ ЈЕ... КАД
САМО ПОМИСЛИМ ДА СЕ
СВЕ ВРЕМЕ ВУЉАРАМ
СА ОВИМ МРТВАЧКИМ
САНДУКОМ... И ОНДА
НАЛЕТИМ НА ТИ-
ПОВЕ КАО
ШТО СТЕ ВИ!

1959.

РОЂЕНИ:

16. фебруар: Џон Мекинро, амерички тенисер, један од најбољих свог времена.

Џон Мекинро

УМРЛИ

21. јануар: Сесил Б. де Мил, амерички филмски редитељ.

3. фебруар: Бади Холи, амерички џез и блуз певач.

14. фебруар: Ворен Бејби Додс, амерички први велики џез бубњар.

9. април: Френк Лојд Рајт, славни амерички архитекта.

17. јул: Били Холидеј, америчка џез и блуз певачица.

Били Холидеј

16. август: Ванда Ландовска, пољска пијанисткиња и највећа чембалисткиња 20. века.

19. август: Џејкоб Епштајн, британски вајар.

7. октобар: Марио Ланца, италијански оперски певач.

7. октобар: Бернард Беренсон, амерички историчар уметности, аутор славне студије „Италијански ренесансни сликари“.

14. октобар: Ерол Флин, амерички филмски глумац.

17. новембар: Хектор Вилја-Лобос, бразилски композитор.

25. новембар: Жерар Филип, француски позоришни и филмски глумац.

АТЕНТАТ

27. септембар, Цејлон: председник владе Соломон Бандаранаике умро од рана које му је, два дана раније, нанео будистички свештеник.

ПОГИНУЛИ

22. јануар, Сари: британски аутомобилски ас и светски шампион Мајк Хоторн у саобраћајној несрећи.

3. фебруар, Ајова: славни амерички певач Бади Холи и звезда у успону Ричи Валенс у авионској несрећи.

ПРЕДСЕДНИЦИ

8. јануар, Париз: генерал Шарл де Гол постао први председник француске Пете републике.

14. децембар, Никозија: архиепископ Макариос изабран за председника нове Републике Кипар.

ПРЕМИЈЕР

16. јануар, Хавана: Фидел Кастро постао председник владе Кубе.

Фидела Кастра дочекала маса одушевљеног света

ТРАГЕДИЈА

27. март, Мадагаскар: 3300 особа погинуло у разорном урагану који је погодио ово острво.

НОБЕЛОВЕ НАГРАДЕ

МИР: Филип Џон Ноел-Бекер, британски политичар, радио на разоружању.

ФИЗИКА: Емилио Серге, амерички физичар италијанског порекла, и Овен Чемберлен, амерички физичар.

ХЕМИЈА: Јарослав Хејровски, чехословачки хемичар.

МЕДИЦИНА: Северо Очоа, амерички биохемичар шпанског порекла, и Артур Корнберг, амерички лекар и биохемичар.

КЊИЖЕВНОСТ: Салваторе Квазимодо, италијански песник.

Архиепископ Макариос у Атини

НОВА ДРЖАВА

21. август, САД: Хаваји постали 50. америчка држава.

Духовни вођа Тибета далај лама стигао је 19. априла у Индију где је добио политички азил. Он је у марту побегао из Тибета који су Кинези заузели и намеравали да га ухапсе.

КРАЂА

31. март, Лондон: из куће сэра Винстона Черчила лопови однели огромну своту од 10.000 фунти стерлинга.

ТУНЕЛИ

3. април, Ламанш: изведена пробна бушења за изградњу тунела испод канала Ламанша.

30. мај, Француска: почело копање тунела за моторна возила испод Мон Блана.

СВЕМИРСКА ТРКА

12. јануар, СССР: совјетска свемирска летелица „Луњик I“ прошла поред Месеца и наставила према Сунчевој орбити. То је прва летелица која, захваљујући својој брзини, није постала Земљин вештачки сателит.

14. септембар, СССР: совјетска свемирска летелица „Луњик II“, прва послата на Месец, разбила се ударивши о Месечеву површину.

28. мај, Флорида: мајмуни Ејбел и Бејкер прве су животиње које су се, после пута у васиону, живе вратиле на земљу.

УХАПШЕН

1. новембар, Конго: вођа Конгоанског националног покрета Патрис Лумумба, због борбе против колонијализма.

ИЗУМИ И ДОСТИГНУЋА

● Измишљена **сламчица** за **сокове** која се ломи у зглобу.

● Боб Ноис из америчке фирме „Ферчајлд сејмикондактор“ утиснуо цело интегрално коло на врх једног кристала силикона користећи фотографски процес. Тако је настао **микрочип**, почетак компјутерске револуције.

● Американац Чарлс Вајс пронашао је нову технику мирисног филма названу **аромарана**. Техника је коришћена у мирисном филму „Иза великог зида“ и имала је 72 различита мириса.

● Британски археолог Луис Лики је на рубу природног резервата Серенгети у Танзанији ископао добро сачувану **човечију лобању** и **зубе горње чељуст** старе 600.000 година.

● У Великој Британији почело емитовање стерео-програма FM multiplex system.

● Немачки нуклеарни физичар Рудолф Лудвиг Месбауер открио **Месбауеров ефекат**, емисију или апсорпцију гама-кванта од стране атомског језгра уграђеног у кристалну решетку чврстог тела.

ЗА ДЕЦУ

20. новембар: Организација уједињених нација донела Декларацију о правима детета. Документ садржи десет основних правила о поштовању и чувању срећног детињства.

ОБЈАВЉЕНО

„**Жесток живот**“, роман италијанског књижевника и редитеља Пјера Паола Пазолинија.

„**Заза у метроу**“, роман француског књижевника Рејмона Кеноа.

„**Носорог**“, драма француског књижевника румунског порекла Ежена Јонеска.

„**Лимени бубањ**“, роман немачког књижевника Гинтера Граса.

„**Слатка птица младости**“, драма америчког писца Тенесија Вилијамса.

„**Хендерсон, краљ кише**“, бурлескни роман америчког књижевника Сола Белоуа.

ПРВИ ПУТ

25. јул, Довер: први хOVERкрафт, пловило које лебди на ваздуху изнад воде, дело инжењера Кристофера Кокерена, прешао канал Ламанш.

16. септембар, САД: фирма „Халоид“ направила прву машину за фотокопирање „ксерокс 914“, која може да копира притиском на дугме.

Прототип хOVERкрафта, првог на свету

Лутку Барби лансирала је у САД фирма „Мател“. Лутка је висока око 30 центиметара и стаје три долара. На свет је дошла неколико година раније под именом Лили.

ГЛАВНИ ОСКАРИ

Најбоља женска улога: Сузан Хејворд у филму „Желим да живим“.

Најбоља мушка улога: Дејвид Нивен у филму „Одвојени столови“.

Најбоља режија: амерички редитељ Винсент Минели за филм „Жижи“.

Најбољи филм: „Жижи“, америчког редитеља Винсента Минелија.

ФИЛМОВИ

„**Четири стотине удараца**“ француског редитеља Франсоа Трифоа.

„**Неки то воле вруће**“, култна комедија америчког редитеља Билија Вајлдера с Мерилин Монро, Џеком Лемоном и Тонијем Кертисом у

Џек Лемон

главним улогама.

„**Хирошимо, љубави моја**“ француског редитеља Алена Ренеа.

„**Север-северозапад**“ британског редитеља Алфреда Хичкока.

ВЕНЧАЊА

18. јун, Париз: француска секс-бомба Брижит Бардо и француски глумац Жак Шарије.

21. децембар, Техеран: ирански шах Реза Па-

Трећа женидба иранског шаха

глави и иранска студенткиња Фарах Дибачи.

ЗАБРАЊЕНО

22. мај, Алабама: дечија књига у којој је приказано венчање црнога зеца и беле зечице.

21. јул, Вашингтон: роман британског књижевника Дејвида Херберта Лоренса „Љубавник леди Четерли“.

ФУНКЦИЈА

26. новембар, Хавана: мајор Ернесто Че Гевара, аргентински лекар и револуционар, постављен за гу-

Ернесто Че Гевара

вернера Кубанске националне банке.

РЕКОРД

14. мај, Британија: Доналд Кемпбел поставио нови рекорд у брзини на води од 418,71924 километра на сат.

МУЗИЧКИ ХИТОВИ

1. „Living Doll“, Клиф Ричард.
2. „What Do You Want to Make Those Eyes“, Емили Форд.
3. „What Do You Want“, Адам Фејт.
4. „It Doesn't Matter Any More“, Бади Холи.
5. „Side Saddle“, Рас Конвеј.

НОВЕ РЕЧИ

Психоделичан: придев за нове или измењене перцепције као код узимања халуциногенних дрога.

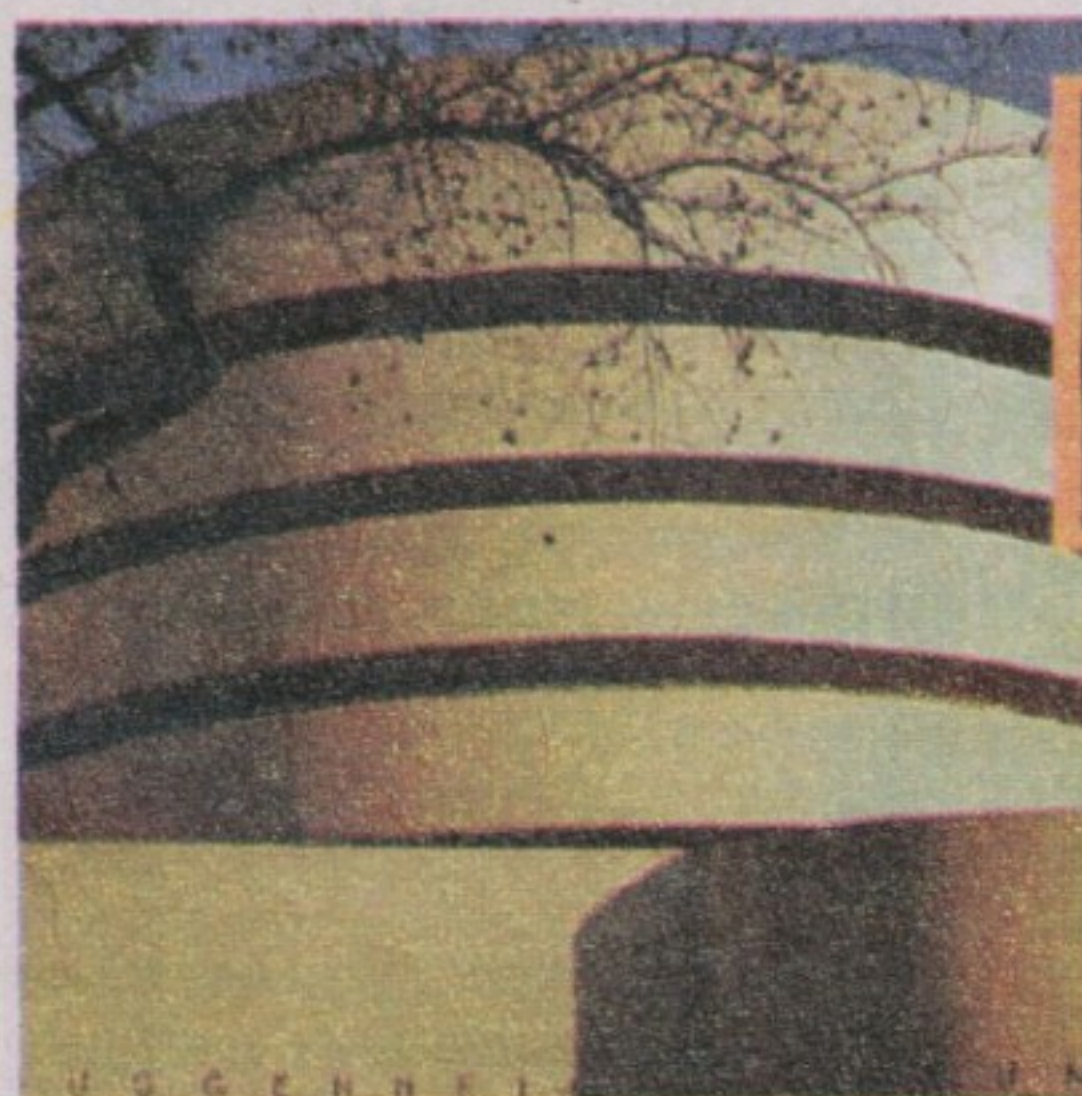
ФИДЕЛ КАСТРО ПОБЕДИО

2. ЈАНУАР, ХАВАНА

Лоше опремљена млада револуционарна армија Фидела Кастро освојила је власт на Куби сломивши режим диктатора генерала Фулхенсија Батисте. Кастро је објавио почетак Кубанске револуције из свог штаба у граду Сантијаго де Куба док су његове трупе, предвођене Камиллом Сијенфуегосом и аргентинским револуционаром Ернестом Че Геваром, заузеле мале касарне и председничку палату.

Кастров тријумф уследио је после две године борбе вођене с планине Сијера Маестре против корумпираног и непопулар-

ног Батистиног режима. Харизматични, сада тридесетдвогодишњи, адвокат Фидел Кастро започео је оружану борбу против Батисте 1953. године неуспелим нападом на касарне Монкада у Сантијаго де Куби. Када се на суђењу бранио, Кастро је рекао: „Историја ће ми дати за право!“ Био је то узвик који је окупио његове присталице.

Изградња Гугенхајмовог музеја трајала је три године

ЕПИТАФ У КАМЕНУ

21. ОКТОБАР, ЊУЈОРК

Отворен је Гугенхајмов музеј модерне уметности у Њујорку, дело славног модерног архитекта Френка Лојда Рајта који је умро шест месеци пре завршетка радова. Посетиоци музеја могу да уживају у величанственој збирци породице Гугенхајм у којој су ремек-дела уметности 20. века и које је сама грађевина готово засенила.

Главни део Музеја је вишеспратна обрнута купа, а посетиоци се крећу с врха низ широку спиралну рампу. Слике висе на металним шипкама далеко од зидова, па се стиче утисак да лебде у ваздуху.

Неки ову грађевину сматрају арогантном поруком архитекта који је јединствену модерну зграду сместио усред монотоних стамбених блокова Ист Сајда. Френк Лојд Рајт, који је себе сматрао „највећим живим архитектом“, увек је у раду давао предност „поштеној дрскости“ над „лицемерном скромношћу“. Гугенхајмов музеј савршен је споменик овом необузданом генију.

КУХИЊСКА ДЕБАТА

25. ЈУЛ, МОСКВА

Обични грађани Совјетског Савеза предахнули су од хладног рата и атмосфере сумњичавости када су им у медијима сервирани детаљи о ватреној расправи њиховог лидера и америчког потпредседника у посети Москви. Тај разговор између Хрушчова и Никсона одиграо се на Америчкој националној изложби у московском парку Сокољници.

Никсон је покушавао да намами Хрушчова у изложени модел америчке кухиње, последњи крик технике. Хрушчов је одговорио: „Све ми то имамо и у нашим кухињама“, али се мало збунио када је угледао низ сјајних апарата за домаћинство и махијално им је пришао. Почео је жив разговор назван „кухињска дебата“. Два државника расправљала су о разним темама – од машине за прање рубља до нуклеарног наоружања и о врлинама, односно манама, комунистичког и капиталистичког система.

СТИГАО ЈЕ МИНИ

18. АВГУСТ, ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Прве фотографије новог, мини, аутомобила фирме ВМС (British Motor Corporation) откривају четворосед у коме је простор добијен попречним мотором смештеним напред. По-

стојаће и „остин“ и „морис“ верзија које ће се разликовати само по предњој маски. Оба мини - аутомобила моћи ће да развију брзину од 112 километара на сат и стајаће 500 фунти стерлинга плус порез на промет. Њихов дизајнер Алек Исигонис творац је и мини-аутомобила године „остина севн“.

„Мини купер“, ремек-дело индустријског дизајна

Бојана Дожић

2600
САБРАВНИК
7. 12. 2001.

Забавниковац у Ирану

ОЧИ ДОМА МОГ

ДА БИ СВОЈЕ КУЋЕ САЧУВАЛИ ОД ЗЛИХ ДУХОВА, МНОГИ МЕШТАНИ АБИАНЕА ПРОЧЕЉА ЗГРАДА ОБЛИКОВАЛИ СУ ТАКО ДА ПОДСЕЋАЈУ НА ЉУДСКО ЛИЦЕ: ПРОЗОРИ СУ ОЧИ, А ВРАТА – УСТА

лик боји лососовог меса. Управо ту глину мештани Абианеа користе већ вековима. Помоћу ње они од камених блокова граде зидове својих кућа, које и облажу истом том

Кућа која штити од злих духова и има „очи” и „уста”

Абиане, село боје лососа

лик на некакав сложен лавиринт, штити село од снажних ветрова који дувају зими.

Да би своје куће и чланове породице који у њима живе сачували од злих духова, многи мештани Абианеа прочеља зграда обликовали су тако да подсећају на људско лице: с прозорима као очима, и вратима на месту уста.

Првобитни становници Абианеа били су следбеници пророка Заратустре, припадници зороастријанске вере. У време Сасанида они су изградили „храмове ватре” – три куле у којима су свештеници вековима одржавали вечни пламен и читали молитве. Књижевна дела писана су на језику „пахлави”, а на том језику мештани се и данас споразумевају између себе.

Када је шах Исмаил I, оснивач династије Сафавида, почетком 16. века ступио на власт, прогласио је зороастријанство забрањеном религијом, а највећи број верника навео да пребегну у Инди-

глином, па све блистају у једнаком ружичастом тону.

Храмови ватре

Данашњи изглед село је добило у 16. и 17. веку, за време владавине династије Сафавида. Куће су густо и степенасто нанизане низ падине Каркаса тако да кров једне служи и као двориште оне која је изнад ње. Осим тога, куће су збијене једна уз другу, а између њих пролазе уске и најчешће веома стрме, вијугаве улице. Такав облик, на-

Поглед са сараја на околину Абианеа

ју или персијски град Јазд. Међутим, иако су се зороастријанци масовно иселили из Абианеа, много тога од њихове традиције остало је живо до данашњих дана.

Старе свадбене хаљине

Један од остатака старог доба је и народна ношња, која је кроз векове остала непромењена. Жене у Абианеу покривају главу и цео горњи део тела великим белим марамама с цветним мотивима, а испод њих провирују цветне сукње које им само мало прекривају колена. Мушкарци преко обичних панталона редовно носе веома широке панталоне од танког црног платна тако да се њихове силуете могу препознати из велике даљине.

И жене и мушкарци веома су поносни на своју традицију. Чак и када оду у велике градове, заврше факултете и уклопе се у нову околину, сваки пут када се враћају у своје село, пре него што у њега ступе, облаче своју традиционалну одећу. Поред тога, жене наслеђују свадбене хаљине од својих мајки и предају их кћеркама кад стасају за удају. Мада им посетиоци нуде огромне своте новца, ниједна жена из Абианеа још није пристала да прода своју свадбену одећу.

У подножју села пролази река Барзуд. Када се споји неколико сушних година, као што је то сада случај, река преко лета пресуши и њено корито остаје потпуно празно. Међутим, воде која је текла током зиме и пролећа још је довољно за дивне воћњаке у којима мештани узгајају јабуке и нарове. Сваког путника који дође у Абиане понуде, у знак добродошлице, тим воћем или чајем од сушених јабука.

Ивана Комадина

— четрдесет пет

ПРИПРЕМА
ЈОВА
РАДОВАНОВИЋ

ИЛУСТРОВАО
ДОБРОСАВ
БОБ
ЖИВКОВИЋ

СЈАЈ И ВАТРЕНИ ОДСЈАЈ

Које су боје прави
бисери?

СЛАЂАНА
Рума

Природни бисери најчешће су сребрнастобеле и плавичастобеле боје. Њихове спољне одлике су још сјај и ватрени одсјај између јасноцрвених, ружичастих и плавих тонова. Али, као и велики број племенитих минерала у природи, бисери могу да буду различито обојени: црно, златастожуто, зелено, зеленоплаво, љубичасто и ружичасто.

Обојени бисери су реткост, а поједине боје су особина одређене врсте бисерних шкољки. На пример, врста паластура (*Pinna nobilis*) даје бисерне наранџастожуте, зелене, смеђе и црне боје, али без наглашеног одсјаја, због чега су мање вредности. *Tridacna gigas*, која може да достигне тежину од 220 до 250 килограма, а живи у топлим морима, ствара бисере млечнобеле боје, *Apomina sera* пурпурне, *Placunia placente* од оловносивих до црвеноцрних, али без блиставости, *Mallens* бронзане боје...

Порекло боје и њена природа у бисерима нису још довољно разјашњени, али се сматра да је пигмент органског порекла и да потиче од састојака садржаних у води у којој живе шкољке.

КРАЉ ИБИ

Молим вас да ми одговорите када је и где први пут изведена драма „Краљ Иби“ коју су моји родитељи, својевремено, више пута гледали у „Атељеу 212“?

СВЕТЛАНА
Нови Београд

За драмски текст француског писца Алфреда Жарија (1873–1907) „Краљ Иби“ каже се да је зачетак свега онога што се доцније подразумевало под авангардним (водећим) позориштем. Ту „играрију“, како ју је сам аутор назвао, Алфред Жари написао је као младић, док је похађао лицеј „Рене“ у Паризу, и посветио је свом професору Еберу.

Жари је драму насловио „Пољаци“, али је она већ на првом извођењу, 11. децембра 1896. године у париском „Театру Нуво“, добила име „Краљ Иби“. Сама по себи ова представа можда и није била нарочито значајна, али је свакако указала на нове путеве који су водили ка настанку авангардног позоришта.

У београдском „Атељеу 212“, седамдесетих година прошлог века, тај комад је изведен 500 пута, увек пред препуним гледалиштем, а насловну улогу маестрално је тумачио Зоран Радмиловић (1933–1985). Његова фигура у костиму из „Краља Ибија“ данас стоји на улазу у „Атеље 212“.

БЛАГО У ДЕЛТАМА

Занима ме колика је дебљина наноса у делтама великих река.

СРЂАН
Панчево

Делте су посебна врста ушћа река у мора или језера. Настају таложењем речних наноса на обалама мора без велике висинске разлике између плиме и осеке и под условом да река доноси знатне количине наноса – честице глине, муља, органских материја и песка. У делти се река рачва у више рукаваца, а испод водене површине налазе се јединствени наноси.

Бушењем наноса и геофизичким испитивањима установљено је да дебљина наноса у подводној плавини делте Ганга и Брампутре износи чак 15 километара! Да би се створила толика количина наноса било би потребно да се на једном месту сакупе наноси свих река на свету и да се таложе 400.000 година!

Подводни наноси Амазона достижу дебљину од 10 до 12 километара, а у делти Мисисипија од 7 до 9, местимично чак 16 километара. У наносима такве дебљине температура слојева и притисак дају повољне услове за стварање нафте. То потврђују налазишта нафте у Северном мору чије дно покривају речни и морски наноси дебљине 10–15 километара.

2600
НАСТАВНИК
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

РЕКА МАЛА, ВИСИНА МОСТА РЕКОРДНА

Чуо сам да се један мост на прузи Београд – Бар налази у „Гинисовој књизи рекорда“. Да ли је то тачно?

СТОЈАДИН
Лесковац

На железничкој прузи Београд – Бар, која је пуштена у саобраћај 1. јуна 1976. године, подигнута су 234 бетонска и челична моста укупне дужине 14.593 метра. У том мноштву посебно место заузима мост изнад Мале ријеке, близу Подгорице, подигнут на висини од 205 метара изнад речице, па је по томе највиши железнички мост на свету.

Овај мост је дугачак 498,80 метара, а састоји се од пет челичних распона решеткасте конструкције, ослоњених на бетонске стубове. Најдужи распон износи 150,8 ме-

тара, док је највиши стуб дугачак 114,5 метара. У ту металну и бетонску конструкцију уграђено је 2600 тона материјала!

Мост преко Мале ријеке пројектовали су инжењери тадашњег Пројектног завода Југословенских железница у Београду – Љуба Јефтовић, Милорад Марковић и Милорад Вуковић – а изградња је трајала пуне три године. Мост је подигнут у веома неприступачном пределу, на месту до кога се није могло доћи никаквим возилом па су, у прво време, људи и материјал до градилишта стизали на брдским коњићима!■

ПРВИ НОБЕЛОВЦИ

Желео бих да ми одговорите ко су били први добитници Нобелове награде.

ДАНКО
Стара Пазова

Када је први пут додељена, пре пуних сто година, Нобелову награду добили су: Анри Динан (за мир), Рене Сили-Придом (за књижевност), Вилхелм Рентген (за физику), Јакобус ван'т Хоф (за хемију) и Емил Беринг (за медицину).

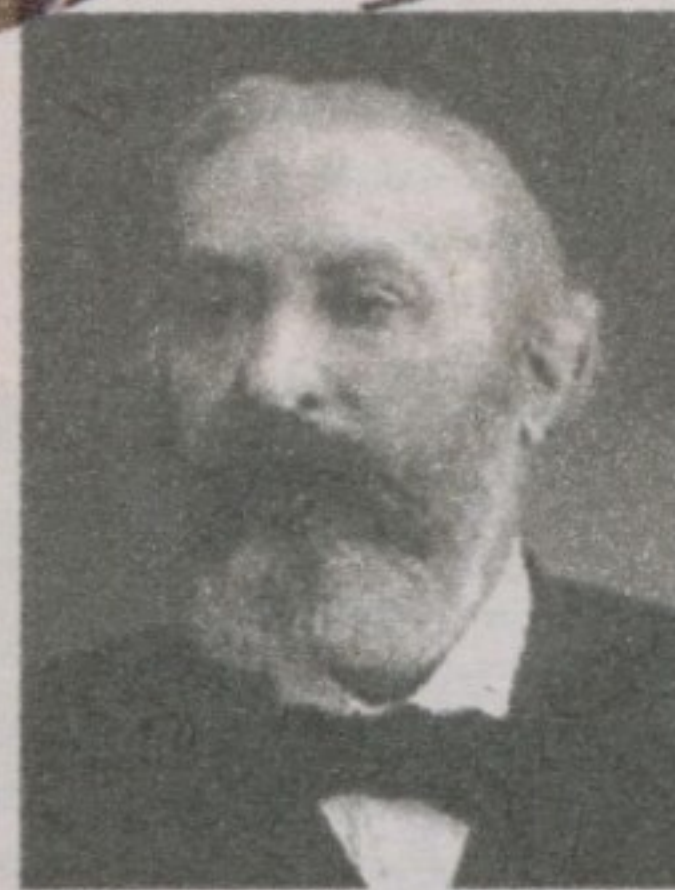
Холанђанин Јакобус ван'т Хоф (1852–1911) награђен је Нобеловом наградом као утемељивач стереохемије – науке која се бави проучавањем просторног распореда атома у молекулу■

Швајцарац Анри Динан (1828–1910) добио је то изузетно признање највише као оснивач Црвеног крста, међународне хуманитарне организације која је помогла многим унесрећеним у рату и миру■

Вилхелм Конрад Рентген (1845–1923), немачки физичар, постао је први нобеловац у тој области за откриће рендгенских X-зрака који су нашли широку примену у медицини и техници■

Француски песник Рене Франсоа Арман Сили-Придом (1839–1907), коме је припала Нобелова награда за књижевност, био је највише знан по збиркама песама: „Искушења“, „Самоће“ и „Узалудне нежности“■

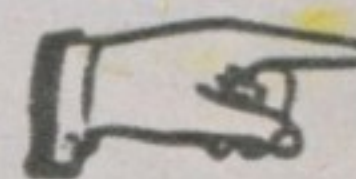
Немачки лекар Емил Беринг (1854–1917), који је проучавао настајање заразних болести и имунитет, добио је Нобелову награду за откриће вакцине против дифтерије и тетануса■

2600

ПОСЛАНИЦИ
ЗАБАВНИК

7. 12. 2001.

— четрдесет седам

МОРЕ КАО СУЗА

ТАЈНА ХРСКАВИЦЕ

Чуо сам да ајкуле никада не оболевају од рака, па вас молим да ми одговорите како је то могуће.

ДЕЈАН
Голубац

Доказано је да ајкуле имају изванредно јак и делотворан одбрамбени систем. Њихове ране зарастају веома брзо и никада се не загаде. Одбрамбени механизам морског пса ствара отпорност не само против бактерија, вируса и хемијских материја, него пружа делотворну заштиту и од настанка рака, чак и онда када се та животиња из своје природне околине премести у воду која садржи канцерогене материје. Посебност ајкуле је и у томе што су сви имунолошки механизми у њеном крвотоку увек будни, док је код човека имунолошки систем углавном успаван и покреће се само када треба да се бори против неке заразе.

Научници дуго нису могли да одговорити зашто морски пси, за разлику од свих осталих риба, успешно одолевају разним облицима рака. Истраживачи са америчког универзитета Харвард најзад су утврдили да ајкула не оболева од ове опаке болести зато што њен хрскавичави скелет садржи супстанце које спре-

Занима ме како се мери прозирност морске воде.

ЈАСМИНА
Ваљево

Прозирност морске воде мери се помоћу такозваног Секијевог котура – беле металне плоче која се урања у воду. Са доње стране плоче налази се тег који је одржава у хоризонталном положају.

Плоча се, са повећањем дубине, види све мање и у једном тренутку ишчезне из вида. Та дубина се забележи, плоча се, потом, полако извлачи из воде и, када поново постаје видљива, дубина се такође забележи. Ове две бројке се саберу и поделе са

чавају изградњу густе мреже ситних крвних судова неопходних за снабдевање тумора хранљивим материјама. Доктор Вилијем Лејн, познати амерички научник који се дуже од једне деценије бавио истраживањем ајкула, испитивао је хрскавицу морског пса и њену делотворност у лечењу људи оболелих од рака. Он је при том установио да хрскавица ајкуле садржи седам врста беланчевина које спречавају развој мреже крвних капиlara ■

два, а добијена вредност показује прозирност, односно провидност воде.

Провидност је највећа у тамноплавим морима – више од 30 метара (на првом месту је Саргаско море где је забележено чак 66,5 метара). У Тихом океану она достиже 59 метара, у Индијском 40–50, а у поларним морима 25 метара. Зависи од примеса и планктона (живих организама који у води слободно лебе), јер јој они дају различите боје.

За одређивање боје неког мора служи посебна, међународно прихваћена скала. Састоји се од малог дрвеног рама са 21 затвореном епруветом у којима је различито обојена вода. Та, обојена, вода у епруветама ставља се изнад тамне

Mileusnić Nataša
IV. Vinograd br 70
Čačvar 24220
imam 14 godina
i želela bi se
dopisivati sa
svim dečama iz
SVETA. ČAO
ZABAVIĆE

подлоге, па се онда посматра и упоређује са бојом воде коју треба установити. Када се ово утврди, онда се одговарајућа вредност тражи на скали (исписана је римским бројевима од I до XXI на дну рама).

Тако се I степен скале односи на тамноплава мора, II су плава мора, III небескоплава мора са тамнијим нијансама, IV јако небескоплава... Јадранско море, по лепом времену, има боју која одговара II и III степену, што је веома пријатно за око ■

ОНА КОЈА ЈЕ ТИХА

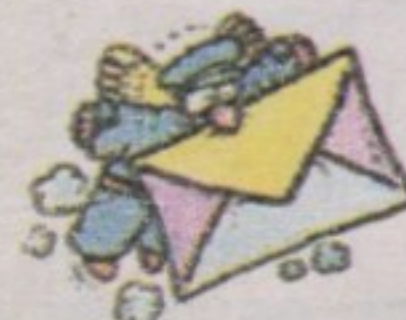

Молим вас да ми одговорите ког је порекла и шта значи моје име.

ТИЈАНА
Шабац

То је старо име код словенских народа, а настало је срастањем речи тиха и Ана. Дакле, девојчица којој је дато требало би да је тиха, нечујна, мирна, смерна... Истог значаја су имена Тихана, Тинка и Тина ■

ОПРЕЗНО С ПОДЗЕМНИМ ВОДАМА!

Занима ме да ли обилно коришћење подземних вода може да угрози безбедност насељених места.

РАДОМИР
Панчево

Може. Обилним црпењем воде, нарочито испод великих градова, смањује се носивост земљишта, што понекад доводи до великих невоља – зграде почињу да тону у земљу. Тако су, рецимо, данас неки делови Токија за два метра нижи него што су били пре разорног земљотреса 1923. године. Последњих година, захваљујући разумнијем коришћењу воде, спуштање грађевина прилично је успорено.

Посебна прича је Мексико. Земљиште се местимично спустило до 7,5 метара, тако да су неке зграде утонуле до прозора на првом спрату, док су се друге нагнуле, зидови попуцали... Али, и у овом граду сада се улажу огромни напори да се то успори. Истовремено, испитивање земљишта и изградња добрих темеља омогућили су да се у мексичкој престоници подигну зграде које имају више од 40 спратова ■

2600
ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК
7. 12. 2001.

РЕШЕЊА

ФИГУРЕ

Исте су фигуре 3-6 и 16-д ■

ДОПУЊАЉКА

Мак

СПОЈИТЕ ПАР

1. г, 2. е, 3. з, 4. ђ, 5. б, 6. ж, 7. и, 8. д, 9. а, 10. в.

СКАНДИНАВКА

Александар Тишма, ко, ратар, ка-бала, „Употреба човека“, „Мати“, Сомма, Арета, УТИ, строг, Ласло, ала, ар, учитељ, Ц, авалит, Илир, осим, јад, Еве, р, Аварка, ас ■

АНАГРАМ

Предраг Стојаковић

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Џони Деп, еротика, рели, ОТ, елиса, р, м, топли, ии, неук, ада, лис, Јенс, СВ, Ратак, е, ОЛ, Брај, н, топуз, свирати ■

ПОМИЦАЉКА

Снупи, Попај.

на ствар по закону обавезно означава

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

БРОЈ 2600

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника“ изашао је 28. фебруара 1939. године

Главни и одговорни уредник Зефирино Граси

Генерални директор Дарко Рибникар

Оснивач и издавач „ПОЛИТИКА“ А. Д.

Штампа Штампарија Политике А.Д. 11000 Београд, Македонска 29

Заменик Главног и одговорног уредника Недељка Сташић

Ликовно графички уредник Душан Глушац

Графички уредник стилиста Горан Војиновић

Редакција Бојана Дожић, Слободанка Делибашић, Мина Илић, Петар Милатовић, Весна Минић, Вито Недељковић, Мирјана Огњановић, Биљана Орловић, Љубомир Патрновић, Јова Радовановић, Весна Ракић, Весна Софреновић, Миленко Тодоровић

Техничка редакција Слободанка Вујић, Зоран Петканић, Митра Тиљев

Секретаријат Зорица Филиповић

Редакција „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“ Македонска 29 11001 Београд, П. факс 124

Телефони Секретаријат 3224-471, Редакција 3224-483, Техничка редакција 3226-620

центра 3224-191 и 3225-761, претплата 3228-776

Маркетинг агенција Македонска 31/1, тел. 3220-645

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:

1 месец 156,00 дин. 3 месеца 468,00 дин. 6 месеци 936,00 дин. Претплата на жиро рачун број: 40801-603-2-47280, уз обавезну назнаку: „ПОЛИТИКА“ А. Д.

ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“:

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Полугодишња/возом: 136 DEM или противвредност осталих валута. Полугодишња/авионом: I група – Европа: 191 DEM. II група – Азија – Африка: 200 DEM. III група – Америка – Аустралија: 215 DEM или противвредност осталих валута.

ПРЕТПЛАТА СЕ ВРШИ ПРЕКО: DEUTSCHE BANK AG, Frankfurt/M, FR Germany, SWIFT: DEUTDEPF, на рачун број: 100935966200, КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАНКЕ АД БЕОГРАД, Београд, FR YUGOSLAVIA, SWIFT: KOBVUBG, BLZ 99900158, А У КОРИСТ „ПОЛИТИКА“ АД, Београд. Као сврха уплате ОБАВЕЗНО навести „претплата на лист“.

Копију уплате обавезно послати на адресу ПОЛИТИКА АД, 11000 Београд, 29. новембра 24/I Yugoslavia

• Уплате за ОГЛАС на горе наведени рачун, а копију уплате на факс: ++381 11 3226 353 или ++381 11 3249 293

Годишњу претплату на лист не примамо.

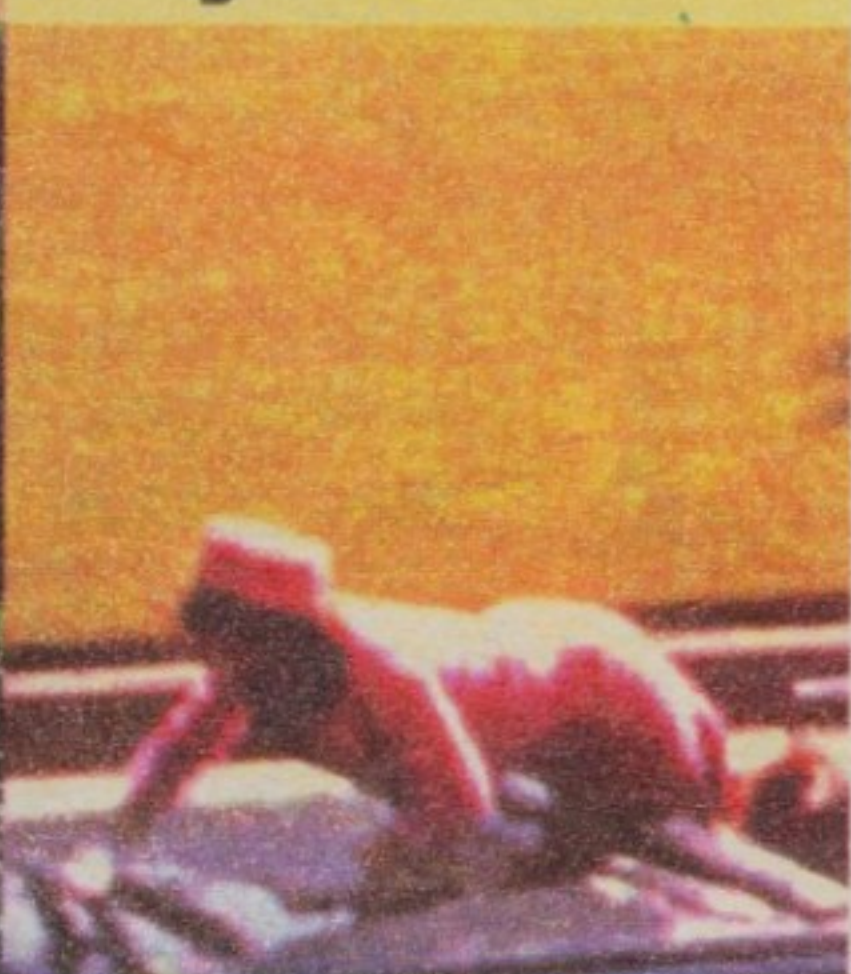
Интернет адреса: <http://www.politika.co.yu>
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

УПОЗНАЈ СВЕТ У ПОНОЋ И ПЕТ

Најбољи светски документарни програм

на телевизији ПОЛИТИКА

РЕПРИЗЕ наредног дана 10³⁰ - * СУБОТОМ у 17⁰⁵

ПОНЕДЕЉАК
ГЕОПОЛИТИКА

УТОРАК
СТИЛ ЖИВОТА

СРЕДА
КУЛТУРА, ЦИВИЛИЗАЦИЈА

ЧЕТВРТАК
У ДИВЉИНИ

ПЕТАК
ИСТРАЖИВАЧ

НЕОБИЧНА СТВОРЕЊА ЦРВЕНОГ МОРА

Црвено море окружују египатска брда. Неколико километара даље, на супротној обали, налази се Арабијска пустиња. Пре 50 милиона година ове две обале су се додиривале, а онда је Африка почела да се креће удаљавајући се од Арабијског полуострва и стварајући раселину дубоку више од три и дугачку 1600 километара. Док се овај кањон ширио, вода из Индијског океана полако га је плавила стварајући Црвено море и доносећи биљке, рибе и изузетне морске животиње – корале.

Милионима година огроман број корала живео је и умирао стварајући циновске спрудове и пружајући дом многим врстама риба. Упркос својој изузетној лепоти, живи покретни призори део су исте биолошке драме која обележава читав живи свет. Заједничка им је и иста судбина: постоје да би јеле и биле поједене. У коралној цунгли лепота и опасност су неодвојиви.

Многа створења, укључујући и она која живе у Црвеном мору, умеју добро да прикрију колико су опасна, а

наизглед су сасвим безазлена. Месечева медуза, на пример, иако може да се креће у свим правцима, није добар пливач и струје је носе по својој вољи. Понекад, за време јаких олуја, море избаци огромне заједнице ових животиња на обалу где умиру. Тада се лако могу видети на стотине финих влакана на ободу месечевог звона. Свако од њих опремљено је бодљама које паралишу плен. Влакна затим довлаче залогај до уста животиња.

За разлику од месечеве медузе, у изгледу рибе шкорпије нема ничег лепог, а много тога делује претеће. Овај становник Црвеног мора изгледа као камен или комад корала прекривен алгama и другим биљкама. Дуж њених леђа скривен је низ бодљи, леђних пераја. Кад их неко додирне, оне избацују отров толико јак да може да убије човека.

Риба лав, коју зову и ватрена, зебраста или турска риба, не само да добро плива, већ своје задивљујуће бодље може да користи за ход по морском дну.

КОРАЛИ

Међу најзанимљивије творевине природе спадају корални гребени Црвеног мора. Њихова старост је немерљива. Корали у овом мору цветају у раскошним облицима. При површини су разноликих боја које, у дубинама, због мањка светлости, великим делом изгубе. Гребене граде не само корали, већ, са њима заједно, и сићушне алге које воду боје у зелено и рибе папагаји. Оне одгризају делиће корала и самим тим и помажу гомилање коралног песка који прекрива многе делове морског дна ■

Подсећа на предмет од венецијанског стакла, али – није ни осетљива ни крхка.

Морске жабе, рибе крокодили, уображени шкампови харлекини, превртљива перната звезда, морске сасе и ајкуле са надимком „дадилге“ – све су то житељи Црвеног мора. Његово царство раскошније је од осталих. У Црвеном мору природа је, милионима година пре човека, начинила таква дела каква ни данас немају премца.

Величанствен подводни свет Црвеног мора гледаоци Телевизије „Политика“ могу боље да упознају у епизоди серијала „У дивљини“, на програму четвртком ■

Припремила Ана-Марија Симоновић

2600

ПОДСТРАНИ
ЗАБАВНИК

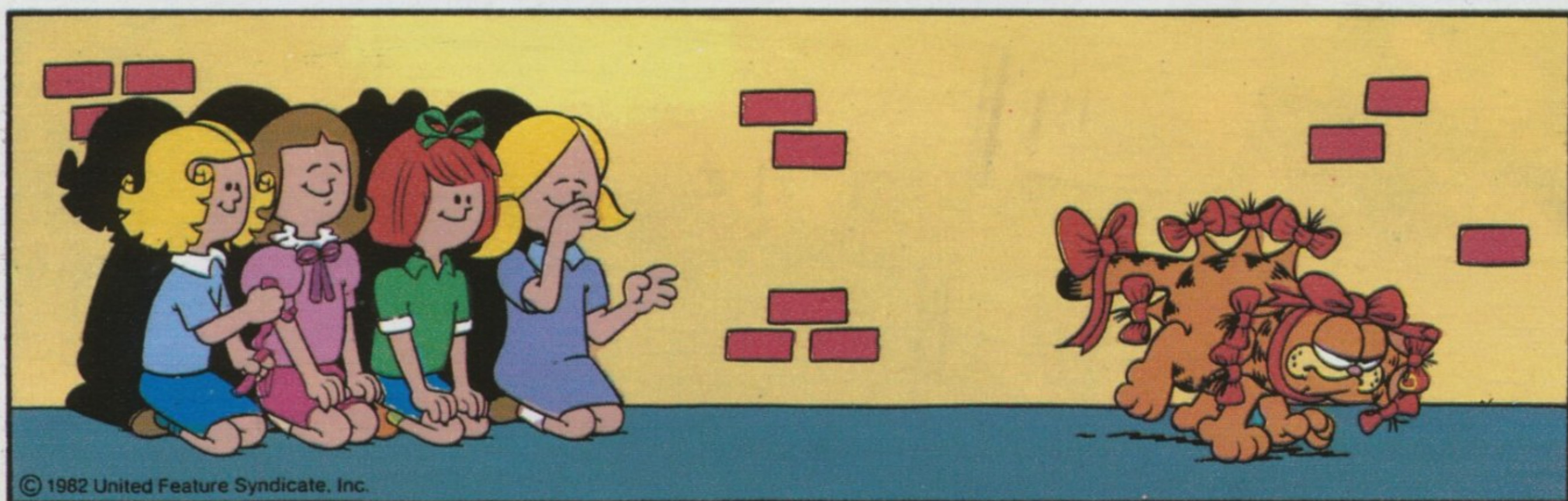
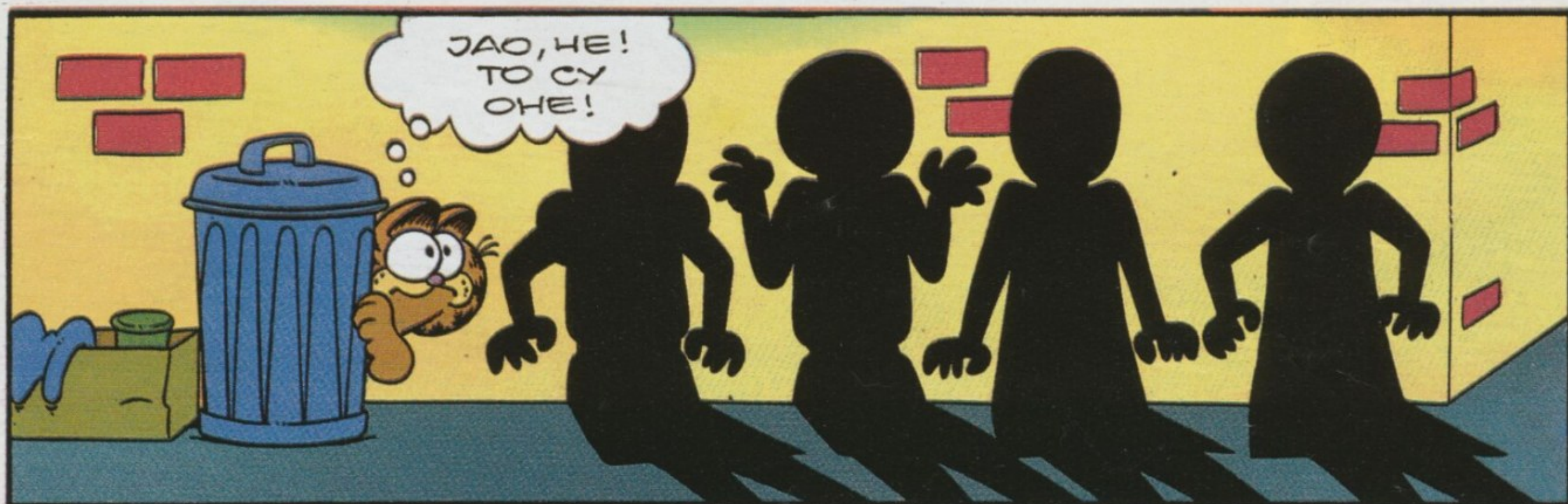
7. 12. 2001.

ШКАМП ХАРЛЕКИН

Шкамп харлекин, рођак коралног шкампа, једно је од најзанимљивијих бића Црвеног мора. Он подсећа на коњаника који истовремено каска у свим правцима. Осим што се шепури, посвећен је и налажењу хране. Иако сићушан, усуђује се да лови створења много већа од себе, а омиљена му је морска звезда ■

BY JIM DAVIS

ГАРФИЛД GARFIELD GARFIELD GARFIELD

ЗА ГАЛИ БИ
ОВО БИЛО ЗАБАВНО.
ЛЕТЕЋИ РАТНИК
КАО ЈА МОРА У
ВОДУ КОЈУ ИНАЧЕ
МРЗИ.

ОНА СЕ МОЖДА
САД НЕГДЕ ВЕРЕ
ПО ДРВЕЌУ.

КО ГОД ДА ЈЕ
САКРИВАО МАСКЕ
БИО ЈЕ
ДУХОВИТ...

ОВАЕ
НИШТА НЕ
МОЖЕ ДА СЕ
ВИДИ, А НИ ДА
СЕ ДИШЕ.

МОРАМ БРЗО ДА
НАЂЕМ МАСКУ И
ДА БЕЖИМ НАПОЛЕ.
ПОНЕСТАЈЕ МИ
ВАЗДУХА.

ШТА???

HIPROPOTAMUS

ОВЛАШЋЕНИ УВОЗНИК И ДИСТРИБУТЕР
ПРОИЗВОДА
ДРИНЧИЋЕВА 17, БЕОГРАД
ТЕЛ, 334-4424

ЗАМАЛО ДА СЕ
УДАВИМ ОД
ИЗНЕНАЂЕЊА,
АЛИ БИКУ...

...СЛОБОДАН!

RRRRRRRIIIIIIPPPPPPP

НАСТАВИКЕ СЕ